

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. พัฒนาการเด็กปฐมวัย
  - 1.1 พัฒนาการทางร่างกาย
  - 1.2 พัฒนาการทางอารมณ์
  - 1.3 พัฒนาการทางสังคม
  - 1.4 พัฒนาการทางสติปัญญา
  - 1.5 พัฒนาการทางศิลปะ
2. การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา
  - 2.1 ปรัชญาการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา
  - 2.2 แนวการจัดประสบการณ์
  - 2.3 แผนการจัดประสบการณ์
  - 2.4 รูปแบบการจัดประสบการณ์
  - 2.5 หลักและวิธีการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย
3. การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเด็กปฐมวัย
  - 3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา
  - 3.2 ความสำคัญและคุณค่าของประสบการณ์ศิลปะศึกษา
  - 3.3 หลักและวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา
  - 3.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะศึกษาเด็กปฐมวัย
  - 3.5 ครูผู้สอนศิลปะศึกษา
4. องค์ประกอบในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา
  - 4.1 วัตถุประสงค์
  - 4.2 เนื้อหาและกิจกรรม
  - 4.3 การดำเนินการสอน

4.4 สื่อและอุปกรณ์

4.5 การประเมินผล

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พัฒนาการของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย ในช่วงอายุ 4-6 ปี หรือเด็กก่อนวัยเรียน (PRESCHOOL) เป็นวัยที่เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา พัฒนาการของเด็กจึงมีความหมายและมีความสำคัญ เพราะเป็นรากฐานการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2533) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการ (Development) ในเชิงจิตวิทยาว่า หมายถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลทั้งในโครงสร้าง (Structures) และแบบแผน (Patterns) ของร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออกแต่แรกเกิด

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1978) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการไว้ว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทั้งคุณภาพและปริมาณ (Qualitative and Quantitative Changes) อาจจะทำนายเดาความต่อเนื่องของเจริญงอกงามของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติอย่างมีขั้นตอน

อีริคสัน (Erikson, 1950) กล่าวว่า พัฒนาการในขั้นแรกๆ จะมีผลต่อการปรับตัวของเด็กต่อไปในอนาคต ถ้าเด็กมีขั้นพัฒนาการที่เต็มไปด้วยความสุขก็จะทำให้เด็กเกิดความคิดว่าโลกที่ตนอยู่น่ารื่นรมย์ มีความสุข แต่ถ้าเด็กเกิดความทุกข์ใจ ยุ่งยากในเรื่องต่างๆ ความรู้สึกของเด็กก็จะเป็นไปในทางตรงกันข้าม

พัฒนาการและการเจริญเติบโตเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จะดำเนินควบคู่กันไปเสมอ (ภรณ์ คุรุรัตน์, 2528) ซึ่งพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุและในแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันออกไป ตามอัตราความพร้อม ความสามารถของแต่ละบุคคลรวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2526) หลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัยอย่างกว้างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการของเด็กจะต้องอาศัยองค์ประกอบทั้งสิ่งแวดล้อม และพันธุกรรม พัฒนาการของเด็กจะเป็นไปตามลำดับขั้น อัตราของการพัฒนาจะแตกต่างกันตามลักษณะของเด็กแต่ละคน

2. พัฒนาการทุกขั้นตอนในช่วงปฐมวัยเป็นรากฐานของบุคคลเมื่อเป็นผู้ใหญ่

3. การพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดนั้น จะต้องทำพร้อมกันทุกด้านเพราะพัฒนาการแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กัน หากด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้รับการพัฒนาให้สมบูรณ์ จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่นๆ ด้วย

ดังนั้น การจัดประสบการณ์ ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ จึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อพัฒนาการในระยะต่อไปของเด็ก ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กที่มีอายุ 2-6 ปี ดังนี้

1.1 พัฒนาการทางร่างกาย

ในวัยเด็กเล็ก มีน้ำหนักตัวประมาณ 16-20 กก. ส่วนสูงประมาณ 100-110 ซม. ลักษณะทางส่วนสูงและน้ำหนัก นอกจากจะขึ้นอยู่กับน้ำหนักและส่วนสูงของบิดามารดาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอาหารและการออกกำลังกายอีกด้วย ซึ่งมีน้ำหนักสมอง 90% ของน้ำหนักสมองของผู้ใหญ่ในช่วงนี้ ส่วนสัดของร่างกายจะเปลี่ยนจากลักษณะของทารกอย่างเห็นชัด ส่วนแขนและขาจะยาวออกไป ศีรษะจะได้ขนาดใกล้เคียงกับลำตัว โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น กล้ามเนื้อเติบโตและแข็งแรงขึ้น

ในระยะนี้เด็กบริโภคอาหารได้น้อยและไม่ค่อยหิว ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราของการเจริญเติบโตช้าลง เมื่ออายุประมาณ 4 ขวบ จะเริ่มนอนเป็นเวลาและหลับง่าย บางคนอาจจะปัสสาวะรดที่นอนอยู่บ้างในกรณีที่เหน็ดเหนื่อย หรือตื่นเต้นมากในตอนกลางวัน โรคที่มักเป็นกับเด็กวัยนี้ ได้แก่ ไข้หวัด หัด คางทูม อีสุกอีใส

เด็กวัยนี้ เริ่มมีทักษะต่างๆ ในการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายให้ดีขึ้น เช่น การใช้มือ รู้จักป้อนข้าวเอง แต่งตัวได้เอง ใส่รองเท้าได้เอง นอกจากนี้ยังสามารถอาบน้ำหิวผมได้เองเป็นวัยที่มีพลังสูง เด็กจะแข็งแรง คล่องแคล่ว แจ่มใส ชอบเล่น การประสาธการทํางานของตาและมือ ทำได้ดี และสามารถควบคุมกล้ามเนื้อใหญ่และเล็กได้เป็นอย่างดี เช่น เด็กจะทรงตัวได้ดี สามารถยืนขาเดียวได้นานประมาณ 8 วินาที ปีนป่าย กระโดด โยนบอลได้ถูกเป้าหมายในทิศทางต่างๆ วาดภาพคนมืออย่างน้อย 4 ส่วน คือ หัว ตัว แขน ขา ระบายสีอยู่ในขอบเขตของภาพ ปั่นได้ตามที่ตนต้องการ สนใจการฝึกเขียนตัวหนังสือและตัวเลข เพื่อให้เด็กเล็กได้บรรลุถึงพัฒนาการทางกาย และการควบคุมกล้ามเนื้อที่มีประสิทธิภาพตามที่ต้องการ พ่อแม่และครู ควรปล่อยให้เด็กได้วิ่งเล่น กระโดด ปีนป่าย อย่างเป็นอิสระทุกวันในที่กว้าง ร่มรื่น และปลอดภัยมากกว่ากับการได้ฝึกใช้นิ้วมือวาดภาพ ระบายสีภาพ ปั่น ตัดกระดาษ เขียนหนังสือ หรือทำกิจกรรมอื่นๆ ในเรื่องการช่วยตนเองด้วยตัวของเด็กเอง เช่น กลัดตุ้ม รูดซิปป

1.2 พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กวัยนี้ในช่วงอายุ 4 ปี ชอบทำตามใจตนเองมากกว่าทำตามกฎเกณฑ์ มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ หงุดหงิดและโกรธง่าย โมโหง่ายโดยปราศจากเหตุผล มักจะแสดงความขัดแย้ง และดื้อรั้นต่อพ่อแม่อยู่เสมอ เป็นวัยที่เรียกกันว่า ชอบปฏิเสธ ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เรียกว่า Negative Stage ในช่วงอายุ 5-6 ขวบ เมื่อเด็กได้คบหาสมาคมกับเพื่อนๆ อาการดังกล่าวจะค่อยๆ หายไป เช่น เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนมีเพื่อนเล่นมากๆ แล้วได้พบปะสนทนากับเพื่อนๆ เด็กจะมีอารมณ์สงบลงเด็กจะมีอารมณ์แจ่มใส สนุกสนานเนื่องจากความสามารถในการปรับตัวตามความต้องการของตนเองและของสังคมเป็นไปอย่างค่อนข้างสมดุลย์กัน เมื่อเด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม จะรู้จักควบคุมอารมณ์ มีความมั่นใจในตนเอง และแสดงออกได้เหมาะสมกับเหตุการณ์

อารมณ์ของเด็กในวัยนี้ อาจแยกกล่าวได้ดังนี้

1. ความโกรธ เด็กมักใช้เป็นเครื่องเรียกร้องให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ และมักโกรธในกรณีที่ถูกขัดใจ เด็กจะแสดงความโกรธออกมาโดยการร้องไห้ ทูบตีสิ่งกีดขวาง ทิ้งตัวลงนอน ดังนั้นในระยะนี้บิดามารดาควรจะหลีกเลี่ยงการทำให้เด็กโกรธให้มากที่สุด และเมื่อเด็กโกรธควรชี้แจงเหตุผลให้เข้าใจ (สุชา จันท์เอน และสุรางค์ จันท์เอน, 2520)

2. ความกลัว ความกลัวมักเกิดจากการที่เด็กได้พบกับสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ เช่น กลัวคนแปลกหน้า กลัวสิ่งทำให้เกิดเสียงดัง กลัวการถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว กลัวความมืด ฯลฯ เด็กมักแสดงอาการกลัวโดยการหลบซ่อน วังหนี ความกลัวของเด็กจะค่อยๆ ลดลง เมื่อเจริญเติบโตขึ้น

3. ความอิจฉาริษยา เป็นอารมณ์ปกติที่มักเกิดกับเด็กวัย 2-5 ขวบ โดยเฉพาะเมื่อบิดามารดาหันความสนใจไปสู่บุคคลอื่น เช่น ในกรณีที่พี่น้องใหม่เกิดขึ้น นอกจากนี้เด็กจะอิจฉาพี่ๆ โดยเข้าใจว่า พ่อแม่รักพี่ๆ มากกว่าตน เด็กผู้ชายอาจจะเริ่มอิจฉาพ่อ เมื่อเห็นแม่แสดงความเอาใจใส่พ่อมากกว่าตนก็ได้

4. ความอยากรู้อยากเห็น วัยนี้เด็กจะเริ่มรู้จักใช้เหตุผลมีความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสงสัยในสิ่งต่างๆ ที่ไม่เคยเห็นมาก่อน ชอบสำรวจ ลูบคลำสิ่งที่เห็นและชอบซักถาม เพราะฉะนั้นผู้ปกครองควรตอบคำถามให้ถูกต้องเหมาะสมกับวัยของเด็ก (ศรีธัญย์ ดำริสุข, 2525)

5. ความร่าเริง หรือความดีใจ เด็กที่ได้รับการตอบสนองความต้องการทันทีและสม่ำเสมอมักจะเป็นเด็กที่มีอารมณ์แจ่มใสร่าเริงหัวเราะและยิ้มง่ายเด็กจะพอใจเมื่อได้เห็นท่าทางตลกหรือการทำเสียงล้อเลียนของผู้ใหญ่ เด็กมักแสดงความร่าเริงด้วยการยิ้ม หัวเราะ หรือกระโดดโลดเต้น เป็นต้น

6. ความรัก เป็นอารมณ์แห่งความสุข เกิดขึ้นเมื่อเด็กได้รับความรักและความเอาใจใส่จากพ่อแม่ ครั้งแรกเด็กจะรักตนเองก่อน ต่อมาจึงรู้จักรักผู้อื่น เด็กจะแสดงความรักต่อวัตถุ บุคคล หรือสิ่งของอย่างเปิดเผยด้วยการใกล้ชิด กอดจูบลูบคลำ แสดงอาการเศร้าโศกเมื่อสูญเสียสิ่งที่รัก

อย่างไรก็ตาม พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กจะมั่นคงเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับกรอบรมเลี้ยงดู และการจัดประสบการณ์ต่างๆ ในโรงเรียน หากบรรยากาศในบ้านและในห้องเรียนมีความรื่นรมณ์ มีชีวิตชีวา จะช่วยให้เด็กมีอารมณ์แจ่มใสในต่ออารมณ์ขันและเป็นกันเองต่อครูและพ่อแม่ จะช่วยผ่อนคลายความเครียดและความกังวลลงได้ การยอมรับความสามารถของเด็กจะทำให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง

1.3 พัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ลอค (Hurlock ,1978) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อจะเข้าสังคมได้

สังคมของเด็กในวัยนี้จะเริ่มต้นจากครอบครัวไปสู่สังคมภายนอก เด็กเริ่มรู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อน สนใจสิ่งแวดล้อม ชอบทำตามและเลียนแบบ ประภาพรรณ เอี่ยมสุภาสิต (2528) ได้สรุปลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็ก 4-6 ปี ไว้ดังนี้คือ

เด็กวัย 4 ปี จะสนใจเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกัน ชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้นและชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศด้วย เด็กผู้ชายส่วนมากจะชอบเล่นกับเด็กเพศเดียวกันมากกว่าเด็กผู้หญิง เริ่มต้นชกต่อยเมื่อมีการขัดแย้ง สนุกสนานกับการเล่นบทบาทสมมติ

เด็กวัย 5 ปี ชอบกระทำการต่างๆ ให้ผู้อื่นพอใจชอบมีเพื่อสนิท ลดการแสดงความขัดแย้งในกลุ่ม เริ่มสนใจสิ่งต่างๆ สนใจผู้อื่นมากกว่าตนเอง ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

เด็กวัย 6 ปี เริ่มมีการแลกเปลี่ยนของเล่น และชอบทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ กิจกรรมกลุ่มจึงได้รับความนิยมอย่างมากสำหรับเด็กวัยนี้ เป็นวัยที่กล้าแสดงออกและพยายามที่จะแข่งขันกันอยู่เสมอ

การพัฒนาทางสังคมของเด็กวัยนี้ จะต้องฝึกให้เด็กรู้จักอดทน มีระเบียบวินัย มีเหตุผลไม่เอาแต่ใจตน ฝึกให้เด็กเกิดความไว้วางใจในผู้อื่น อยู่ร่วมทำงานและเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ สอนให้รู้จักการให้อภัย การให้และการรับ การเป็นผู้นำและผู้ตาม ตลอดจนการรู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เด็กอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างถูกต้องมากขึ้น

1.4 พัฒนาการทางสติปัญญา

บลูม (Bloom, 1964) กล่าวถึงการพัฒนาการทางสติปัญญาว่า เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 4 ปี จะมีพัฒนาการด้านสติปัญญาได้ถึงร้อยละ 50 และอายุ 4-8 ปี จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และในช่วง 8-17 ปี จะพัฒนาได้ร้อยละ 20

เปียเจต์ (Piaget, 1960) เชื่อว่าพัฒนาการของเด็กนั้นจะเกิดขึ้นตามลำดับขั้น เด็กจะสามารถพัฒนาปัญญาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโลกภายนอก ซึ่งกระบวนการทางสติปัญญาของบุคคลจะพัฒนาตามขั้นตอนตามระดับอายุ ซึ่งเด็กปฐมวัยมีขั้นพัฒนาการ ดังนี้

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) ตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เป็นขั้นที่เด็กรู้จักการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ปาก หู ตา
2. ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Preoperational Thought) อยู่ในช่วงอายุ 2-6 ปี เป็นขั้นที่เด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาพูดและเข้าใจเครื่องหมายท่าทางที่สื่อความหมาย เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น แต่ยังคงอาศัยการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถคิดหาเหตุผลและยกเหตุผลขึ้นอ้างอิงได้

สำหรับพัฒนาการทางด้านสติปัญญา ของเด็กอายุ 4-6 ปี อาจพิจารณาได้จากความสามารถในการแสดงออก ซึ่งความเข้าใจและการสื่อความหมายได้ดังนี้ (ศรีณีย์ ตำริสุข, 2525)

อายุ 4 ขวบ ทำตามคำสั่งได้ สามารถบอกความแตกต่างของวัตถุสองอย่างที่มีความยาวต่างกันได้

อายุ 5 ขวบ บอกอายุตัวเองได้ การถามคำถาม หรือตอบคำถามทำได้ตรงกับความหมาย

อายุ 6 ขวบ เข้าใจคำสั่งของครู สะกดคำง่ายๆ ได้

ในวัยเด็กก่อนวัยเรียน พัฒนาการทางสติปัญญาและการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้จะอยู่ในขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการส่วนใหญ่ยังอาศัยการรับรู้ และมีจินตนาการ การสร้างมโนภาพ มีความคิดริเริ่ม แต่ความสามารถมีอยู่ในที่จำกัด จึงควรจัดประสบการณ์โดยเปิดโอกาสให้ฝึกการสังเกต ทดลอง ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เรียนรู้จากการเข้าไปสัมผัสสิ่งแวดล้อมโดยตรง

1.5 พัฒนาการทางศิลปะ

ครูผู้สอนจะสามารถจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ดีเพียงไรนั้น ครูควรมีความเข้าใจถึงพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการแต่

ละขั้นตอนได้ โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld : 1957 ,1982) ได้ศึกษาพัฒนาการทางศิลปะจากภาพวาดของเด็กวัยต่างๆ และวิเคราะห์แยกชั้นพัฒนาการทางศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยอยู่ในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stages) เด็กที่อยู่ในพัฒนาการขั้นนี้ช่วงอายุ 2-4 ปี

เด็กยังไม่เข้าใจว่าศิลปะคืออะไร ยังใช้ความสนุกสนานของการเคลื่อนไหวร่างกายแสดงออก โดยใช้มือป้ายละเลงสิ่งต่างๆอย่างเลอะเทอะ เช่น สี โคลน น้ำ ฯลฯ เด็กจะจับวัสดุขีดเขียนลงบนสิ่งต่างๆแบบไร้ความหมาย (Disordered Scribbling) ซึ่งยังไม่สามารถบังคับมือได้ จะลากเส้นอย่างยุ่งเหยิง โดยไม่คำนึงว่าเป็นรูปอะไรทั้งสิ้น เส้นที่ปรากฏเกิดจากการเคลื่อนไหวของแขน ถึงแม้จะเป็นการขีดเขียนอย่างไม่มีความหมาย แต่จะเป็นสิ่งสร้างความมั่นใจให้กับเด็ก หลังจากนั้นเด็กจะเริ่มบังคับการเคลื่อนไหวของแขนได้ เข้าสู่การขีดเขียนอย่างมีการควบคุม (Controlled Scribbling) สามารถควบคุมการลากเส้นได้ ลักษณะของเส้นเริ่มมีการบังคับเส้นที่ขีดเขียนอย่างไร้ความหมายจะเปลี่ยนเป็นเส้นโค้ง มีการเขียนวนซ้ำในลักษณะเดิม ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน เด็กจะสนุกสนานกับการพัฒนาการเคลื่อนไหวของมือและตาที่เริ่มสัมพันธ์กัน สามารถเขียนเป็นวงกลม และเมื่อเด็กเริ่มพูดถึงสิ่งที่ตนทำในลักษณะที่พูดกับตนเอง หรือเล่าเรื่องที่กำลังขีดเขียนอยู่ โดยสื่อสารความคิดออกมาเป็นภาษา นับว่าเด็กเริ่มเข้าสู่ขั้นการตั้งชื่อ (Naming Scribbling) ถึงแม้ว่าเด็กจะไม่สามารถวาดรูปร่างเหมือนกับที่เด็กพูด แต่ก็นับว่ามีความสำคัญอันจะนำไปสู่พัฒนาการขั้นต่อไป

ขั้นที่ 2 ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพให้มีความหมาย (Pre Schematic Stages) เด็กที่อยู่ในพัฒนาการขั้นนี้มีอายุ 4-7 ปี

เด็กจะเริ่มเปลี่ยนจากกิจกรรมการเคลื่อนไหวมาสร้างความสัมพันธ์ของภาพที่เขียนกับสิ่งแวดล้อม ภาพที่ขีดเขียนเริ่มสื่อความหมายชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะพัฒนาไปเรื่อยๆตามขั้นอายุและวุฒิภาวะของเด็ก เด็กจะใช้สัญลักษณ์ที่ไม่แน่นอน สิ่งแรกที่ว่าคือ ภาพคน เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด โดยเริ่มจากรูป 0 แทนศีรษะและมีการพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ เช่นมีเส้นดิ่งเป็นขา จะพัฒนาไปสู่รูปคนที่สมบูรณ์มากขึ้น เด็กจะเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ไปในหลายรูปแบบ เพราะกำลังแสวงหาภาพที่ตนพอใจและมีการเปลี่ยนแปลงความคิดตลอดเวลา เด็กมักวาดภาพที่เขาสนใจมากกว่าโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงในเรื่องการใช้สี จะใช้ตามความพอใจมากกว่าสิ่งที่เป็นจริง แบ่งออกตามอายุได้ดังนี้

— อายุประมาณ 4 ปี การวาดมีลักษณะที่พอเข้าใจได้ สามารถเดาได้

— อายุประมาณ 5 ปี เด็กสามารถวาดภาพได้ชัดเจนมากขึ้น รูปที่วาดมักเป็นรูปคน บ้าน ต้นไม้ ยังไม่มีการจัดวางภาพ การออกแบบ ใช้สีตามความพอใจโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริง

— อายุ 6-7 ปี สามารถแสดงออกเป็นภาพชัดเจน แต่มีความแตกต่างของแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็ก อาจสังเกตได้จากการวาดภาพคน การใช้พื้นที่ว่าง การใช้สี แต่ยังไม่ชัดเจน เนื่องจากภาพคนยังแสดงในส่วนของสัญลักษณ์ โดยไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ในพื้นที่ว่าง ไม่เข้าใจว่าควรเขียนภาพในลักษณะใดจึงจะเหมาะสม การใช้สีตามความพอใจซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง

เคลล็อกก์ (Kellogg : 1969) ได้แบ่งขั้นของการวาดภาพของเด็ก ดังนี้

1. ขั้นการขีดเขียนเบื้องต้น (20 Basic Scribbles) เป็นลักษณะการขีดเขียนของเด็กก่อนอายุ 2 ขวบ ภาพที่ขีดเขียนจะเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามปกติวิสัย โดยมีได้สอนลักษณะการขีดเขียน พื้นฐานนี้มี 20 ชนิด เช่น เส้นตรงตามแนวตั้ง แนวนอน เส้นทะแยงมุม วงกลม เส้นโค้ง เส้นที่เป็นคลื่นหรือฟันปลา จุด ฯลฯ
2. ขั้นวางตำแหน่ง (Placement Stage) ในระยะที่เด็กมีอายุ 2-3 ขวบอยู่ในระยะการขีดเขียนตามปกติวิสัย ภาพเขียนบนแผ่นกระดาษจะอยู่ในตำแหน่ง 17 ตำแหน่ง เช่น เขียนเต็มหมด หน้ากระดาษ เขียนเริ่มจากจุดศูนย์กลางตรงกลางกระดาษ เขียนอยู่ในเส้นตั้งหรือเส้นนอน ภาพสมดุเลยทั้งสองด้าน ฯลฯ
3. ขั้นรูปร่าง (Shape Stage) ในระยะอายุระหว่าง 3-4 ขวบ เด็กวาดภาพที่เป็นเส้นเดี่ยว แสดงรูปร่างของภาพที่วาดได้เรียกว่า แผนภาพ (diagram) ซึ่งมี 6 ลักษณะใหญ่ได้แก่ วงกลม วงรี สีเหลี่ยมจัตุรัส สีเหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยม กากบาท และภาพแปลกๆ (odd Forms) ซึ่งอาจเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของแผนภาพ
4. ขั้นออกแบบ (Design Stage) เด็กยังคงอยู่ระหว่างอายุ 3-4 ขวบ เมื่อใดที่เด็กสามารถวาดภาพได้ก็ถือว่าเกือบอยู่ในขั้นออกแบบได้แล้ว ถ้าเด็กนำแผนภาพในลักษณะต่างๆ มาผสมผสานกัน 2 ลักษณะเป็นภาพใหม่เรียกลักษณะภาพนี้ว่า ภาพรวม (a combine) และเมื่อภาพนั้นเกิดจากการนำแผนภาพตั้งแต่ 3 ลักษณะมาผสมผสานกัน แบบที่เกิดขึ้นใหม่เรียกว่า ภาพผสม (an aggregate)
5. ขั้นแสดงรูปภาพ (Pictorial Stage) ระหว่างอายุ 4-5 ขวบเด็กจะเข้าขั้นแสดงรูปภาพ ซึ่ง ผู้ใหญ่พอจะดูออก ในขั้นนี้แบ่งเป็น 2 ระยะเวลาคือ ภาพวาดระยะแรก (Early Pictorial Drawings) และภาพวาดระยะหลัง (Later Pictorial Drawings) ซึ่งจะเป็นภาพที่ชัดเจนขึ้นเป็นลำดับมักเป็นภาพ

คน บ้าน สัตว์ ต้นไม้ ภาพในระยะนี้ปรากฏเส้นขีดเขียนและรูปแผนภาพด้วย เช่น เส้นควั่นที่ปรากฏในระยะขีดเขียน รูปสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นตัวบ้านและหลังคา เป็นต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523) ได้แบ่งพัฒนาการทางศิลปะเป็น 10 ระยะด้วยกัน สอดคล้องกับ ประภัสสร นิยมธรรม (2523) ดังนี้คือ

1. ระยะแห่งการแสวงหา (The Search) 8 สัปดาห์ถึง 2 ขวบ ความสามารถในการใช้มือ จะสามารถจับวัตถุได้ จับเอาของเข้าปากได้ ขย่ำกระดาษ มีความสามารถในการแสดงออก ซึ่งความเข้าใจ เช่น ยึดกับตัวเองในกระจก พัฒนาการทางศิลปะได้เกิดขึ้นแอบแฝงกับพฤติกรรมเหล่านี้

2. ระยะของการขีดเขียน (Scribbles and Scribing) พัฒนาการเด็กระยะนี้อยู่ในอายุประมาณ 2-3 ขวบ การขีดเขียนเป็นพฤติกรรมที่เด็กสามารถกระทำได้ทันทีโดยปราศจากการกระตุ้น เมื่อเด็กโตขึ้นการขีดเขียนจะไปปรากฏเป็นส่วนประกอบของการเขียนรูปต่อไป เช่น เป็นส่วนของผม เมื่อบวาดคน ใบของต้นไม้ ก้อนเมฆ ระยะการขีดเขียน เด็กจะใช้เป็นการตอบสนองการเคลื่อนไหวของมือและแขนตามความพอใจของเด็กเอง การขีดเขียนของเด็กระยะนี้จะใช้เส้นพื้นฐานเหล่านี้ในการขีดเขียนออกมา เส้นพื้นฐานต่างๆ

3. ระยะของการซ่อนเร้นรูปทรง (The Secrets of Shape) การพัฒนาทางศิลปะระยะนี้จะอยู่ในอายุระหว่าง 2-3 ขวบ เด็กอายุ 2 ขวบไม่สามารถวาดรูปวงกลมได้สมบูรณ์ตามใจปรารถนา รูปแบบการเขียนจะปรากฏออกมาแบบขีดเขียน มีรูปทรงเกิดขึ้น รูปทรงจะปรากฏให้เห็นได้เมื่ออายุ 3 ขวบ เด็กจะสามารถเขียนรูปสี่เหลี่ยม วงกลม และรูปร่างภายนอกของรูปทรงอื่นๆ และรูปทรงเหล่านี้จะปรากฏออกกับการขีดเขียนทั่วไป

4. ระยะของการสร้างเค้าโครงทางศิลปะ (Art in Outline) พัฒนาการทางศิลปะขั้นนี้อยู่ในระหว่างอายุประมาณ 3-4 ขวบ เด็กจะเริ่มวาดรูปทรงต่างๆ เช่น วงกลม วงรี รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส และรูปกากบาท ระยะนี้เป็นระยะที่สำคัญที่เด็กจะสร้างความพอใจสำหรับเด็กที่มีความเจริญเติบโตทางศิลปะ

5. ระยะของการออกแบบ (The Child and Design) พัฒนาการระยะนี้อยู่ในระหว่างอายุประมาณ 3-5 ขวบ เด็กจะเริ่มนำเอารูปทรงต่างๆผสมผสานกัน เมื่อเด็กเอารูปทรงมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นการเริ่มพัฒนาการออกแบบ เด็กจะแสดงความสามารถในการใช้รูปทรงหลายๆรูปทรงได้อย่างคล่องแคล่ว

6. ระยะของการพัฒนางวงกลม ดวงอาทิตย์ และรัศมี (Mandalas Sun and Radials) พัฒนาการทางศิลปะระยะนี้อยู่ในอายุประมาณ 3-5 ขวบ ความสำคัญของการแสดงออกอย่าง

แจ่มชัดของการพัฒนาในระยะนี้ค่อนข้างจะเพื่อผืนจากคำพูดของเด็ก การแสดงออกในการวาดรูปค่อนข้างจะสมบูรณ์ มีความสมดุขย มีความมุงดงามในการออกแบบ เด็กสามารถเขียนรูปดวงอาทิตย์ มีรัศมี และการพัฒนาจากดวงอาทิตย์ก็จะไปสู่การวาดรูปหน้าคน และเส้นรัศมีของดวงอาทิตย์ เด็กจะนำมาใช้เป็นเส้นผมเมื่อวาดรูปคน

7. ระยะของการวาดรูปคน (People, People) เด็กเริ่มเขียนรูปคนได้ในอายุประมาณ 4-6 ขวบ แต่หน้าจะใหญ่โตมาก แขนขาจะมีขนาดเล็ก จะมุงความสนใจเขียนแต่หน้าตา แขนจะต้อออกมาทางศีรษะ และเริ่มเขียนขา ต้อมาจะเขียนรูปคนโดยล้มนเขียนแขนจะมีแต่ขาเพื่อให้เกิดความสมดุขย

8. ระยะของการวาดรูปค่อนข้างจะเป็นเรื่องราว (Almost Pictures) อยู่ในอายุประมาณ 4-6 ขวบ เด็กส่วนมากจะเริ่มพัฒนาเข้าสู่ระยะของการออกแบบรูปทรง เด็กจะเขียนรูปคนชัดเจนขึ้น และมุงดูตามที่ดินเห็นเหมือนผู้ใหญ่มากขึ้น เด็กเริ่มเขียนรูปสัตว์มีขา 4 ขา อยู่บนข้างเดียวกันของรูปภาพและใส่หูบนหัว เขียนต้นไม้คล้ายแขนมนุษย์ ต้อไปก็จะพัฒนาดีขึ้น การเขียนรูปมีเรื่องราวมากขึ้น เช่น มีผลไม้ มีดอกไม้ และมีบ้าน เป็นต้น

9. ระยะของการวาดภาพมีเรื่องราว (Pictures) ระยะนี้แบ่งออกเป็นสองตอนคือ ระยะต้น การเขียนรูปของเด็กจะวาดรูปคน สัตว์ บ้าน และต้นไม้ เป็นต้น ต้อมาคือระยะหลัง เด็กจะวาดรูปต้อต้อมีความชัดเจนมากขึ้น และง่ายต้อการเข้าใจและการยอมรับของผู้ใหญ่

10. ระยะของการซ่อนเร้นสิ่งที่มีคุณค่า (Hidden Treasures) เด็กวัย 5-7 ขวบจะเขียนภาพที่เรียกว่า x-ray Picture ลักษณะภาพแสดงถึงส่วนละเอียดภายใน เช่น สิ่งของภายในบ้านที่มุงเห็นได้จากภายนอก

นอกจากนี้ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะทางศิลปะของเด็กเล็กไว้ดังนี้

1. อายุ 1-3 ขวบ จะทำงานปนเล่น ถ้าให้ปั้นก็จะปั้นแบบบี้บนวดดินไปมา ไม่สามารถทำให้เป็นรูปเป็นร่างที่มุงเข้าใจได้ ส่วนการเขียนภาพจะเป็นเส้นยุ่งเหยิง ลากไปมาไม่เป็นรูปเป็นร่าง เพราะยังคงควบคุมกล้ามเนื้อและแขนไม่ดี ใช้สีที่ตนเองของหรือวางไว้ใกล้ตัว ทำงานเพียง ครูเดียวก็เบื่อ และชอบอธิบายงานของตนเองเป็นเรื่องเป็นราวตามที่รู้สึก ดังนั้นครูจึงไม่ตั้งเป้าหมายให้เด็กเขียนรูปให้ดูเรื่อง หรือให้เหมือนรูปอะไรสักอย่าง อย่าใช้คำถามว่า “นี่รูปอะไร” จะทำให้งงและขาดความมั่นใจในตัวเองไปได้ พยายามชมเชยก่อนดีที่สุด

2. อายุ 3-5 ขวบ ควบคุมกล้ามเนื้อและแขนได้ดีขึ้น เริ่มพัฒนาถึงขั้นเขียนเส้นนอนได้ เขียนวงกลมได้ ระบายสีเป็นจุดๆได้ และชอบตั้งชื่อให้สิ่งที่ตัวเองเขียนขึ้น เช่น พ่อ แม่ ก่อนอายุ

อย่างเข้า 6 ขวบ จะมีพัฒนาการถึงขั้นเขียนเป็นรูปที่พอเข้าใจได้ ประกอบขึ้นด้วยเส้นและวงกลมเป็นหลัก ถ้าให้ปั้นดินอาจะปั้นเป็นรูปสัตว์ (ดูคล้าย) หรือปั้นเป็นลูกกระสุน โดยวิธีดึงดินออกให้เป็นส่วนต่างๆ

จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางศิลปะของเด็กปฐมวัยจะเป็นไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการด้านต่างๆ เช่น ด้านร่างกายและสติปัญญา การพัฒนากล้ามเนื้อ ประสาทสัมผัส ระวังท่ามือตา การเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การสังเกต โดยเริ่มขีดเขียนจากสิ่งไม่มีความหมายไปสู่การใช้เส้นหรือสัญลักษณ์แทนความหมายต่างๆ ในสิ่งที่ตนเข้าใจโดยไม่มีคำนึงถึงสัดส่วนที่แท้จริง เริ่มต้นใช้สีตามความพอใจที่ไม่สัมพันธ์กับวัตถุจริงตามธรรมชาติ ไม่มีการจัดวางระยะพื้นหลัง (Background) พื้นกลาง (Middle ground) และพื้นหน้า (Foreground) ที่ถูกต้อง แต่ลักษณะที่ปรากฏเหล่านี้จะพัฒนาขึ้นเมื่อมีอายุมากขึ้นซึ่งอาจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของเด็กตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล

2. การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่อบรมดูแลและพัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กวัยก่อนประถมศึกษาได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามศักยภาพมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐานที่จะทำให้เด็กมีชีวิตที่สมบูรณ์ในอนาคตและมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

ดังนั้น การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี จึงมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา อาทิ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา กรมฝึกหัดครู กรมศาสนา กรุงเทพมหานคร สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น (กรมการปกครอง) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน (กรมตำรวจ) เทศบาลและเมืองพัทยา กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชูปถัมภ์ กรมประชาสัมพันธ์ และทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่จัดโดยองค์การเอกชนต่างๆ สมาคม และมูลนิธิ จึงมีรูปแบบแตกต่างกัน จำแนกได้ 3 รูปแบบด้วยกันคือ

1. ชั้นอนุบาล เปิดสอนในโรงเรียนอนุบาลต่างๆ ที่มีหลักสูตร 2 ปี ชัดเจน ประกอบด้วยโรงเรียนอนุบาลของรัฐบาลที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย อีกทั้งโรงเรียนอนุบาลเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ใช้เวลา

ศึกษา 2 ปี คือชั้นอนุบาลปีที่ 1 และปีที่ 2 รับเด็กอายุประมาณ 4-5 ปี มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าศึกษาในระดับประถมศึกษา

2. ชั้นเด็กเล็ก ที่เปิดสอนในโรงเรียนประถมศึกษาต่างๆ ในโรงเรียนเอกชน จะรับเด็กอายุประมาณ 3-5 ปี ส่วนโรงเรียนรัฐบาลนั้นรับเด็กอายุประมาณ 5 ปี มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับชั้นอนุบาล ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เริ่มเปิดรับเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี เข้าเรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 และอนุบาลปีที่ 2 แล้ว

3. ศูนย์เด็กปฐมวัย เปิดรับเด็กอายุ 3-6 ปี อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาล องค์การและเอกชน มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันตามหน้าที่ของหน่วยงานที่จัดศูนย์นั้น

2.1 ปรัชญาการศึกษาในระดับก่อนปฐมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้นำหลักปรัชญาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจากนักจิตวิทยาพัฒนาการ นักการศึกษาที่ได้รับการยอมรับมาปรับให้เข้ากับสภาพสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทย โดยพิจารณา ดังนี้

1. เด็กที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล (เปสตาลอซซี)
2. เด็กจะพัฒนาได้ดีจากการเล่น (เฟรอเบล)
3. การฝึกประสาทสัมผัส เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้วยสติปัญญา (มอนเตส-เซอรี)
4. เด็กเรียนรู้จากการกระทำ จากประสบการณ์ตรง (ดิวอี้ , เพียเจท์)
5. สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต (อริคสัน)
6. การเร่งให้เด็กเรียนเป็นอันตรายยิ่ง (เดวิด เอลโคห์น)

เปสตาลอซซี (Pestalozzi, 1827) เชื่อว่าเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างด้านความสนใจ ความต้องการและอัตราในการเรียนรู้เป็นผู้ริเริ่มความคิดในเรื่องความพร้อม เพื่อนำมาจัดโรงเรียนสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน โดยจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้เด็กเกิดความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เฟรอเบล (Froebel, 1752) ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการอนุบาล เน้นเรื่องกิจกรรมของเด็ก ถือว่าเด็กทุกคนมีความสามารถอยู่ภายในจะแสดงออกต่อเมื่อได้รับการสนับสนุน เช่น จากการเล่น การร้องเพลง การแสดงท่าทาง โดยออกแบบชุดของเล่น และแต่งนิทานสำหรับเด็ก

มอนเตสซอรี (Montessori, 1870) มีแนวคิดที่จะให้เสรีภาพแก่เด็กเพื่อแสวงหาความรู้ โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเองตามความสนใจ โดยปราศจากการออกคำสั่งของครู ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนของร่างกาย เพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว

ดิวอี้ (Dewey, 1859) เน้นเรื่องการเตรียมสภาพแวดล้อม ให้สามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ประสบการณ์ของเด็กควรเกิดขึ้นจากประสบการณ์ตรง ตามสภาพการณ์จริงมากกว่าการเรียนรู้จากตำรา ความรู้ที่ได้จากลงมือกระทำจะเป็นความรู้ที่จดจำได้นาน

เปียเจท์ (Piaget, 1969) ได้อธิบายเรื่องการเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก ว่า สติปัญญาต้องประกอบด้วย ความเข้าใจและความรู้ที่เกิดจากการกระทำ อันนำไปสู่การเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้เรื่องวัตถุ จะต้องมีการกระทำต่อวัตถุ การหยิบ จับ สัมผัส หรือมีประสบการณ์ตรงกับวัตถุนั้น

อีริกสัน (Erikson, 1963) เน้นความสำคัญของวัยเด็กว่าเป็นวัยที่เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เชื่อว่าสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและการเล่นช่วยให้เด็กได้ฝึกหัด ทดลอง เรียนรู้สถานการณ์ของการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องความสัมพันธ์ของความจริงทางด้านจิตใจและสังคม

เอลไคน์ (Elkind, 1987) เชื่อว่า การสอนเนื้อหาสาระทางวิชาการเป็นการให้การศึกษาที่ผิดพลาด เพราะทำให้เด็กเสี่ยงต่อการเครียด และสูญเสียบุคลิกภาพในระยะยาว เช่น การขาดแรงจูงใจในการเรียน การเนือยรู้โดยพึ่งพาผู้ใหญ่ ขาดความคิดริเริ่ม

2.2 แนวการจัดประสบการณ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กำหนดแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษาชั้นเด็กเล็กไว้ดังนี้

การศึกษาชั้นเด็กเล็ก เป็นการศึกษาที่มุ่งเตรียมความพร้อมให้ แก่เด็กอายุระหว่าง 5-6 ปีให้มีความพร้อมทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมไทย เพื่อให้เด็กมีคุณภาพและพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

หลักการ

การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กมีหลักการที่สำคัญดังนี้

1. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อปูพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็ก

2. เป็นประสบการณ์ที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ที่สนองความต้องการ ความสนใจที่สอดคล้องกับวัยของเด็ก
3. เป็นประสบการณ์พื้นฐานที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กช่วยตัวเองได้ตามควรแก่วัย
4. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งปลูกฝังให้เด็กมีพื้นฐานที่ดีด้านคุณธรรม และจริยธรรม

จุดมุ่งหมาย

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการตามความสามารถของแต่ละคนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
2. จัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข
3. มีทักษะพื้นฐานที่จะช่วยตัวเองได้ตามควรแก่วัย
4. มีทักษะพื้นฐานที่จะเรียนในชั้นประถมศึกษา

จุดประสงค์ของการจัดประสบการณ์

ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ให้แก่เด็ก มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ทุกด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย
  - 1.1. เพื่อพัฒนาร่างกายให้เจริญเติบโตตามวัย
  - 1.2. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และประสาทสัมผัส
  - 1.3. เพื่อปลูกฝังสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพ อนามัยของตนเอง
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ
  - 2.1. เพื่อให้มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส
  - 2.2. เพื่อให้รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง
  - 2.3. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม
  - 2.4. เพื่อส่งเสริมให้มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับ

มอบหมาย

3 พัฒนาการด้านสังคม

- 3.1. เพื่อให้รู้จักตนเอง และบุคคลที่ใกล้ชิด
- 3.2. เพื่อให้รู้ถึงความสำคัญของครอบครัว สังคม และชุมชนของตน
- 3.3. เพื่อปลูกฝังให้มีสังคมนิสัยที่ดี

3.4. เพื่อปลูกฝังให้เกิดความสนใจ มีบทบาทในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติ

4 พัฒนาการด้านสติปัญญา

- 4.1. เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการใช้ภาษาในการสื่อความหมาย
- 4.2. เพื่อให้รู้จักสังเกต โดยการใช้ประสาทสัมผัส และใช้ในการคิดอย่างมีเหตุผล
- 4.3. เพื่อพัฒนาการและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
- 4.4. เพื่อปลูกฝังให้นิสัยรักการเรียนรู้

รายการประสบการณ์และเนื้อหา

1 เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย โดยมุ่งให้มีพฤติกรรม และมีความสามารถในการพัฒนา กล้ามเนื้อใหญ่ เล็ก ประสาทสัมผัส สุขอนามัย ซึ่งจะต้องจัดประสบการณ์ และกิจกรรม ดังนี้

- การเล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง และในร่ม
- การเคลื่อนไหว และการทรงตัว
- การฉีก ตัดปะ พับ ร้อย และการสานอย่างง่ายๆ
- การประดิษฐ์เศษวัสดุ การพิมพ์ภาพและการปั้น
- การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส และเกมการศึกษา
- การระวังรักษาความสะอาด
- การรับประทานอาหารและมารยาทในการรับประทานอาหาร
- การรับเก็บดูแลรักษาเครื่องใช้ของตนเอง
- การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และการช่วยเหลือตนเอง
- การรักษาอนามัยของตนเอง การขับถ่าย และการพักผ่อน
- การดูแลระวังรักษาความปลอดภัย

2 เพื่อพัฒนาด้านอารมณ์ - จิตใจ โดยมุ่งให้มีพฤติกรรมและมีความสามารถในการผ่อนคลายความเครียด มีสุขภาพจิตดี มีความสุข รู้จักควบคุมตนเอง มีคุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งต้องจัดประสบการณ์ และกิจกรรม ดังนี้

- การวาดภาพ
- การเล่นสี
- การพิมพ์ภาพ การปั้น การฉีก ตัดปะ ร้อย ประดิษฐ์เศษวัสดุ
- การร้องเพลง ท่องคำกลอน และคำกลอนและคำคล้องจอง
- การเคลื่อนไหวตามสัญญาณ จังหวะ และดนตรี

- การฟังนิทานและเรื่องราว
- การเล่นเกมบทบาทสมมติ
- ความมีระเบียบวินัยในตนเอง
- การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- การรู้จักรอคอยตามลำดับก่อนหลัง
- การรู้จักใช้สิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น
- ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- ความเมตตากรุณา
- ความกตัญญู
- ความซื่อสัตย์
- ความขยันหมั่นเพียร
- ความรับผิดชอบ
- ความอดทน
- ความประหยัด
- ความสามัคคี
- การประสบผลสำเร็จในการทำกิจกรรม
- การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) และการเล่นตามมุม
- การเป็นที่ยอมรับของเพื่อน และกลุ่ม
- การเชื่อมั่นในตนเอง

3. เพื่อพัฒนาด้านสังคม โดยมุ่งให้มีพฤติกรรม และความสามารถในการเล่น และทำงานร่วมกับผู้อื่น มีระเบียบวินัย รับผิดชอบในหน้าที่ มีมารยาทดี ซึ่งจะต้องจับประสบการณ์ และกิจกรรม ดังนี้

- การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
- การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและเคารพสิทธิของผู้อื่น
- การปฏิบัติตามตารางกิจกรรมประจำวัน
- การช่วยเหลือตนเอง
- การปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียน และโรงเรียน
- การรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และการปฏิบัติต่อผู้อื่น
- มีมารยาทไทย

- การทำความเคารพ ไหว้ และทักทาย
- การกราบพระ กราบผู้ใหญ่
- การรับของจากผู้อื่น
- การกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ ฯลฯ

4 เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญา โดยมุ่งให้มีพฤติกรรมและมีความสามารถในการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 (มอง ฟัง ชิม ดม สัมผัส) มีความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษาสนใจต่อสิ่งแวดล้อม รักการเรียนรู้ และมีทักษะทางคณิตศาสตร์ ซึ่งจะต้องจัดประสบการณ์ และกิจกรรม ดังนี้

- การวาด ฉีก ตัดปะ ร้อย การประดิษฐ์เศษวัสดุ และการสานอย่างง่าย ๆ
  - การทดลอง การสังเกต การชิม การดมกลิ่น ความเหมือน ความแตกต่าง
- สิ่งที่ขาดหายไป สิ่งที่สัมพันธ์กัน
- การฝึกฟังความเหมือนกัน ต่างกัน ของเสียงตามธรรมชาติ เสียงดนตรี และเสียงของคำ
- และเสียงของคำ
- การทำกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) เช่น การวาดภาพ พิมพ์ภาพ
- ประดิษฐ์ ฯลฯ
- การเคลื่อนไหวตามจินตนาการ
  - การเล่นบทบาทสมมุติ
  - การฟังนิทาน และเรื่องราว
  - การเล่าเหตุการณ์และเรื่องราว
  - ความพร้อมในการฟัง
  - การจำแนกเสียง
  - การฟังคำพูด คำสั่ง เข้าใจและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง
  - มารยาทในการฟัง
  - การฟังนิทานหรือเรื่องราวแล้วจับใจความได้
  - การฟังเพลง คำกลอน คำคล้องจองและการเล่นที่เสริมประสบการณ์ทาง
- ภาษา
- ความพร้อมในการพูด
  - การสนทนาซักถาม
  - มารยาทในการพูด

ภาษา

- ร้องเพลง ท่องคำคล้องจองและการเล่นที่เสริมสร้างประสบการณ์ทาง
- การเล่าเรื่องราว นิทาน
- การพูดแสดงความคิดเห็น
- ความพร้อมในการอ่าน
- การเปรียบเทียบความเหมือน ความต่างสิ่งทีขาดหายไปของภาพ
- การอ่านภาพโดยการเคลื่อนสายตา จากซ้ายไปขวา
- การอ่านออกเสียงตามต้นแบบอย่างถูกต้อง
- การเล่าเรื่องจากภาพ และนิทาน
- การปฏิบัติตนในการใช้หนังสือ
- ความพร้อมในการเขียน
- การลากเส้นเส้น
- การลากเส้นตามรอยประ
- การวาดภาพ ระบายสี การปั้น และอื่นๆ
- วิธีการจับดินสอ ดินสอสี
- ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม
- บ้าน โรงเรียน ชุมชน
- สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว พืช สัตว์ ดิน หิน ทราย น้ำ กลางวัน กลางคืน ฤดูกาล

ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และธรรมชาติรอบๆ ตัว

- ประเพณีวันสำคัญต่างๆ
- การคมนาคม
- พื้นฐานทางคณิตศาสตร์
- สูง - ต่ำ ล้วน - ยาว - ใหญ่ - เล็ก หน้า - หลัง มาก - น้อย ก่อน - หลัง อ้วน -

ผอม ใกล้เคียง - ไกล บน - ล่าง หน้า - เบา

- ความเข้มของสี
- ความเท่ากัน ความไม่เท่ากัน
- รูปทรงเรขาคณิต
- การจำแนกประเภทตามสี รูปทรง ขนาด จำนวน
- นับปากเปล่า 1-30
- ค่าของจำนวน 1-10

- รู้จักสัญลักษณ์ 1-10
- รู้จักลำดับที่ 1-10
- เข้าใจความหมายของเพิ่ม - ลด ภายในจำนวน 1-10
- เข้าใจคำว่า มี และไม่มี

5. การจัดกิจกรรม และประสบการณ์

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมและประสบการณ์จะมีแนวดังนี้

- 5.1 จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็ก ตอบสนองความต้องการ และความพอใจของเด็ก
- 5.2 จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน ให้สัมพันธ์กัน โดยจัดสัดส่วนให้พอเหมาะกับระยะเวลาของกิจกรรม
- 5.3 จัดกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจสิ่งที่เป็นรูปธรรมความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหา
- 5.4 จัดกิจกรรม และประสบการณ์ที่สามารถยืดหยุ่นให้เหมาะกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และสิ่งแวดล้อม
- 5.5 จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้อยู่ร่วมกันทั้งที่เป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อยและเป็นรายบุคคล

6. แนวการประเมินผล

การประเมินผลในชั้นเด็กเล็กนั้น เป็นการวัดพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อสนองจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้

วิธีการประเมินผลที่ควรใช้ มีดังนี้

- 6.1 การสังเกต
  - ครูควรสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมหรือเล่น ทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ครูควรจดบันทึกสิ่งที่ได้สังเกตเห็นทั้งที่เป็นข้อดี และข้อบกพร่องอันจะเป็นข้อมูลในการเลือกจัดกิจกรรมเสริมแก่เด็กต่อไป
- 6.2 การสนทนา
  - การสนทนากับเด็กเป็นรายบุคคล จะช่วยให้ครูทราบถึงพัฒนาการด้านภาษา การพูด การฟัง การสื่อสารของเด็ก นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมที่บ้าน ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลที่ช่วยให้ครูเข้าใจยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้ครูได้ทราบถึงสภาพ อารมณ์ จิตใจ ของเด็กอีกด้วย
- 6.3 การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบปากเปล่า

- ข้อมูลที่ได้ช่วยครูทราบถึงพัฒนาการทางภาษา การพูดที่บกพร่อง เช่น คำควบกล้ำ การพูดชัด ไม่ชัด นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการทางสติปัญญาความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการคิดของเด็กได้

6.4 การเก็บรวบรวมผลงาน

- ข้อมูลที่ได้ช่วยให้ครูทราบถึงความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กแต่ละคน เช่น งานศิลปะภาพวาด จะช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของกล้ามเนื้อนิ้วมือ ความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา และมือ เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาไม่มีการประกาศใช้หลักสูตร จึงใช้แนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นขอบข่ายในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานให้เด็กมีชีวิตที่สมบูรณ์อนาคตซึ่งมีขอบข่ายและเนื้อหาของหลักสูตรตามแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ไม่ได้แบ่งออกเป็นรายวิชา แต่กำหนดหลักการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอน ให้เด็กได้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับวัย พัฒนาการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ตลอดจนถึงแวดล้อมรอบตัวเด็ก เพื่อให้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลักไม่มุ่งให้เด็ก อ่าน เขียน หรือท่องจำเนื้อหา มีหลักการดังต่อไปนี้

1. มุ่งให้เด็กได้พัฒนารอบด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิได้มุ่งให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้พัฒนาคุณลักษณะดังต่อไปนี้คือ

- 1.1 พัฒนาการรับรู้
- 1.2 พัฒนาการสื่อสารโดยการฟัง การพูด (ภาษาท่าทาง และภาษาพูด)
- 1.3 รักเป็น (รักตัวเอง รักผู้อื่น รักสิ่งแวดล้อม ฯลฯ)
- 1.4 มีการตัดสินใจดี
- 1.5 รู้จักคิดก่อนทำกิจกรรม
- 1.6 มีความคิดสร้างสรรค์
- 1.7 มีคุณธรรม

2. จัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนแทนการสอนเป็นรายวิชา

3. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดำเนินการให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามความสามารถของแต่ละคน โดยจัดกิจกรรมเสรีให้เด็กได้เลือกทำตามความสนใจ และความสามารถ

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยนี้ หมายถึง ทั้งสาระของกิจกรรม และเวลาที่ใช้คิด ดังตารางกิจกรรมประจำวันที่ปรากฏในแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งสรุปให้เห็น ดังนี้

- 4.1 กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ 20 นาที
- 4.2 กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) 60 นาที
- 4.3 การเล่นตามมุม
- 4.4 กิจกรรมในวงกลม
- 4.5 การเล่นกลางแจ้ง 30 - 40 นาที
- 4.6 การรับประทานอาหารกลางวัน 45 นาที
- 4.7 การนอน 90 นาที
- 4.8 เกมการศึกษา 20-30 นาที

หมายเหตุ คำอธิบายเครื่องหมาย

- หมายถึง กิจกรรมที่จะต้องใช้ระยะเวลาช่วงสั้น เนื่องจากเด็กจะต้องออกกำลัง หรือ ต้องนั่งฟังผู้อื่น ต้องจัดให้ทำกิจกรรมในช่วงเวลาระยะสั้น
- หมายถึง กิจกรรมที่เด็กชอบทำ ไม่เครียด อาจใช้เวลานานได้
- หมายถึง กิจกรรมเล่นเกมซึ่งต้องเล่นตามกติกา ระยะเวลาที่ใช้จะปานกลาง

5. ในการพัฒนาเด็ก จะยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูจะไม่ใช่ผู้นำในการทำกิจกรรม แต่จะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรม อำนวยความสะดวกแก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

จากแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุไว้ว่ากิจกรรมศิลปะศึกษา อยู่ในตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) ซึ่งเสนอกิจกรรมประจำวันดังนี้

8.00 - 8.30 น.	พบเด็กเป็นรายบุคคล บันทึกคำพูดของเด็ก
8.30 - 8.45 น.	เคารพธงชาติ และสวดมนต์
8.45 - 9.00 น.	สำรวจการมาโรงเรียน ตรวจสอบสุขภาพ และไปห้องน้ำ
9.00 - 9.20 น.	กิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ
9.20 - 10.00 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุม
10.00 - 10.15 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
10.15 - 10.30 น.	กิจกรรมในวงกลม

10.30 - 11.00 น.	เล่นกลางแจ้ง
11.00 - 12.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน
12.00 - 14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00 - 14.20 น.	ตื่นนอนทำความสะอาดร่างกาย
14.20 - 14.40 น.	พัก (รับประทานอาหารว่าง)
14.40 - 14.55 น.	เกมพลศึกษา
14.55 - 15.00 น.	สรุป เตรียมตัวกลับบ้าน

จะเห็นได้ว่า แนวการจัดกิจกรรมศิลปศึกษาที่ใช้กันในปัจจุบันนี้ ระบุให้กิจกรรมศิลปศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในตารางกิจกรรมประจำวัน โดยจะจัดเนื้อหาสาระของแนวการจัดประสบการณ์ (หลักสูตร) จะยึดกิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก โดยกำหนดโครงการเป็นหน่วยประสบการณ์หรือหน่วยการสอน เช่น โรงเรียนของเรา ตัวเรา บ้านที่รัก โดยกำหนดแนวคิดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน การประเมินผล ของกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับหน่วยการสอนนั้นๆ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนแทนการสอนเป็นรายวิชา

2.3 แผนการจัดประสบการณ์

แผนการจัดประสบการณ์ (แผนการสอน) ชั้นเด็กเล็กเปรียบเสมือนแนวทางที่ครูจะใช้สำหรับเตรียมความพร้อมแก่เด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528) จากแนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุกิจกรรมศิลปศึกษาไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน การจัดกิจกรรมประจำวันจึงมีหลักการดังต่อไปนี้

1. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง หมายความว่า การจัดกิจกรรมจะต้องคำนึงถึงจิตวิทยาและพัฒนาการของเด็กวัยนี้ กล่าวคือ กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ และความแตกต่างระหว่างบุคคล จากหลักการที่กล่าวมาจึงเป็นตัวกำหนดว่ากิจกรรมที่จัดควรมีลักษณะดังนี้

1.1 การจัดกิจกรรมการเล่น เด็กวัยนี้จะเรียนรู้จากการเล่น กิจกรรมการเล่นจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาอารมณ์-จิตใจ ให้เป็นคนแจ่มใสเบิกบาน ช่วยให้ปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้เป็นต้น

1.2 การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) ไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เด็กชอบ และจากกิจกรรมนี้จะช่วยพัฒนาเด็กได้ทั้งด้านร่างกาย

(พัฒนากล้ามเนื้อเด็กจากการจับแท่งสีขีดเขียนไปมา) ด้านอารมณ์-จิตใจ (ช่วยให้มีความแจ่มใส เบิกบาน) ด้านสังคม (ให้เด็กได้เอื้อเฟื้อ เสียสละ ฝึกการอดทน รู้จักการรอคอย) ด้านสติปัญญา (ให้โอกาสได้คิดสร้างสรรค์ แสดงความรู้สึกรักนึกคิดออกมาเป็นภาพ ทั้งนี้เนื่องจากเด็กมีความจำกัดในการใช้ภาษา)

1.3 การจัดกิจกรรมเสรี ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่ให้โอกาสเด็กได้ทำตามความต้องการ ความสนใจ ของแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกัน กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) การเล่นตามมุมในห้องเรียน การเล่นกลางแจ้งเป็นต้น จากการทำกิจกรรมในลักษณะนี้ ช่วยให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามความสามารถของแต่ละบุคคล

2. จัดให้มีกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

3. จัดให้มีทั้งกิจกรรมสงบ และเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกาย กิจกรรมสงบได้แก่ ฟัง การเล่านิทาน ฟังเพลง ดูนั่งสื่อนิทานภาพอย่างเงียบๆ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมเคลื่อนไหวหรือการออกกำลังกาย ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามจังหวะ การเล่นในห้องเรียน การเล่นนอกห้องเรียน การทำอาหาร ทักษะศึกษา เป็นต้น

การจัดกิจกรรมในแต่ละวันนั้น จะนำกิจกรรมทั้ง 2 ประเภทมาจัดสลับกัน การทำเช่นนี้ จะช่วยให้เด็กได้พักผ่อนไปในตัว ซึ่งจะช่วยให้ผ่อนคลายความเครียด

4. จัดให้มีกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำทั้งเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ โดยมุ่งให้ทำกิจกรรมที่เป็นรายบุคคลให้มากที่สุด

จากลักษณะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล ของหน่วยงานต่างๆ สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมชั้นอนุบาล คือ การจัดสิ่งต่างๆ หลากๆ รูปแบบให้เด็กได้กระทำอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เด็กมีโอกาสกระทำตามความสามารถของตน และสิ่งเหล่านั้นต้องจัดให้สนองความต้องการ ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก นอกจากนี้กิจกรรมที่จัดควรเป็นกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดกว้างให้เด็กทุกคนได้เข้าร่วมทั้งรายบุคคล เป็นกลุ่มเล็ก และเป็นกลุ่มใหญ่ด้วย ควรจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดให้เหมาะสมกับสภาพของเด็ก โรงเรียน ครู ความต้องการของผู้ปกครอง และที่สำคัญคือควรจัดให้มีความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพสังคมของไทย รวมทั้งการเน้นในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กด้วย

2.4 รูปแบบการจัดประสบการณ์

รูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย (ลัดดา นิลละมณี, 2531) แบ่งเป็น 2 ระบบ คือ

1. การเตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตบูรณาการ ได้จัดเป็นหน่วยการสอนประจำสัปดาห์ตลอดปีการศึกษา โดยควบคุมเนื้อหาที่ 4 กลุ่มประสบการณ์ หากแยกรายวิชาแล้วจะได้ 10 วิชา ดังนี้

กลุ่มที่ 1 วิชาภาษาไทย

กลุ่มที่ 2 วิชาคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 3 วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาสุขศึกษา

กลุ่มที่ 4 วิชาศิลปะ วิชาเกม - การเล่น และเครื่องเล่นพัฒนา วิชาฝึกประสาทสัมผัส วิชาเพลง - ดนตรี จังหวะลีลาการเคลื่อนไหว นิทาน

ฉะนั้นหน่วยการสอนบูรณาการประจำแต่ละสัปดาห์ จึงประกอบไปด้วยวิชาดังกล่าว โดยวิธีนำเอาวิชาต่างๆ เหล่านี้มาผนวก ผสมผสานให้สัมพันธ์เป็นกระบวนการเดียวกัน ช่วยให้เกิดผลดีเวลาสร้างเสริมบุคลิกภาพของเด็ก ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งทางกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมได้ครบถ้วนไปพร้อมๆ กัน เป็นวิธีการช่วยฝึกเด็กให้ฟังเป็น สังเกตเป็น คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นในเบื้องต้นที่เหมาะสมกับวัย

2. การเตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ความพร้อมในศูนย์การเรียนรู้กิจกรรมเสรี ซึ่งประกอบด้วยศูนย์กิจกรรมการศึกษาต่างๆ หลายรูปแบบให้เด็กเลือกศึกษาได้ตามใจชอบ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ด้วยการประกอบกิจกรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสนองความต้องการของเด็กทางการเล่น ซึ่งแฝงไว้ในการศึกษา เด็กๆ ทุกคนจะเข้าไปเลือกเล่นในศูนย์เรียนรู้กิจกรรมเสรี ประกอบไปด้วยศูนย์กิจกรรมต่างๆ ดังนี้ ศูนย์บ้าน ศูนย์หนังสือ ศูนย์ดนตรี ศูนย์ไม้บล็อก ศูนย์วาดรูปสีเทียน ศูนย์งานกระดาษ หรือศูนย์กิจกรรมพิเศษ ศูนย์งานปั้น ศูนย์วาดรูปสีน้ำ-พู่กัน ศูนย์เครื่องเล่นสัมผัส ศูนย์เครื่องเล่นพัฒนา ศูนย์ทักษะ ศูนย์เล่นกับน้ำ ศูนย์เล่นกับทราย ศูนย์เลี้ยงนกในอากาศ ศูนย์เครื่องเล่นสนาม

2.4.1 การจัดกิจกรรมแบบหน่วยบูรณาการ

บูรณาการ (Integration) หมายถึง การเอาความรู้หลายๆ เรื่อง มาสัมพันธ์กันเพื่อให้ความรู้สัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริงอยู่รอบตัวผู้เรียนนั้น ให้เกิดประโยชน์หลายอย่างดังนี้ (ชวลิตดาบแก้ว และสุดางดี เหมทานนท์, 2525)

1. ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ความรู้ทางศิลปะที่เรียนไปแล้ว จะถูกนำมาสัมพันธ์กับความรู้ที่เรียนใหม่ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
2. ช่วยจัดเนื้อหาวิชา หรือความรู้ให้อยู่ในลักษณะเหมือนจริง คือผสมผสานและสัมพันธ์กัน เป็นความรู้ทางศิลปะในลักษณะหรือรูปแบบที่เอื้อต่อการนำไปใช้กับชีวิตจริง
3. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจสภาพและปัญหาของสังคม ได้ดีกว่าจัดเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรเดิม ทำให้นักเรียนเข้าใจปัญหาและสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ และใช้ความรู้จากหลายๆ วิชามาสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างความเข้าใจขึ้นใหม่
4. ช่วยให้การสอนศิลปะมีคุณค่ามากขึ้น แทนที่จะเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ แต่เพียงอย่างเดียว กลับช่วยให้สามารถเน้นการพัฒนาทักษะทางศิลปะ ที่จำเป็นให้เกิดความคิดรวบยอด และสามารถปลูกฝังค่านิยมได้อีกด้วย
5. ทำให้เกิดหน่วยบูรณาการขึ้น การบูรณาการความรู้นั้น เป็นการจัดการศึกษาให้เป็นเอกภาพ ความรู้ไม่แยกไปตามวิชาต่างๆ แต่รวมกันอยู่ภายใต้หน่วยเดียวกัน

แผนการจัดประสบการณ์ จะประกอบด้วยหน่วยการสอนต่างๆ เช่น

หน่วยการสอนที่ 1	โรงเรียนของเรา
หน่วยการสอนที่ 2	ตัวเรา
หน่วยการสอนที่ 3	บ้านที่รัก
หน่วยการสอนที่ 4	อาหารดีมีประโยชน์
หน่วยการสอนที่ 5	ผลไม้
หน่วยการสอนที่ 6	ผักสดสะอาด
หน่วยการสอนที่ 7	ข้าว
หน่วยการสอนที่ 8	ฝนจำ
หน่วยการสอนที่ 9	แมลง
หน่วยการสอนที่ 10	สัตว์บก
หน่วยการสอนที่ 11	สัตว์น้ำ
หน่วยการสอนที่ 12	สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและสัตว์เลื้อยคลาน
หน่วยการสอนที่ 13	สัตว์ปีก
หน่วยการสอนที่ 14	วันสำคัญทางศาสนา
หน่วยการสอนที่ 15	สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
หน่วยการสอนที่ 16	การคมนาคม

หน่วยการสอนที่ 17 ชุมชนของเรา

ในแต่ละหน่วยการสอนจะประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
2. กิจกรรมในวงกลม (การสนทนา อภิปราย เล่านิทาน ฯลฯ)
3. กิจกรรมสร้างสรรค์
4. การเล่นกลางแจ้ง
5. เกมการศึกษา

จากตัวอย่างการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนจะเห็นได้ว่าจัดรวมกันเป็นหน่วยการสอน (บูรณาการ) และประมวลทักษะต่างๆ ให้เด็กได้เรียนรู้ในการบูรณาการ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนวัยเรียนนั้น มีหลักที่ควรยึดถือดังนี้ (สำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2531)

1. ยึดเด็กเป็นหลัก เน้นการจัดประสบการณ์ ควรเน้นเรื่องที่เด็กสนใจและใกล้ตัวเด็ก เช่น สัตว์เลี้ยง บ้านของเราและโรงเรียนของเรา ฯลฯ นอกจากนี้การจัดกิจกรรมให้บรรลุตามแนวการจัดประสบการณ์ ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจของเด็ก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่ทำเดี่ยวหรือกิจกรรมกลุ่มก็ได้
2. สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละห้องเรียนมีเด็กหลายคน ซึ่งอาจจะมีความสามารถไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นควรจัดกิจกรรมที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของเด็ก และควรมีปะปนกันอยู่ ถ้าเป็นไปได้ควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง เช่น กิจกรรมการเล่นน้ำ การเล่นบลิ๊อค และการวาดภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมตามความสามารถของตน และให้มีเวลานานเท่าที่เด็กต้องการ
3. ให้เด็กได้เรียนรู้หลายทักษะจากกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

การจัดประสบการณ์เด็กก่อนวัยเรียน สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527: 23) ได้เน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะที่นักเรียนต้องการ การสอนที่ใช้วิธีบรรยายเพียงอย่างเดียว หรือใช้มากกว่าวิธีอื่นๆ ทำให้นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนทักษะน้อยมาก ดังนั้นการสอนของครูจึงควรประกอบด้วย วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนหลายแบบคือ การเล่า การแก้ปัญหา การสาธิตและการทดลอง การแสดง การเล่นเกม การสร้างสถานการณ์จำลอง การศึกษานอกสถานที่ ตลอดจนการใช้แหล่งวิทยาการต่างๆ ในท้องถิ่น ในการส่งเสริมเด็กให้มีการพัฒนาการและการเรียนรู้ ซึ่งจำเป็น

จะต้องยึดการเล่นเป็นตัวนำ ครูควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง นึกถึงความต้องการของเด็ก เนื่องจากเด็กนั้นชอบการเล่น เด็กจึงได้เรียนรู้จากการเล่นไปด้วย

2.4.2 การจัดกิจกรรมแบบศูนย์การเรียนรู้ (Learnig Center)

ศูนย์การเรียนรู้ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนที่จะเป็นสื่อการสอนแบบประสมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมในการเรียนอย่างกระฉับกระเฉง ได้ตรวจสอบผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้มีประสบการณ์ทำให้ความสำเร็จ ภาคภูมิใจ และเกิดการเรียนรู้ที่ละน้อยตามลำดับขั้น (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521)

ศูนย์การเรียนรู้กิจกรรมเสรี เป็นวิธีการเพื่อสนองความต้องการของเด็ก แต่แฝงไว้ซึ่งการศึกษาที่เด็กจะได้รับประสบการณ์พื้นฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังต่อไปนี้ (ลัดดา นิละมณี, 2531)

1. เพื่อให้โอกาสเด็กได้ทดลอง คิดค้นคว้า เกิดความริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเพลิดเพลิน และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องวิตกกังวล
2. เพื่อฝึกทักษะในการเตรียมความพร้อม ด้านประสาทสัมผัสทางมือและตา เกิดพัฒนาการทางการตัดสินใจ การมีเหตุผล การรู้ขนาด จำนวน สี และรูปร่างลักษณะ ฝึกเขาวนปีญญา อันจะนำหรือเตรียมเด็กไปสู่การอ่าน การเขียน และคิดเลขในขั้นต่อไป
3. เพื่อฝึกการทำงานเป็นหมู่ เรียนรู้สิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนและเพื่อนภายในสังคมเล็กๆ และให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย
4. เพื่อฝึกเด็กให้รู้จักการเล่น การเก็บรักษาอุปกรณ์เครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อย สะอาด และครบถ้วน
5. เพื่อเป็นวิธีการให้เด็กๆ ได้รับความรัก ความอบอุ่น การปกป้องรักษา การอบรมดูแล และการให้ความปลอดภัยที่จะอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาได้อย่างเป็นสุข
6. เพื่อเป็นวิธีการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ ร่างกาย สติปัญญา และสังคมครบทุกด้านพร้อมกันในโอกาสเดียวกันแก่เด็กทุกคน
7. เพื่อเป็นวิธีการปูพื้นฐานประสบการณ์ ความรู้สำหรับเด็กให้มีความพร้อมทุกด้าน สามารถช่วยตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับวัย พร้อมทั้งจะไปศึกษาต่อให้สอดคล้องกับการศึกษาระดับประถมศึกษาหลักสูตรใหม่ได้อย่างเป็นสุข
8. เพื่อเป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูทราบและเข้าใจปัญหา ความคับข้องใจที่มีอยู่ในใจของเด็ก ซึ่งเด็กไม่สามารถระบายออกมาเป็นคำพูดได้ และสามารถคลี่คลายปัญหาให้แก่เด็กแต่ละคน

9. เพื่อเป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูสามารถสังเกตความสนใจ และประเมินผลพัฒนาการ พร้อมพฤติกรรมของเด็กแต่ละคน พร้อมทั้งจะรายงานในสมุดรายงานประจำตัวเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

10. เพื่อเป็นวิธีการช่วยให้ครูตื่นตัวอยู่เสมอที่จะค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ล่ารวมแหล่งวัสดุอุปกรณ์และคิดค้นสื่อการสอนใหม่ๆ ขึ้น เพื่อส่งเสริมความพร้อมทางการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

11. เพื่อเป็นวิธีการช่วยลดการสูญเสียเวลาทางการศึกษาในปัญหาเด็กเรียนช้าชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

ศูนย์การเรียนรู้ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด กิจกรรมในศูนย์การเรียนนี้จะเป็กิจกรรมที่เด็กสามารถทำเองได้ทั้งเป็นรายบุคคล หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ได้ ศูนย์กิจกรรมต่างๆ ภายในศูนย์การเรียนรู้ มีศูนย์กิจกรรมหลายศูนย์ แต่ละศูนย์ก็มีลักษณะเฉพาะและความมุ่งหมายแตกต่างกันไป ดังนี้

1. ศูนย์ไม้บล็อก เป็นศูนย์ที่จะเกิดเสียงดังบ้างเป็นครั้งคราว อาจเนื่องด้วยเด็กได้พังทลายสิ่งก่อสร้างของเขาเองเพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นแทน หรือพังทลายลงมาด้วยเหตุอื่น เช่น สร้างสูงเกินไป หรือขาดความสมดุลย์ ฉะนั้นควรจัดให้อยู่ห่างจากกิจกรรมที่ต้องการความสงบ เช่น ศูนย์หนังสือ ศูนย์เครื่องเล่นล้มล้ม เป็นต้น

2. ศูนย์ดนตรี เป็นศูนย์ที่ย่อมจะเกิดเสียงดังอันเกิดจากเสียงร้องเพลงของเด็กกับเสียงเครื่องดนตรีเคาะจังหวะ ฉะนั้นควรจัดเครื่องเล่นเคาะจังหวะให้พอสมควร และจัดให้อยู่ห่างจากศูนย์กิจกรรมที่ต้องการความเงียบด้วย

3. ศูนย์หนังสือ ควรจัดหนังสือที่สอดคล้องกับหน่วยที่เรียน และเหมาะกับความสนใจของเด็ก ควรจัดให้อยู่ ณ มุมที่ห่างไกลจากเสียงรบกวน แต่ไม่ควรจัดไว้ห่างไกลโดดเดี่ยวเกินไป จะทำให้เด็กไม่สนใจเท่าที่ควร

4. ศูนย์บ้าน เป็นศูนย์ที่ใหญ่กว่าศูนย์อื่นๆ สามารถจัดกิจกรรมได้กว้างขวาง สวยงาม เช่น จัดเป็นสหกรณ์ ร้านค้า ห้องเสริมสวย โรงพยาบาล ห้องอาหาร ฯลฯ ซึ่งควรผลัดเปลี่ยน หมุนเวียนไปตามหน่วยที่เรียนหรือตามความเหมาะสม เพื่อให้เป็นที่สนใจไม่เบื่อ ควรเลือกจัดให้อยู่ ณ มุมซึ่งเด็กสามารถมองเห็นสะดวกตาตั้งแต่หน้าประตูห้องเรียน ชวนใจให้เด็กอยากเข้าไปเล่น

5. ศูนย์ปั้น เด็กมักมีวิธีการเล่นหลายวิธี เช่น การคลึง ทูบ ตบๆ ตะๆ นวด ดึง เติด แกะ ฟาดลงกับโต๊ะ บีบ หั้น ม้วน เป็นต้น สื่อที่ครูควรจัดไว้ให้ได้แก่ ดินน้ำมัน ดินเหนียว แป้งทำขนมเล่น หรือขี้เลื่อยไม้ละเอียดผสมแป้งเปียก และสื่อประกอบอื่นๆ การเลือกใช้วัสดุเหล่านี้ครูควรเลือกใช้ให้เป็นที่เหมาะสม เป็นประโยชน์ โดยยึดหลักประหยัดและความปลอดภัยของเด็กเป็น

สำคัญ ศูนย์นี้อาจมีเสียงดังบ้างเล็กน้อย ควรจัดโต๊ะกิจกรรมนี้ไว้ใกล้กับศูนย์ดนตรี และศูนย์ไม้บล็อก หรือให้ห่างจากศูนย์ที่ต้องการความเงียบสงบ

6. ศูนย์วาดภาพระบายสีด้วยสีน้ำพูนกัน อาจตั้งศูนย์นี้ไว้ใกล้กับศูนย์ดนตรี อาจช่วยให้เด็กวาดภาพระบายสีตามเสียงเพลงและจังหวะดนตรีด้วยก็ได้ ควรจัดเตรียมกระดานขาหยั่งที่มีที่ใส่สี กระจกที่ใช้แล้ว หรือกระจกหน้าต่างสีพิมพ์ และสีน้ำที่อาจทำได้จากวัสดุธรรมชาติ เช่น จากดอกไม้ ดินสีต่าง ๆ เป็นต้น และควรจัดไว้เป็นชุดที่มีขนาดพอเหมาะ และมีจำนวนเพียงพอเตรียมสำรองไว้ให้เด็กเลือกได้ด้วย

7. ศูนย์วาดภาพระบายสีด้วยสีเทียน อาจจัดไว้ใกล้กับศูนย์สีน้ำ และศูนย์ดนตรี เพื่อช่วยให้เด็กที่สนใจการวาดภาพได้ประกอบกิจกรรมเปรียบเทียบการใช้วัสดุในการวาดภาพทั้งสองชนิด และเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ทดลองด้วยตนเอง

8. ศูนย์ประสบการณ์ชีวิตแบบบูรณาการ ประกอบด้วยกิจกรรมตามหน่วยการเรียนรู้ ความพร้อมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแบบบูรณาการโดยยึดแนวการจัดประสบการณ์ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 2 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กิจกรรมที่จัดจะเปลี่ยนไปตามเนื้อหาในแต่ละหน่วยที่ใช้ในแต่ละสัปดาห์ และจัดให้ตรงกับแผนป้าานนิเทศประสบการณ์ชีวิต เช่น สอนเรื่องดอกไม้ของเรา กิจกรรมและป้ายนิเทศ ก็จะเป็นเรื่องที่ประกอบด้วย ดอกไม้ หรือการร้อยดอกไม้ การจัดแจกัน เป็นต้น ศูนย์นี้ควรจัดไว้ใกล้กับป้ายนิเทศ และควรอยู่ห่างจากกิจกรรมที่มีเสียงดังรบกวน เพราะส่วนใหญ่มักจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาสิ่งซึ่งเป็นธรรมชาติรอบๆ ตัว เช่น ศึกษาเกี่ยวกับสัตว์ หรือแมลงต่างๆ โดยจัดสื่อที่เป็นของจริงมาให้เด็กได้ศึกษา

9. ศูนย์เครื่องเล่นสัมผัส ศูนย์นี้ควรจัดเครื่องเล่นต่างๆ ไว้เป็นชุดๆ ให้เพียงพอกับจำนวนเด็ก และควรมีสสำรองไว้ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกเล่นด้วย กิจกรรมในศูนย์นี้เด็กต้องการสมาธิในการเล่น ควรจัดไว้ใกล้กับศูนย์กิจกรรมที่ต้องการความสงบด้วยกัน เช่น ศูนย์หนังสือ

10. ศูนย์งานกระดาษ กิจกรรมในศูนย์นี้ประกอบด้วย การฉีก การตัด การม้วน พับ หรือการสานกระดาษเส้น จำเป็นต้องใช้กรรไกร กาวหรือแปรงเปือก กระดาษ ดังนั้นควรจัดให้ห่างจากศูนย์หนังสือ เพื่อป้องกันการทำลายหนังสือซึ่งอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็น

11. ศูนย์กิจกรรมพิเศษ ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ มากมาย ได้แก่ การเล่นละเลงแป้งผสมสีด้วยนิ้วมือ การเล่นละเลงโคลนหรือโคลนผสมสีด้วยนิ้วมือ การเล่นเกมปริศนาคำศัพท์ การเล่นเกมกับน้ำ การเล่นเกมกับทราย และการเล่นเกมกับสีแบบต่างๆ เช่น การหยดสี การเทสี การเป่าสี การพิมพ์สี การโรยสี ฯลฯ ควรจัดศูนย์นี้ให้อยู่ใกล้ประตูทางออก สะดวกแก่เด็กและครูที่จะไปทำความสะอาดได้ง่ายและรวดเร็ว โดยไม่ต้องผ่านไปประอะเปื้อนกิจกรรมอื่นไปด้วย

12. ศูนย์กิจกรรมสำรอง กิจกรรมในศูนย์นี้จะเป็นกิจกรรมง่าย ๆ ที่นักเรียนจะได้ทำอย่างสนุกสนาน เช่น ระบายสี ฉีกกระดาษ ฯลฯ ศูนย์นี้จัดไว้สำหรับนักเรียนที่ทำกิจกรรมในศูนย์ต่างๆ ครบหมดก่อนเวลา และเป็นการรอนักเรียนคนอื่น ๆ ที่ยังปฏิบัติกิจกรรมไม่เสร็จ ซึ่งจะช่วยให้ครูไม่ต้องกังวลกับนักเรียนที่ทำกิจกรรมเสร็จเร็ว เป็นการช่วยแบ่งเบางานของครูในการควบคุมชั้นเรียน ข้อสำคัญกิจกรรมในศูนย์นี้ครูจะต้องจัดให้เด็กทำโดยอิสระเสรี จะเสร็จหรือไม่ก็ได้

จะเห็นว่าสิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียนนั้น ครูจะต้องจัดเตรียมกิจกรรม โดยมีการใช้สื่อแบบประสม กล่าวคือมีสื่อหลายๆ ประเภท ซึ่งจะช่วยให้เด็กมีเสรีภาพในการเลือกกิจกรรมตามความสนใจและตามเอ็กต์ภาพ

กิจกรรมในศูนย์การเรียนควรมีลักษณะดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสม กับพัฒนาการและความต้องการของเด็ก
2. เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยคำนึงถึงเด็กเป็นศูนย์กลาง
3. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของเด็ก
4. เป็นกิจกรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของเด็ก
5. มีเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับระดับของเด็ก

ก่อนที่จะจัดให้นักเรียนได้เข้าเรียนในศูนย์การเรียนนั้น ครูควรคำนึงถึงวิธีการจัดกิจกรรมในศูนย์เพื่อให้เด็กสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งครูควรตระหนักถึงสิ่งต่อไปนี้

1. มีวิธีดำเนินการที่ชัดเจน ซึ่งครูควรมีการแนะนำวิธีดำเนินกิจกรรมให้เด็กเข้าใจ เพื่อสามารถดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองอย่างถูกต้อง
2. ให้เด็กได้มีโอกาสได้เลือกกิจกรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนการสอนตามอัธยาศัย เด็กสามารถทำกิจกรรมตามศูนย์ที่ครูจัดไว้ได้ครบถ้วน
3. มีกิจกรรมหลากหลายและมีระดับความยากง่ายต่างกัน เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความพร้อมทางวุฒิภาวะที่แตกต่างกัน กิจกรรมในศูนย์การเรียนควรจะสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้เด็กสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนได้อย่างสูงสุด

การสอนแบบศูนย์การเรียนนี้ ยังเน้นที่การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นการฝึกในด้านการทำงานร่วมกัน ความร่วมมือระหว่างบุคคลในกลุ่มซึ่งจะเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงการใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตย อีกทั้งยังช่วยเสริมให้เด็กเป็นผู้มี

คุณธรรม รู้จักความอดทน เสียสละ รู้จักการให้ และไม่เห็นแก่ตัว ซึ่ง เยาวพา เดชะคุปต์ (2516) ได้กล่าวถึงผลดีของการใช้กระบวนการกลุ่มดังนี้

1. เปิดโอกาสให้มีการตอบสนองระหว่างครูกับนักเรียนมากขึ้น
2. นักเรียนที่ไม่ค่อยมีโอกาสได้แสดงออก จะมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น
3. นักเรียนจะได้มีโอกาสสนใจกับเนื้อหาวิชา โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง และเกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง มิใช่เป็นเพียงผู้ฟังเท่านั้น
4. การเรียนรู้จะสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสนใจใคร่รู้อย่างจริงจัง
5. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนมากขึ้น โดยผู้เรียนจะต้องร่วมมือกับครูในการกำหนดเนื้อหา และความต้องการในการเรียนรวมทั้งเป็นผู้แสดงออกอย่างจริงจัง
6. ผู้เรียนต้องใช้ความรู้จากที่ได้รับจากที่เรียนมาและจากที่อื่น ไปใช้ในการเรียนรู้วิชาของตน
7. ผู้เรียนสามารถเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง

2.5 หลักและวิธีการจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ กล่าวคือจะต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งจะมีวิธีการแตกต่างจากการสอนในระดับอื่น เพราะเด็กในวัยนี้มีพัฒนาการด้านการเรียนรู้แตกต่างจากเด็กวัยสูงขึ้นไปดังนี้

1. เป็นวัยที่มีความอยากรู้อยากเห็น สนใจในสิ่งแวดล้อม ชอบสำรวจตรวจค้นแสดงออกด้วยการหยิบโน้มนวดนี้ ชักถามในสิ่งที่ตนสงสัยอยู่เสมอ
2. เป็นวัยที่ไม่ชอบอยู่นิ่ง มักชอบเคลื่อนไหวร่างกายอยู่เสมอ เด็กวัยนี้จึงชอบวิ่ง กระโดด เต้น คลาน และมักจะรู้สึกคับข้องใจเมื่อถูกบังคับให้อยู่นิ่งๆ
3. เป็นวัยที่ชอบการเล่นแบบ เด็กวัยนี้จะเล่นแบบในสิ่งที่ตนชื่นชอบ ทั้งทำทางการพูด การแต่งกาย เราจึงสามารถเห็นพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กวัยนี้ได้อย่างมาก
4. เป็นวัยที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เร็วเนื่องจากอัตราของพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา เจริญเร็วกว่าวัยอื่น
5. เป็นวัยที่ชอบแสดงความรู้สึกโดยตรงไปตรงมา เด็กวัยนี้จึงไม่สามารถเก็บความรู้สึกได้ เมื่อตีใจก็จะหัวเราะ ยิ้ม หรือกระโดดโลดเต้น เมื่อเสียใจก็จะร้องไห้ หรือแสดงความไม่พอใจ เราจึงสามารถสังเกตความรู้สึกหรืออารมณ์ของเด็กได้ไม่ยากนัก
6. เป็นวัยที่มีช่วงความสนใจสั้น

7. เป็นวัยที่สามารถใช้คำศัพท์ได้เพียงเล็กน้อย การนำคำศัพท์มาเรียงเป็นประโยคที่จะใช้สื่อความหมายกับผู้อื่นยังอยู่ในระยะฝึกหัด มีความลับสน
8. เป็นวัยที่มีปัญหาที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม

จากลักษณะที่กล่าวมานี้ จึงเป็นอุปสรรคในการเรียนเมื่อเทียบกับเด็กที่มีอายุสูงกว่า 6 ขวบจะทำได้ ในทางตรงกันข้ามเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 6 ขวบ จึงสามารถเรียนรู้ได้ดีจากกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่น การทำงานศิลปะศึกษา เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แก่เด็กในระดับปฐมวัยศึกษาไว้ดังนี้

1. การเรียนการสอน ในระดับปฐมวัยเน้นการอบรมเลี้ยงดู ให้มีความพร้อมแทนการสอนเฉพาะในหนังสือ
2. การจัดกิจกรรมควรวีคแนวการจัดประสบการณ์เป็นหลัก
3. ภาคเช้าควรจัดกิจกรรมตามแผน ภาคบ่ายเป็นการพักผ่อนและกิจกรรมเสริม
4. กิจกรรมต่างๆ ควรจัดหมุนเวียนกันไป กิจกรรมที่ควรจัดให้เด็ก ได้แก่ การสนทนา เพลง ดนตรี และการเคลื่อนไหวตามจังหวะ การฟังนิทานหรือเรื่องราว การเล่นกลางแจ้ง ศิลปะ และกิจกรรมสร้างสรรค์ การเล่นอิสระและเกมการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2526) เสนอวิธีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาล ไว้ว่า การจัดควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ การจัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสหลายๆ ทางให้เด็กได้คิดค้นด้วยตนเอง ปล่อยให้เด็กได้ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ไม่ว่าเด็ก ปล่อยให้เด็กได้ตัดสินใจเอง จะช่วยเหลือเด็กเมื่อจำเป็นจริงๆ และจัดกิจกรรมให้เด็กทำตามความสามารถที่จะทำกิจกรรมนั้นๆ สำเร็จเพื่อไม่ให้เกิดความท้อแท้ ควรสนใจในการกระทำของเด็ก เลือกว่าที่ชมเชย คอยซักถามดูแลให้กำลังใจ ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ควรหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบ และยกย่องชมเชยผลงานเด็กตามความเหมาะสม ครูไม่ควรเข้าไปขัดจังหวะในกิจกรรมที่เด็กกำลังทำอยู่โดยไม่จำเป็น และปล่อยให้เด็กใช้ความพยายามของตนเอง เพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหา ให้เด็กแสดงความสามารถอย่างเต็มที่ ครูเป็นผู้แนะนำเพียงเล็กน้อย แต่ต้องคอยดูแลเด็กตลอดเวลา และเพิ่มความรู้ให้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ สนับสนุนให้เด็กได้พูดแสดงออก คอยตั้งคำถามให้เด็กพูด คิด โดยครูพูดให้น้อย ควรเล่นกับเด็กแต่ไม่เล่นจนเด็กเหนื่อย พยายามเก็บสิ่งที่จะเป็นอันตรายต่อเด็กเพื่อจะได้ไม่ต้องคอยห้ามเด็กอยู่ตลอดเวลา เด็กได้ทำงาน เล่น และทดลองโดยไม่มีอันตราย ตัวครูเองไม่กังวลใจและห่วงใยเด็กจนเกินไป การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความ

สามารถ ระยะเวลาความสนใจของเด็ก การวางแผนงานควรจะต้องคำนึงถึงเด็กทั้งชั้นและเป็นรายบุคคล จัดสิ่งแวดล้อม เพื่อสามารถจะเลือกประสบการณ์ตามความต้องการ เด็กจะได้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ช่วยให้เด็กมีความคิดริเริ่มและได้ผจญภัย ส่วนห้องเรียนสำหรับเด็กจะต้องเป็นห้องทำงานด้วย จัดสื่อการเรียนไว้ให้พร้อม เด็กอาจจะตอกตะปู เลื่อยไม้ ปั่นดินเหนียว ระบายสี เย็บผ้า ทำกับข้าวและสร้างบล็อก ซึ่งอาจจะมีหีบ หรือกล่องกระดาษ หรือเศษวัสดุต่างๆ เตรียมไว้ สื่อการเรียนเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้ค้นคว้า ทดลอง ทำให้ได้ประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น มีพื้นฐานดี ทำให้เด็กอิสระไม่กลัวโรงเรียน เป็นคนกล้าพูด กล้าแสดงออก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531) ได้กำหนดลักษณะของประสบการณ์ และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียนไว้อีกดังนี้

1. เนื่องจากเด็กมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันทุกคน จึงควรจัดกิจกรรมที่เปิดกว้าง ให้เด็กได้ทำตามความสามารถและความสนใจของตนเอง เช่น การวาดภาพ การปั้น การฉีก การตัด การปะ ฯลฯ
2. กิจกรรมควรมีหลายรูปแบบ เช่น การทดลอง การพาไปทัศนศึกษา การศึกษาด้วยตนเอง เป็นต้น
3. กิจกรรมควรจัดให้มีความสมดุลย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก จำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริมในพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ กิตติวดี บุญซื่อ และคณะ (2523) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการทดลองสอนชั้นอนุบาลได้ให้ความเห็นโดยสรุปว่า การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนสำหรับเด็กช่วงวัยดังกล่าว ควรจะคำนึงถึงการฝึกความพร้อมและการสร้างลักษณะนิสัย ตลอดจนทัศนคติที่ดีให้แก่เด็ก มากกว่าจะมุ่งเน้นความรู้ทางวิชาการ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้อยู่แล้วเมื่อเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา การจัดประสบการณ์เช่นนี้ จะไม่ซ้ำซากกับการเรียนในชั้นประถมปีที่ 1 ทั้งจะเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ และนำเด็กให้ก้าวไปสู่บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ด้วยความมั่นใจ อันจะนำความสำเร็จมาสู่ตัวเด็กเองในอนาคต ทั้งยังเป็นการทวนเวลาของเด็ก ที่จะไม่ต้องเรียนวิชาต่างๆ ซ้ำซ้อนอีก การจัดกิจกรรมหรือการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย โดยส่วนรวมแล้วมุ่งเน้นให้เด็กได้ฝึกความพร้อมทุกๆ ด้าน เพื่อเตรียมตัวเข้าเรียนในชั้นประถมต่อไป มิใช่มีจุดมุ่งหมายสอน การอ่าน เขียนและเรียนเลขดังที่หลายหน่วยงานกระทำอยู่

วรนาท รักสกุลไทย(2531) ได้แปลเอกสารของสมาคมการศึกษาเด็กเล็กแห่งชาติ (The National Association for Education of Young Children - NAEYC) เกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

1. เป้าหมายของหลักสูตร

1.1 จะต้องจัดประสบการณ์ต่างๆ ให้สนองความต้องการของเด็ก และกระตุ้นการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา

1.2 เด็กทุกคนมีความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งระยะเวลาของการเจริญเติบโต และพัฒนาการ ดังนั้นหลักสูตรและปฏิสัมพันธ์ของใหญ่จะต้องสนองต่อความแตกต่างในความสามารถ และความสนใจของเด็กแต่ละคน โดยความแตกต่างของระดับความสามารถ พัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้นี้ ต้องเป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้ประกอบการวางแผนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม

1.3 ปฏิบัติและกิจกรรมต่างๆ จัดขึ้น เพื่อพัฒนาเด็กให้มีความมั่นใจในตนเอง และรักการเรียนรู้

2. ยุทธศาสตร์การสอน

2.1 ครูเตรียมสภาพแวดล้อม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากการสำรวจที่เป็นประสบการณ์ตรง และการมีสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ เด็กอื่นๆ และกับวัสดุอุปกรณ์

2.2 เด็กเล็กทำกิจกรรมต่างๆ ที่ครูจัดเตรียมไว้ให้ด้วยตนเอง เช่น เล่นบทบาทสมมติ บล็อก วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เกมการศึกษา ศิลปะ และดนตรี

2.3 เด็กจะมีความกระตือรือร้น ทั้งด้านร่างกาย และด้านสติปัญญาเด็กจะเลือกทำกิจกรรมต่างๆ ที่ครูเตรียมจัดไว้หรือที่ริเริ่มเองตามธรรมชาติ

2.4 เด็กทำงานเป็นรายบุคคลหรือในกลุ่มเล็กๆ เป็นส่วนใหญ่

2.5 เด็กเรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีวัสดุอุปกรณ์ และคนโดยเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับประสบการณ์ในชีวิตของตน

2.6 ครูเคลื่อนย้ายไปตามกลุ่ม และดูเด็กแต่ละคนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมเด็กให้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยการตั้งคำถามให้คำแนะนำหรือเพิ่มเติมสื่อ และความคิดที่ซับซ้อนขึ้นในสถานการณ์ที่เด็กพบ

2.7 ครูยอมรับว่าคำถามอาจมีคำตอบที่ถูกมากกว่าหนึ่ง และครูตระหนักว่าเด็กสามารถเรียนรู้ได้จากการแก้ปัญหา และทดลองด้วยตนเอง

3. แนวทางเพื่อพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์และจิตใจ

3.1 ครูส่งเสริมและพัฒนาการควบคุมตนเองของเด็ก โดยใช้กลวิธีแนะแนวทาง เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีและสนับสนุนพฤติกรรมที่ดี ชี้แนะเด็กให้ทำกิจกรรมที่เหมาะสม และกำหนดข้อห้ามปฏิบัติต่างๆ ที่ชัดเจน ความคาดหวังของครูต้องสอดคล้องและเกื้อกูลศักยภาพของเด็ก

3.2 ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก เช่น การให้ความร่วมมือ ความเอื้อเฟื้อ และการพูดคุยกับคนอื่น ๆ เพื่อจัดปัญหาข้อแย้ง ทั้งนี้ครูจะต้องส่งเสริม และพัฒนาเด็กให้มีทักษะทางสังคมตลอดเวลา

4. พัฒนาการด้านภาษาและการรู้หนังสือ

เด็กได้รับการส่งเสริมให้เห็นความสำคัญ และประโยชน์ของการอ่านและการเขียนก่อนที่จะถูกสอนให้รู้จักชื่อพยัญชนะ เสียงและคำ ทักษะพื้นฐานต่างๆ จะพัฒนาได้หากทักษะนั้นๆ มีความหมายต่อตัวเด็ก ลักษณะการจัดกิจกรรมเช่นนี้จะส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษา และการรู้หนังสือผ่านประสบการณ์ที่มีความหมาย ไม่มาจะเป็นการฟังนิทานหรือบทกลอน ทักคนศึกษา ฟังเรื่องราว เห็นแผนภูมิต่างๆ ในชั้นเรียนและสิ่งพิมพ์อื่นๆ ร่วมเล่นบทบาทสมมุติและประสบการณ์อื่นๆ ที่มีการสื่อสาร การพูดคุยกับเด็กอื่นๆ กับผู้ใหญ่ และการทดลองเขียนโดยการวาดรูป การทำตามแบบและการทดลองสะกดคำด้วยตนเอง

5. พัฒนาการด้านสติปัญญา

เด็กพัฒนาความคิดรวบยอดและความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบๆ ตัว โดยการสังเกต การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและของจริง และแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาอุปสรรค การเรียนเลข วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา และวิชาอื่นๆ จะต้องบูรณาการผ่านการทำกิจกรรมที่มีความหมาย เช่น เมื่อเด็กเล่นบล็อกตวงทราย น้ำ หรือ การผสมของอาหาร สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม เล่นไม้และเครื่องมือช่าง จัดหมวดหมู่สิ่งของอย่างมีจุดหมาย สสำรวจสัตว์ ต้นไม้ น้ำ และเครื่องยนต์กลไก ร้อง และฟังเพลงจากวัฒนธรรมต่างๆ กัน และวาดรูประบายสี และเล่นดินน้ำมัน กิจกรรมประจำวันเหล่านี้สอนให้เด็กรู้จักรักษาตนเองให้มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์และปลอดภัย

6. การพัฒนาการสุนทรียภาพ

เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะได้แสดงสุนทรียภาพ และความชื่นชมต่อความงามผ่านกิจกรรม ศิลปะและดนตรี เด็กได้ทดลองและสนุกกับรูปแบบของดนตรีประเภทๆ

7. พัฒนาการด้านร่างกาย

7.1 เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อใหญ่ทั้งการวิ่ง การกระโดด และการทรงตัว กิจกรรมกลางแจ้งจัดให้มีทุกวันเพื่อให้ทักษะการใช้ กล้ามเนื้อใหญ่ และรวมทั้งการเรียนรู้สิ่งแวดลอมนอกห้องเรียน และได้แสดงออกอย่างอิสระและส่งเสริมดังได้

7.2 เด็กมีโอกาสดูทุกวันที่จะใช้กล้ามเนื้อเล็กผ่านกิจกรรม การเล่น เช่น กระดานปักหมุด ทานตัดต่อ การระบายสี การตัดและกิจกรรมที่คล้ายคลึงอื่นๆ

8. แรงจูงใจ

ใช้ความอยากรู้อยากเห็นตามธรรมชาติของเด็ก และความต้องการรู้จักโลกกว้างเป็น เครื่องมือเสริม และจูงใจให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

9. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และครู

ครูประสานงานร่วมมือกับพ่อแม่ติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน และสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่เด็ก

10. การวัดและการประเมินผลเด็ก

การตัดสินใจที่จะมีผลกระทบต่อดูกโดยตรง (เช่น การใช้ซ้ำชั้นการสอนเสริม) จะพิจารณาจากข้อที่ได้รับจากการสังเกตของครู และพ่อแม่ไม่ใช่จากคะแนนการทดสอบเพียงอย่างเดียว การประเมินพัฒนาการและความสำเร็จของเด็กจะเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ซึ่งจะรวมทั้งการจำแนกเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษการติดต่อกับพ่อแม่และการประเมินประสิทธิภาพของการจัดโปรแกรม

11. คุณสมบัติของครู

คุณสมบัตินี้ของครูที่จะทำงานร่วมกับเด็กกลุ่มอายุ 4 และ 5 ปี ควรสำเร็จการศึกษา ระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยหรือพัฒนาการเด็ก และมีประสบการณ์กับเด็กกลุ่มอายุนี้

12. คณะผู้ร่วมงาน

จำกัดขนาดกลุ่มและอัตราครูนักเรียน เพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และโปรแกรมที่เหมาะสมกับระดับอายุซึ่งกลุ่มอายุ 4 และ 5 ปี นี้ไม่ควรมีเด็กมากกว่า 20 คนต่อผู้ใหญ่ 2 คน

อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2531:179-180) ได้กล่าวถึงกลวิธีการสอนสำหรับครูระดับอนุบาลจะนำไปใช้มีหลายวิธีด้วยกันคือ

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปในแนวทางที่เราต้องการ เช่น อะไรที่ต้องเปลี่ยน พฤติกรรมเกิดขึ้นเมื่อไร ต้องมีการวางแผนเป็นระบบและเปิดโอกาสให้เด็กประสบความสำเร็จและมีการให้รางวัล
2. การจัดทัศนศึกษาเป็นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นหรือในชุมชน และยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทั้งยังสอนให้เด็กเรียนรู้ทักษะการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
3. การสาธิตการสอนเป็นสิ่งที่ได้ทดลองกับของจริง การแสดงออกโดยการสาธิตของครูจะประกอบกับการให้เหตุผลในการกระทำด้วย แต่ต้องมีความพอดีในตัวของมันเอง
4. การทดลอง ซึ่งเหมาะสมมากในการใช้กับเด็ก เพราะเด็กได้ค้นพบเกิดความคิดรวบยอดด้วยตัวเอง ได้สังเกต ทดลอง ค้นพบ อันจะส่งผลถึงการแก้ปัญหา การได้ฝึกฝนทักษะของเด็กในการหาคำตอบ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. การจัดกลุ่ม ซึ่งต้องคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ และวัยของเด็กเป็นสำคัญ
6. การอภิปราย เป็นการให้เด็กได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ซึ่งอาจเปลี่ยนทัศนคติได้ เพราะถ้าหากไม่มีการแสดงความคิดเห็น เด็กอาจจะคิดสิ่งนั้นอยู่ในใจในบางเรื่องไปนาน เช่น การได้อภิปรายหลังการฟังนิทาน เป็นต้น
7. การฝึกฝน โดยฝึกเกี่ยวกับทักษะทางร่างกาย เช่น กระโดด ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ แต่ไม่ควรทำมากเกินไปเด็กจะเบื่อ
8. การให้งานเด็กไปทำเองที่บ้านซึ่งอุปกรณ์ที่ให้ไปต้องมีการออกแบบอย่างเหมาะสมเวลาที่ให้ต้องไม่นานเกินไป
9. การสังเกตเด็ก ครูต้องสังเกตเด็กโดยเฉพาะด้านสุขภาพ ครูจะเห็นผลทันทีและได้ข้อมูลย้อนกลับด้วย

10. การแก้ปัญหา ใช้มากในการสอนวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศาสตร์ โดยครูอาจสร้างสถานการณ์ขึ้นมา แล้วให้เด็กช่วยกันคิดหาแนวทางในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ครูต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของเด็กเป็นสำคัญว่า ครูควรจะให้คำแนะนำได้มากน้อยแค่ไหน

11. การตั้งคำถามให้เด็กคิดค้นหาคำตอบ โดยคำถามของครูจะเป็นตัวหลักให้เด็กหาคำตอบ

12. การเล่น เด็กเรียนรู้ด้วยการเล่น ซึ่งการเล่นเป็นธรรมชาติของเด็ก เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงและยังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน เช่น สังคม อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา ร่างกาย

13. การบูรณาการ การผสมผสานเทคนิควิธีการสอนต่างๆ เข้ามาหลายรูปแบบมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

14. การจัดศูนย์การเรียนรู้ เป็นการให้เด็กดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งลักษณะกิจกรรมครูต้องเตรียมไว้ให้ เด็กเป็นผู้ทำกิจกรรมโดยครูไม่ต้องเข้าไปสอนหรือเข้าไปควบคุมตลอดเวลา

15. การสอนซ่อมเสริม เป็นการปล่อยให้เด็กมีอิสระในการช่วยสอนเพื่อนหรือแนะนำเพื่อน

เพื่อให้การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะมีชีวิตที่ดีในอนาคต มีความสมบูรณ์ในทุกด้าน ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานนี้ให้แก่เด็ก ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กจึงจำเป็นต้องนำความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนศิลปะศึกษา มาใช้ควบคู่กับเทคนิควิธีการสอนเด็กปฐมวัยด้วย

3. การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเด็กปฐมวัย

3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

ศิลปะศึกษา (Art Education) เป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะ นักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญทางศิลปะ ได้แสดงความคิดเห็นและให้ความหมายของศิลปะศึกษาไว้ดังนี้

นิรมล (ตีรณสาร) สวัสดิบุตร (2525) กล่าวว่า ศิลปศึกษาหมายถึงการศึกษาเรื่องของศิลปะหรือการศึกษาเรื่องของการสร้างสิ่งใหม่ที่สวยงาม โดยใช้ประสบการณ์ การรับรู้ เหตุผล อารมณ์ และความคิดริเริ่มเป็นเครื่องช่วยในการสร้าง

ชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้ให้ความหมายว่า ศิลปศึกษา คือการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกเป็นผลงานด้านต่างๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การประดิษฐ์วัสดุต่างๆ การแสดงออกนี้ ครูต้องให้โอกาสเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระเสรีและอยู่ในขอบเขต ครูผู้สอนจะต้องวางโครงการสอนเป็นระยะยาว โดยวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุ วิธีการอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะตามวัยของเด็ก

เลิศ อานันท์นะ (2526) กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีกิจกรรมอยู่มากมายที่สามารถตอบสนองการแสดงออกของเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อส่งเสริมให้มีสุนทรียภาพและพุทธิปัญญา มีกิจนิสัยขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สามารถดัดแปลงแก้ไขสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม สะอาด เรียบร้อย มีระเบียบแบบแผน และดำรงชีวิตเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข แนวการสอนศิลปศึกษาในปัจจุบันจึงควรที่จะเน้นหนักไปในทางส่งเสริมให้มีการแสดงออก ตามความสนใจและความถนัดตามธรรมชาติของแต่ละบุคคล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) ได้กล่าวถึง ความหมายของศิลปศึกษาว่า เป็นการศึกษาศิลปะกับเด็ก โดยการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศิลปะนิสัยกับผู้เรียน ให้มีความรู้ ทักษะและความคิดที่ดีต่อศิลปะ

ชูจิตต์ วัฒนารมณ (2529) ได้ให้ความหมายของศิลปศึกษาว่า เป็นวิชาที่ให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ที่ได้รับจากประสบการณ์ภายนอก เกิดจากจินตนาการอย่างอิสระของผู้เรียน โดยครูจัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวุฒิภาวะ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุกด้าน

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาเป็นการศึกษาทางด้านศิลปะซึ่งจัดไว้หนึ่งในหลักสูตร เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยมิได้มุ่งหวังจะให้เด็กเป็นศิลปิน แต่มุ่งให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก และมีพัฒนาการทางสุนทรียภาพ (พัฒนาการทางอารมณ์) เพื่อการมีชีวิตรอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ทินกร บัวพูล (2531) กล่าวถึงศิลปศึกษาว่า ศิลปศึกษาเป็นมวลงประสบการณ์ทางด้านศิลปะที่จัดให้กับเด็ก เพื่อได้ใช้ประสบการณ์ในการสร้างสิ่งใหม่สำหรับพัฒนาความรู้ ทักษะ และความคิดทางด้านศิลปะโดยจัดให้สอดคล้องกับปรัชญา หรือแนวคิดทางการศึกษา

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศิลปศึกษา หมายถึง วิชาที่จัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปะแก่เด็ก ที่ส่งเสริมให้เด็กใช้ประสบการณ์แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ ออกมาเป็นผลงานประเภทต่างๆ เช่น การเขียนภาพระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การประดิษฐ์เศษวัสดุ โดยครูเป็นผู้จัดประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน และสอดคล้องกับพัฒนาการด้านต่างๆ เพื่อให้เด็กมีความสมบูรณ์ในทุกด้านและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2525) ได้กล่าวว่า ศิลปะเด็ก คือ ศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออก ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผ่านวัสดุที่เหมาะสม และปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วย ประสาทตา หรือที่เรียกว่าทัศนศิลป์ เมื่อศิลปะเด็กเกี่ยวข้องกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ศิลปะเด็กจะมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอน และจิตวิทยาการเรียนการสอนไปพร้อมกัน ซึ่งในหลักสูตรการศึกษาจะเรียกศิลปะเด็กว่า ศิลปศึกษา

การศึกษาที่จัดขึ้นสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการศึกษาที่มุ่งเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กอายุ 3-6 ปี เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมไทย เพื่อให้เด็กมีคุณภาพและพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของ การจัดประสบการณ์ หรือการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กปฐมวัยไว้หลายท่าน ดังนี้

ประภาพรรณ เขี่ยมสุภาวดี (2528) ได้อธิบายว่า การจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลเป็นการจัดเนื้อหาสาระให้กับเด็กในรูปของกิจกรรมต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะเรียนต่อในระดับสูงขึ้นไปเท่านั้น ไม่ใช่การจัดเนื้อหาวิชาการต่างๆ ให้เด็ก จึงควรจัดในรูปของประสบการณ์มากกว่าจะเน้นวิชาการ

ราตี ทองสวัสดิ์ (2529) อธิบายไว้ว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอนุบาลเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีลักษณะแตกต่างจากระดับอื่น คือ ไม่ใช่มุ่งแต่การสอนเนื้อหาให้กับเด็กอย่างเดียว แต่เป็นการจัดในรูปกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่น การทำงานศิลปะ

เยาวพา เดชะคุปต์ (2528) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หรือการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นศิลปะอย่างหนึ่ง และเป็นศาสตร์ทางพฤติกรรมแขนงหนึ่ง การสอนเด็กระดับนี้ คือ การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง

ลัดดา ลีตระกูล (2531) ได้อธิบายไว้ว่า การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัยเป็นการจัดในรูปกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง มิได้มุ่งหวังอ่านเขียน คิดเลขเป็น

ดังนั้น การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย จึงหมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนในรูปของกิจกรรมเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยการจัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรมต่างๆ ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมตามความสามารถ ความสนใจ วัย และพัฒนาการ จนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สำหรับกิจกรรมศิลปะศึกษาในเด็กปฐมวัยนั้น ตามแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ใช้คำว่า “กิจกรรมสร้างสรรค์” ในความหมายว่า “กิจกรรมศิลปะศึกษา” ซึ่งนักวิชาการต่างได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จันทวรรณ เทวรักษ์ (2526) ได้กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์หรือกิจกรรมศิลปะศึกษา หมายถึงกิจกรรมที่เด็ก 3-5 ขวบ ได้แสดงความสามารถทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ปรากฏออกมาในงานศิลปะปะด้านต่างๆ

วราภรณ์ รักวิจัย (2527) ได้กล่าวว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) นั้น หมายถึงกิจกรรมที่ส่งเสริม ความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมือและสายตาให้สัมพันธ์กันเพื่อเตรียมความด้านการเขียน

ราศี ทองสวัสดิ์ และละออ ชูติกร (2529) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) หมายถึง กิจกรรมทางการวาดภาพด้วยสีเทียน การปั้นดินน้ำมัน การเล่นสี ฉีก ปะกระดาษเศษวัสดุ ฯลฯ ที่สามารถพัฒนาทักษะการใช้มือ กล้ามเนื้อ และความคิดสร้างสรรค์อย่างดี

สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมศิลปะศึกษา หมายถึง กิจกรรมศิลปะที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นนามธรรม สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกต หาเหตุผล รู้จักสร้างสรรค์ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียน

นอกจากนี้ พิระพงษ์ กุลพิศาล (2533) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กเล็ก ว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งเสริมประสบการณ์ทางความรู้สึกสัมผัส มากกว่าประสบการณ์ที่ใช้เหตุผล เป็นกิจกรรมที่จะกระตุ้นให้เกิดจินตนาการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นนักคิด นักสร้างสรรค์ในอนาคตต่อไป

ดังนั้น กิจกรรมศิลปะศึกษา จึงหมายถึง ประสบการณ์ที่จัดขึ้นที่จัดขึ้นเพื่อให้นักเรียน แสดงออก ทางความคิด และจินตนาการอย่างอิสระจากประสบการณ์ของตนเอง ผ่านการทำ กิจกรรมศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ การพับ ฉีก ปะ และการ ประดิษฐ์วัสดุต่างๆ ฯลฯ โดยครูเป็นผู้ชี้แนะและจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อ กระตุ้นการแสดงออกของเด็ก

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนในรูปของกิจกรรม ศิลปะให้แก่ผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านทักษะ ความรู้ ความคิด และทัศนคติรวมถึงการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในทุกด้าน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออก ทางความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการทำงานทางศิลปะ ตามความสนใจและความต้องการของ ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้คอย ให้คำแนะนำชี้แนะ ก่อให้เกิดความกล้าแสดงออก และความมั่นใจในตนเอง การรับรู้คุณค่าความ งามทางศิลปะ นับได้ว่าเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีอันจะนำไปสู่ความเจริญพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มี คุณค่าต่อสังคมต่อไปในอนาคต

3.2 ความสำคัญและคุณค่าของประสบการณ์ศิลปะศึกษา

การจัดการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ย่อมมีเป้าหมายร่วมกันที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนที่ มีความสมบูรณ์แบบ และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม ศิลปะศึกษาเป็นวิชาที่มีส่วน สำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอนนับตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ รู้จักชื่นชมในสิ่งสวยงาม เพื่อให้เกิดความ เพลิดเพลิน ได้ปรับตัวจากการทำกิจกรรมร่วมกัน มีความอดทน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน)

เป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้กับเด็ก และเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดย มิได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน แต่เราจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เพราะมีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ ฉะนั้นการจัดประสบการณ์ศิลปะจึงมุ่งผล ต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าแก่สังคมมากขึ้น (วิชัย วงศ์ใหญ่ 2529) อีกทั้งเป็นการ สร้างเสริมประสบการณ์ให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง และกล้าแสดงออกสามารถเพิ่มพูนพหุ ปัญญา และเจตคติให้เจริญงอกไปงามไปพร้อมๆ กัน โดยมีความมุ่งหวังว่าเมื่อเด็กเติบโตเป็นผู้ ใหญ่ก็จะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพิจารณา มีใจรักและชื่นชมในงานศิลปะ เป็นผู้ที่มี จิตใจงดงาม มีความรู้สึกทางสุนทรียภาพ มีรสนิยมที่ดี รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการ

ทดลองและฝึกประสบการณ์ นักเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีแก่ชีวิตของตนเองและสังคม (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536)

นักการศึกษาต่างมองเห็นคุณค่าและความสำคัญของศิลปะศึกษาในด้านต่างๆ ดังนี้ Lowenfeld (1957) กล่าวถึงคุณค่าของศิลปะว่า ช่วยในการพัฒนาเด็กทั้งในด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย การรับรู้ สังคม สุนทรียภาพและการสร้างสรรค์

ไทเลอร์ ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการบรรจุวิชาศิลปะศึกษาไว้ในหลักสูตรโรงเรียนว่า วิชาศิลปะศึกษา มีความสำคัญ 5 ประการ คือ (Tyler, 1971) อ้างถึงใน สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2536)

1. วิชาศิลปะศึกษาช่วยขยายขอบเขตของการรับรู้ของผู้เรียนทางการใช้ประสาทสัมผัส โดยศิลปะศึกษาช่วยให้คนเราสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะเป็นการมองด้วยการสังเกต พึ่งพิจารณา เปรียบเหมือนศิลปินมองเห็นสิ่งที่เห็น และเก็บรายละเอียดจากสิ่งที่เห็นมาถ่ายทอดด้วยงานศิลปะ
2. ศิลปะศึกษาสามารถทำให้ความคิดและความรู้สึกกระจำจแง่มชัดออกมา โดยอาศัยสื่ออย่างอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำพูด จะเห็นได้ว่ามีนักเรียนเป็นจำนวนไม่น้อยที่สามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการเขียน หรือการพูด
3. ศิลปะศึกษาช่วยทำให้คนมีความเป็นคนสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น กล่าวคือ ศิลปะช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายความเครียดต่างๆ ทางอารมณ์ที่สะสมอยู่ในตัว โดยอาศัยการแสดงออกด้วยการทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ เช่น การสร้างงานศิลปะในสตูดิโอ การทำงานศิลปะแล้วนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ใช้สอย เช่น การตกแต่ง หรือแม้แต่การแสดงออกทางารร้องเพลง เต้นรำ เล่นดนตรี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนเราได้แสดงออก ทำให้เกิดความสุข สนุกสนานเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเครียด เป็นการช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่มีสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. ศิลปะศึกษาช่วยพัฒนาความสนใจและค่านิยมต่างๆ ของเด็กและเยาวชน การแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ ถือว่าเป็นพื้นฐานที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและช่วยพัฒนาความเข้าใจในศิลปะต่างๆ ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
5. ศิลปะศึกษาเป็นวิชา ที่ช่วยพัฒนาความสามารถทางเทคนิคได้ ตัวอย่าง เช่น กระบวนการที่จะทำให้เกิดทักษะในการระบายสี การวาดภาพคน การเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ เป็นต้น

ลินเดอร์แมน (Linderman, 1977 อ้างถึงใน วิรุณ ตั้งเจริญ, 2526) กล่าวถึงผลดีในการสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กไว้ดังนี้

1. การสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะผ่าน การทดลองค้นคว้า การยกย้ายถ่ายเท และการปฏิบัติงาน
2. การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็กช่วยให้เกิดการซาบซึ้งต่อการทำงานของศิลปินผลงาน ศิลปะอย่างต่อเนื่อง และด้วยวิถีทางที่มีเสรี
3. การสร้างสรรค์ศิลปะอย่างต่อเนื่อง และด้วยวิถีทางที่มีเสรีภาพ ย่อมสร้างเสริมให้ เด็กกลายเป็นบุคคลที่มีลักษณะนิสัยสร้างสรรค์
4. การสร้างสรรค์ศิลปะจะนำมาซึ่งความคิดและการปฏิบัติที่ยืดหยุ่นเหมาะสม และมีความเชื่อมั่นในการทำงาน
5. การสร้างสรรค์ศิลปะของเด็ก จะกระตุ้นให้เด็กเป็นคนที่มีความคิดต่อสิ่งต่างๆ อย่าง ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรม และมีความคิดคำนึงที่แน่นอน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปะศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียน ในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการคือ การส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์

1. ทางด้านร่างกาย กิจกรรมทางศิลปะ จะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของ ผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหว ได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อมือและสายตา อวัยวะต่างๆ ทำงานประสานกัน อย่างคล่องแคล่วว่องไว พร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานด้วย
2. ทางด้านสติปัญญา กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนด้วยการ กระทำ มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลองสร้างสรรค์ แก้ปัญหา กับ งานและวัสดุนานาชาติ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่นๆ ผู้เรียนจะมีชีวิตจิตใจ เพราะเด็กได้ มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าความสนใจ ความสามารถ และความถนัดของตัวเองด้วย
3. ทางด้านสังคม ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้ง ในบ้าน ในโรงเรียนและในชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยเป็นโอกาสให้ เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน
4. ทางด้านอารมณ์ นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญ ที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ จากการส่งเสริมทางด้านศิลปะ เพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจ มีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน การแสดงออกโดยเสรีมี ความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่างๆ รู้จักทางแก้ปัญหา พึ่งตนเอง คุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน

อารี รังสินันท์ (2525) ให้ความสำคัญของกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการเด็กเป็นอย่างดี กิจกรรมสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่ส่งเสริม การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อ-ตา และเป็นการผ่อนคลายความเครียดทางอารมณ์ที่อาจมีเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมความคิดอิสระ ความคิดจินตนาการฝึกการรู้จักทำงานด้วยตนเอง และฝึกการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ทั้งทางความคิด และการกระทำ ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ และยังสามารถนำไปสู่การเรียน เขียน อ่าน อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

องค์การ อินทรมพรรย์ และคนอื่นๆ (2526 : 279-282) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการให้เด็กมีโอกาสแสดงออกอย่างอิสระไว้ว่า การให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระช่วยให้เกิดผลดีในด้านต่างๆ ดังนี้ คือ

1. เด็กเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน การทำงานของเด็กอย่างพึงพอใจ ตามความคิดของตนเอง ช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการเรียน
2. มีความเชื่อมั่นในตนเอง การให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ โดยไม่กำหนดแบบอย่างตายตัว จะทำให้เด็กมั่นใจในการทำงานของตนเองมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลงานของตนเองได้เป็นที่ยอมรับ ในเรื่องของการแสดงออกมากกว่าเลียนแบบ เด็กจะได้รับการพัฒนาในด้านของการเป็นผู้กล้าคิด กล้าทำ แต่ทั้งนั้นผู้สอนต้องตระหนักถึงขอบเขตของเด็กที่แสดงออกอย่างเหมาะสมด้วย
3. มีความคิดสร้างสรรค์ เด็กที่กล้าแสดงออกจะมีความคิดเป็นตัวของตัวเอง มีความจับใจในการคิด การกระทำที่ไม่เป็นการลอกเลียนแบบของผู้อื่น
4. ความเป็นผู้มีเหตุผล ความสามารถในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่ยึดถือความคิดเห็นของตนเองเป็นที่ตั้ง มีเหตุผลในการคัดเลือกหรือตัดสินใจต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เช่น การคัดเลือกขีดลำดับของผลงาน เด็กควรยอมรับข้อตกลง หรือหลักเกณฑ์ในการทำงาน ก่อนที่พิจารณาตัดสินใจว่าผลงานชิ้นใดเหมาะสม
5. การเป็นผู้รู้จักสังเกต การสังเกตช่วยให้การทำงานของเด็กมีลำดับขั้นอันสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างรวดเร็ว ช่วยทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น และเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักทำงานอย่างมีลำดับขั้น
6. ความสามารถในการการประยุกต์ใช้ มีความสามารถในการดัดแปลงประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาใช้ในกิจกรรมทางศิลปะได้ เช่น การประดิษฐ์ภาพบ้านของฉันทัน เป็นต้น
7. ความเป็นผู้กล้าตัดสินใจ ความสามารถในการแสดงออกมีส่วนต่อการเป็นผู้กล้าตัดสินใจ เช่น การฉีกรูปทรงตามความนึกคิด โดยไม่ต้องร่างแบบก่อน

การเป็นผู้มีความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การแสดงออกอย่างจับใจ ต้องอาศัยความสามารถในการแก้ปัญหา

เกตินี นิสสัยเจริญ (2527) ได้ให้ความสำคัญของประสบการณ์ศิลปะศึกษา “เด็กในวัย 2-8 ขวบ เป็นวัยที่กล้ามเนื้อยังพัฒนาไม่เต็มที่ การประสานงานระหว่างมือกับตายังไม่สัมพันธ์กันดี นอกจากนี้ธรรมชาติของเด็กยังซุกซน อยากรู้อยากเห็นความสนใจสั้น กิจกรรมการเรียนการสอน จึงควรควรเป็นลักษณะการเล่นปนเรียน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำงานได้นี้ก็คิดอย่างอิสระ และสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งกิจกรรมศิลปะ หรือกิจกรรมสร้างสรรค์สามารถสนองความต้องการพื้นฐานเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

เยาวพา เดชะคุปต์ (2528) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะศึกษา เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการทดลอง ค้นคว้า และสามารถสื่อสารสิ่งที่เขาได้ทดลองกับผู้อื่น และยังสามารถมีโอกาสพัฒนาด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ กล้ามเนื้อมัดเล็ก ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ในการเตรียมความพร้อมทั้งในการอ่าน เขียน นอกจากนี้ยังมีโอกาสพัฒนาทางด้านสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ หมุนเวียนรับผิดชอบในการใช้และเก็บอุปกรณ์ต่างๆ

อภิสิทธิ์ จรรย์ขวนะเพท (2529 : 100-101) ได้ให้ความคิดเห็นว่ากิจกรรมศิลปะศึกษา นอกจากเด็กได้แสดงความรู้สึกนึกคิดให้ผู้ใหญ่ทราบแล้ว ยังช่วยผ่อนคลายความคับข้องใจทางด้านอารมณ์โดยผ่านการเล่า การบรรยายผลงานจากการวาด การเขียน และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษา ยิ่งไปกว่านั้นความสำเร็จในการสร้างสรรค์งานจะช่วยให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตนเองอีกด้วย

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529 : 103-104) ได้เน้นถึงสิ่งพึงตระหนักในการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็ก มิได้มีจุดมุ่งหมายให้เด็กทำงานเพื่อความสวยงามหรือเหมือนจริง แต่เป็นการช่วยพัฒนาด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่ให้แข็งแรง ให้จับดินสอขีดเขียนได้ดี เป็นการฝึกประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เพื่อให้มีพื้นฐานการเขียนที่ดี ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์ จิตใจให้เด็กมีความเพียร มีความอดทน มีสมาธิในการทำงานและรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การเข้าสังคม การแบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ ให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่

ศิริลักษณ์ ศรีกมล (2531) กล่าวถึง ความสำเร็จของกิจกรรมศิลปะศึกษาไว้ว่า หากใช้คุณค่าให้ถูกจะเกิดประโยชน์ที่มีค่ามหาศาลต่อเด็ก ไม่ใช่เพียงแต่จัดกิจกรรมเพื่อฝึกทักษะต่างๆ พัฒนาความพร้อมของเด็กและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น แต่ศิลปะมีบทบาทในการสร้าง

นิสัย สร้างชีวิตให้กับเด็ก จากการเรียนรู้จากกิจกรรมที่ทำ การเรียนในระดับปฐมวัยเกิดจากการเล่น ศิลปะก็เป็นการเล่นอย่างหนึ่ง เล่นกับสีเล่นกับกระดาษ เราสามารถหัดความพร้อมด้านต่างๆ เข้าไปในกิจกรรมศิลปะ ศิลปะในระดับปฐมวัยควรแสดงบทบาทที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ไม่ใช่เป็นเพียงสื่อในการเรียนรู้ด้านวิชาการ เพื่อให้สอบแข่งขัน ควรใช้ศิลปะให้เต็มรูปแบบบทบาทในการสร้างความสุข ความงามให้เกิดขึ้นในหัวใจเพื่อให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีคุณค่าต่อสังคม

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) ได้กล่าวโดยสรุปว่าศิลปะมีคุณค่าแก่เด็กดังนี้

1. ศิลปะสนองความต้องการของเด็กแทบทุกด้าน เด็กต้องการความรัก ความนับถือ ความอบอุ่น ต้องการประสบความสำเร็จ ตลอดจนต้องการการยอมรับนับถือว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ศิลปะสนองความต้องการด้านต่างๆ ได้
2. ศิลปะช่วยให้เด็กได้ใช้ความริเริ่ม ความสร้างสรรค์ ถ่ายทอดออกมาในผลงานทางศิลปะ
3. ศิลปะช่วยให้เด็กมีความคิด มีความรอบคอบ มีความละเอียดถี่ถ้วน รู้จักรับผิดชอบ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี
4. ศิลปะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาอื่นๆ เพราะวิชาศิลปะสามารถนำไปสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม
5. ศิลปะช่วยให้เด็กมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวเป็นความมุ่งมั่นของสังคมปัจจุบัน
6. ศิลปะช่วยสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้แก่เด็ก เช่น การประดิษฐ์ของใช้ การตกแต่งบ้าน การซ่อมแซมวัสดุต่างๆ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ต้องอาศัยศิลปะทั้งสิ้น
7. ศิลปะช่วยกล่อมเกลาจิตใจของเด็กให้เป็นไปตามความปรารถนาของสังคม กล่าวคือ ให้มีรสนิยมดีมีจิตใจอ่อนโยน มีความเมตตากรุณา
8. ศิลปะช่วยให้ความงอกงามของเด็กพัฒนาไปทุกๆ ด้าน อันเป็นการช่วยให้การศึกษาบรรลุผลสมความมุ่งหมาย

จากความสำคัญและคุณค่าของศิลปะศึกษาที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าประสบการณ์ศิลปะศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก มีคุณค่าในการส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การรับรู้ การสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ ตลอดจนการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดี โดยปลูกฝังให้เกิดบุรณาการอย่างสมดุลในตัวเด็ก จากทางตรงและทางอ้อมผ่านกระบวนการทำงานศิลปะ เป็นการสร้างรากฐานที่ดีสำหรับเด็ก ช่วยให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังก่อให้เกิดการรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ อันส่งผล

ผลสะท้อนต่อศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงความเจริญของสังคม จึงนับได้ว่า ศิลปศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาความเจริญของเยาวชน ให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติต่อไป

3.3 หลักและวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษา

ในการจัดประสบการณ์ศิลปะให้กับเด็ก ต้องคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ด้วยเหตุที่เด็กทุกคนมีขีดชั้นความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์ในด้านศิลปะแตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถที่จะพัฒนาได้ภายในขอบเขตของความสามารถของตน เด็กอนุบาลเป็นเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ และต้องการที่จะแสดงออกทั้งด้านความคิด และความรู้สึก ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก เด็กหาโอกาสที่จะแสดงออก ด้วยการถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึกและความเข้าใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน

การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ เป็นวิธีจัดประสบการณ์ศิลปะวิธีหนึ่งซึ่งมีคุณค่าแก่เด็ก ดังนี้ (เลิศ อานันทนะ, 2529)

1. เปิดโอกาสให้เด็กเลือกแนวความคิด หรือเนื้อเรื่องของตนเอง ในการแสดงออก
2. เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระตามวิธีการของตนเอง
3. ให้สิทธิในการสร้างงานด้วยตนเอง

ไทเลอร์ (Tyler, 1971) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ไว้ว่า “ประสบการณ์เรียนรู้” หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเงื่อนไขภายนอกในสิ่งแวดล้อมที่พอจะตอบสนองได้ การเรียนรู้เกิดขึ้นโดยผ่านการกระทำของผู้เรียน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ประสบการณ์เป็นผลรวมของเนื้อหากับการกระทำของผู้เรียน

หลักการทั่วไปในการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ของไทเลอร์ (Tyler)

1. เพื่อสนองจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ นักเรียนจะต้องมีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการแสดงของพฤติกรรมที่จุดหมายได้วางแนวเอาไว้ แต่เนื่องจาก ความสมบูรณ์ของจุดหมายมิได้อยู่ที่ข้อความที่กำหนดพฤติกรรมแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีข้อความที่กำหนดเนื้อหาวิชาไว้ด้วย ดังนั้นจึงเป็นความจริงที่ว่า ประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกระทำกับเนื้อหา นั้นๆ ด้วย

2. ประสบการณ์เรียนรู้จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ว่า นักเรียนเกิดความพอใจจากการกระทำกิจกรรมที่กำหนดไว้ในจุดหมาย

3. ปฏิกริยาตอบสนองที่พึงปรารถนาจากประสบการณ์ จะต้องอยู่ภายในขอบเขตความเป็นไปได้ (Range of Possibility) ของผู้เรียน หมายความว่า ประสบการณ์นั้นๆ จะต้องเหมาะสมกับความสามารถในขณะนั้น ความพร้อม และอื่นๆ

4. มีประสบการณ์เฉพาะอย่าง อยู่เป็นจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอันเดียวกัน

5. ประสบการณ์การเรียนรู้อันเดียวกันอาจจะสนองจุดหมายได้หลายจุด

เด็กทุกคนมีขีดความสามารถของการสร้างสรรค์ในด้านศิลปะแตกต่างกัน แต่เด็กแต่ละคนก็สามารถปรับปรุงและพัฒนาขึ้นได้ภายในขอบเขต และความสามารถของตนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เด็กเล็กๆ มี การสร้างสรรค์ และต้องการแสดงออกทั้งด้านความคิดและความรู้สึกต่างๆ ศิลปะเป็นแนวทางหนึ่งในการแสดงออกของเด็ก ซึ่งเด็กต้องการโอกาสได้แสดงออก ทั้งยังสามารถถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก และความเข้าใจ รวมทั้งบุคลิกภาพและความเป็นอิสระของเด็กออกมาได้ สิ่งเหล่านี้ถ่ายทอดมาจากประสบการณ์และจินตนาการของเด็กแต่ละคน (Peterson, 1958)

การพัฒนาการสร้างสรรค์ของเด็กจะเป็นไปได้ถึงขีดสูงสุดนั้น ต้องเกี่ยวข้องกับสภาพการณ์อื่นๆ ที่สำคัญ อันได้แก่ วิธีสอนของครู ซึ่งเป็นวิธีที่กระตุ้นและช่วยให้เด็กได้แสดงความคิดอย่างอิสระ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพร่างกาย และทางจิตวิทยาของเด็กด้วย (Lowenfeld and Brittain, 1966)

ประสบการณ์ศิลปะศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็ก ในการจัดประสบการณ์ด้านศิลปะ มีข้อเสนอแนะดังนี้ (Hilderbrand, 1975)

1. ให้ความสำคัญในกระบวนการทำงานของเด็กมากกว่า คำนึงถึงผลงานของเด็ก
2. ให้ความสำคัญสนับสนุนการแสดงออกทางด้านการสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงการให้เด็กวาดลอกเลียนแบบ หรือวาดภาพระบายสีจากสมุดภาพ ทำให้เด็กไม่ได้ใช้ความคิดอิสระ ซึ่งทั้งสองแบบนี้มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์
3. แสดงความชื่นชมต่อผลงานความก้าวหน้าของเด็ก
4. วางแผนและเตรียมกิจกรรมต่างๆ สำหรับเด็กให้พร้อม
5. ควรจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กสามารถหยิบได้ง่ายและสะดวกในการใช้
6. ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่ว่า “กำลังทำอะไรอยู่” หรือ เต็มว่าสิ่งที่เด็กทำคืออะไร
7. ฝึกฝนและแนะนำให้เด็กได้ลองฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง รู้สึกการแสดงออกและมีทัศนคติที่ดีต่องานศิลปะ โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็กด้วย

8. ให้คิดว่า กิจกรรมทางด้านศิลปะมีความสำคัญเหมือนกับการจัดประสบการณ์ในการเขียนและการอ่าน
9. ให้ความรู้ในด้านศิลปะ เช่น เรื่องสี ขนาด และรูปร่าง เป็นต้น แก่เด็ก
10. ให้อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงจุดมุ่งหมายและแนวทางในการส่งเสริมการสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะแก่เด็ก

ประเทิน มหาพันธ์ (2531) ได้เสนอแนะการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาไว้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. ศิลปะไม่ใช่การลอกแบบ แต่เป็นงานที่ทุกคนสามารถถ่ายทอดแนวความคิดของตนออกมาในรูปของงานศิลปะ ในการสอน ครูจึงต้องช่วยให้เด็กมีความคิดเสียก่อนว่าจะทำอะไร เพราะเด็กยังไม่รู้จักวางโครงการด้วยตนเอง ครูต้องช่วยให้จัดสิ่งเร้าให้เด็กสร้างงานออกมา
2. ศิลปะสำหรับเด็ก เป็นวิชาที่เด็กทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเรียนได้ตามความสามารถ หากใช้เรียนรู้ได้แต่ผู้ที่มีความถนัดเป็นพิเศษ ครูไม่ควรนำผลงานของเด็กแต่ละคนมาเปรียบเทียบกัน แต่ควรประเมินค่าผลงานทางศิลปะของเด็ก โดยคำนึงถึงความองงามของตนเองเป็นเกณฑ์
3. ศิลปะสำหรับเด็ก เป็นวิชา ที่ครูทุกคนสอนได้ ถ้าหากเข้าใจเด็กและเข้าใจความมุ่งหมายของวิชาศิลปะ เพราะครูเป็นเพียงผู้เร้าและแนะนำเท่านั้น
4. ศิลปะสนองความต้องการของเด็กได้ โดยช่วยให้เด็กผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ช่วยให้มีความคิดริเริ่ม และมีความสร้างสรรค์ ส่วนในทางสังคมนั้น ศิลปะช่วยให้เด็กรู้จักทำงานร่วมกัน รู้จักการให้และการรับ รู้จักรับผิดชอบต่อกัน
5. การประเมินค่าผลงานทางศิลปะนั้น ถือเป็นงานของแต่ละคนเป็นเกณฑ์ หากได้ยึดเอามาตรฐานของผู้ใหญ่หรือศิลปินมาเป็นเกณฑ์ไม่
6. ในการสอนศิลปะ ครูเป็นเพียงผู้เร้า ผู้ให้คำแนะนำ ตลอดจนเป็นผู้ให้กำลังใจ หากใช่เป็นผู้สั่งให้เด็กทำอย่างนั้นอย่างนี้ไม่
7. ครูต้องให้กำลังใจโดยการชมเชย อย่าติเตียนต่อหน้าผู้อื่น ถ้าเด็กทำอะไรผิดพลาด ครูควรแนะนำให้เด็กเห็นข้อบกพร่องด้วยตนเอง
8. ในการแสดงออกทางศิลปะนั้น เด็กควรมีโอกาสได้ทำกิจกรรมหลายๆ อย่าง ทั้งนี้เป็นการช่วยให้เด็กได้แสดงความคิด ความสามารถออกมาให้เหมาะสมกับความถนัดของเด็ก
9. ในการจัดประสบการณ์ศิลปะ ควรสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

10. ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกงานและวัสดุ ให้เหมาะกับความต้องการของเด็ก
ดังนั้นวัสดุต่างๆ จึงควรจัดไว้ให้พอเพียง
11. ครูที่ดีย่อมมีความสนใจในการสอน พยายามค้นคว้าหาความรู้และวิธีการใหม่ๆ
12. ครูต้องเตรียมการสอนโดยการทดลองปฏิบัติก่อน หากบกพร่องอย่างไร พึงแก้ไข
ปรับปรุงแล้วจึงนำมาสอนอยู่เสมอ
13. เกณฑ์ยากๆ ยังไม่ควรนำมาสอนในระยะต้นๆ ควรรอจนกว่าเด็กจะเข้าใจในสิ่งที่
ง่ายๆ เสียก่อน สำหรับกฎเกณฑ์ต่างๆ ควรเอาไว้อสอนในชั้นประถมตอนปลาย
14. ผลงานทางศิลปะของเด็ก ควรแสดงไว้ให้ปรากฏแก่เด็กคนอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้เป็นการ
ให้กำลังใจแก่เด็กเจ้าของงาน และเป็นการกระตุ้นให้เด็กคนอื่นๆ สนใจในศิลปะด้วย
15. ควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การทำความสะอาดห้อง การ
เก็บรักษาเครื่องใช้ การเก็บรักษาผลงานที่สร้างขึ้น เป็นต้น เหล่านี้ควรให้เป็นภาระของเด็กทั้งสิ้น

พระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้เสนอแนะวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็ก
ปฐมวัย ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่สนุกสนาน และสอดแทรกความรู้ทางศิลปะบ้างเล็กน้อย เช่น ระบาย
สีด้วยแปรงหรือก้อนขนาดใหญ่ เรียนรู้ด้วยนิ้วมือและมือ เขียนรูปด้วยสีเทียนแท่งใหญ่ๆ ปั้นดิน
เหนียวหรือดินน้ำมัน (ให้เล่นกับดิน) ทำโครงสร้างต่างๆ ด้วยกลอง กระดาษ แท่งไม้ฯ ฉีกกระดาษ
ปะติดเป็นภาพ พิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่างๆ เช่น ไม้จิ้มฟัน ไม้ขีด แขนงไม้ เป็นต้น
2. กระตุ้นให้แสดงออกโดยใช้เรื่องราวจากประสบการณ์ของเด็กเอง และมีตัวเองเข้า
ไปเกี่ยวข้องเสมอ เช่น ให้หัวข้อว่า ฉันกับครู ฉันกับเพื่อน ฉันกับพ่อแม่ ฉันไปตลาด สัตว์ที่ฉันชอบ
บ้านของฉัน เป็นต้น
3. ขณะทำงาน ควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เคลื่อนไหวได้เต็มที่ เพราะเด็กวัยนี้ไม่ชอบ
นั่งโต๊ะทำงาน ชอบทำงานบนพื้น หรือยืนที่โต๊ะ
4. ให้ทำงานเป็นกลุ่มบ้าง เพื่อฝึกให้มีพัฒนาการทางสังคม แต่ครูต้องคอยช่วยเหลือ
อย่างใกล้ชิดเพื่อให้ทำงานด้วยกันได้
5. ครูต้องตระหนักอยู่เสมอว่า เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกมากที่สุด ผลงานจะเป็น
เช่นไรไม่สำคัญ บางครั้งรูปจะดูเหมือนกับมีสีละอะ เส้นลายไม่แน่นอน นั่นคือสิ่งที่เด็กภาคภูมิใจ
6. อย่าสอนวิธีการเขียนภาพเป็นขั้นตอน หรือเขียนให้ดูแล้วให้เด็กทำตาม หน้าที่ของ
ครูคือกระตุ้นด้วยคำพูด แล้วให้เด็กทำเองทั้งนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ นั่นเอง

ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาให้ได้ผลนั้นครูต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้ (ชวลิตดาบแก้ว และ สุดาวดี เหมทานนท์, 2535)

1. พัฒนาการของเด็ก (Development) ในการสอนควรยึดหลักพัฒนาการของเด็กด้วยว่าเด็กมีการพัฒนาในด้านศิลปะอย่างไร

2. ความต้องการและความสนใจ (Need and Interest) เด็กแต่ละคนย่อมมีความต้องการและสนใจไม่เหมือนกัน เมื่อเด็กเราสนใจอย่างไร ก็พยายามให้เขาได้ทำตามความสนใจของเขา ครูไม่ควรเอาความต้องการของครูไปเทียบกับความต้องการของเด็ก

3. ความแตกต่างของเด็กเป็นรายบุคคล (Individual Difference) เพราะเด็กแต่ละคนไม่เหมือนกัน และโดยเฉพาะวิชาศิลปะด้วยแล้วเป็นวิชาที่เฟื่องฟูในด้านการสร้างสรรค์ คือให้เด็กได้คิดทำขึ้นด้วยตนเองเป็นประการสำคัญ ดังนั้น การวัดผลงานของเด็ก ควรเป็นการเปรียบเทียบเฉพาะผลงานของเด็กเอง ไม่ควรนำเอาผลงานของเด็กไปเปรียบเทียบกับงานของผู้ใหญ่

4. การจัดโปรแกรมของงานศิลปะ (Art Program) การวางแผนงานควรให้เด็กได้ร่วมกันวางแผน ร่วมกันแก้ปัญหา งานต่างๆ เหล่านี้ก็จะมีความหมายสำหรับเด็ก เด็กจะเกิดความเข้าใจ สนใจ รู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วมในการทำงานต่างๆ ให้สำเร็จสมความมุ่งหมาย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตามหลักการศึกษารูปแบบพัฒนาการ ที่จะช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย

5. ควรมีวัสดุหลายๆ อย่าง (Material) เพื่อให้เด็กได้ทำงานโดยทั่วถึงกันและความพอใจ ครูควรจะทำอะไรใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยคิดหาวิธีสอนวิธีกระตุ้นให้เด็กแสดงออก คิดหาทางเอาวัสดุที่มีอยู่มาทำ และวัสดุนั้นควรหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้นๆ ครูควรทำตัวอย่างให้เด็กดู และแนะนำแนวความคิดนั้นให้แก่เด็ก เพื่อเป็นแนวทางให้เด็กอยากทำอยากประดิษฐ์

6. การประเมินผล (Evaluation) เด็กต้องการคำชมเชย คำสนับสนุนของครู ครูควรหยิบยกเอาความสามารถแม้แต่เพียงส่วนน้อยของเด็กมาชมเชย เพื่อช่วยทำให้เกิดความคิดอยากทำยิ่งขึ้น ครูควรพยายามหาส่วนดีของเด็กมาชมเชย เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง นอกจากการชมเชยแล้วควรให้เด็กมีการอภิปรายผลงานของเด็กกันเองด้วย

7. ให้สอดคล้องสัมพันธ์กับสถานการณ์ปัจจุบัน ส่งเสริมให้มีเสรีภาพในการแสดงออกตามความสนใจ ความถนัด เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมให้เด็กแสดงออกในวิถีทางที่สังคมยอมรับ

จากข้อเสนอแนะดังกล่าว ในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรวางแผนเตรียมกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจควบคู่กับพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล ควรเตรียมวัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมหลายๆ อย่างให้เด็กเลือกทำ เปิดโอกาสให้

เด็กปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อสนับสนุนการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ ฝึกความมีระเบียบวินัย เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน ควรสร้างบรรยากาศเป็นกันเอง สนุกสนาน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กแสดงออก และเปิดโอกาสให้เด็กเคลื่อนไหวเต็มที่ ควบคุมการชมเชยให้กำลังใจ สนับสนุนให้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกให้มีพัฒนาการทางสังคมที่ดี กิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามแนวการจัดประสบการณ์ของ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2534) ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การพับ ฉีก ตัด ปะ และงานประดิษฐ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาไว้ว่า ควรจัดกิจกรรมศิลปะศึกษา วันละ 3-4 กิจกรรม ให้เด็กเลือกทำอย่างน้อยวันละ 2 กิจกรรม และหมุนเวียนกันไปตามความสนใจ ดังเช่นกิจกรรมดังต่อไปนี้

1). การวาดภาพและระบายสี

เด็กอนุบาลจะวาดรูปและระบายสีตามความรู้สึกของตนเอง ซึ่งอาจจะเป็นภาพของสัญลักษณ์ลวดลายสีต่างๆ ที่เด็กจะใช้แทนคำพูดและความรู้สึกของตน เด็กจะได้ผ่อนคลายอารมณ์และรู้สึกอิสระ

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ
2. เพื่อส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อและตา
3. เพื่อส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ
4. เพื่อผ่อนคลายความเครียด

แนวการจัดกิจกรรม

1. จัดให้เด็กได้ทำงานเป็นกลุ่ม โดยครูเตรียมสื่อวางไว้บนโต๊ะ เช่น กระดาษ พู่กันวางไว้
2. ครูอาจจะเปลี่ยนจากการวาดภาพบนกระดาษที่โต๊ะเป็นการวาดภาพ โดยใช้ขาหยั่งมีมีกระดานทั้ง 2 ด้าน ซึ่งสูงและมีขนาดพอเหมาะกับตัวเด็ก
3. เมื่อเด็กวาดภาพเสร็จแล้วให้นำมาส่งครู แล้วครูบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับภาพที่วาด (ได้แก่ชื่อของภาพ ชื่อผู้วาด และวันที่)
4. นำภาพไปวางฝั่งไว้ให้แห้งแล้วนำไปแสดงบนแผ่นป้ายนิทรรศการและเก็บรวบรวมผลงานของเด็กไว้
5. ครูควรให้เด็กสวมผ้าเปื้อนเพื่อป้องกันการหกเลอะเทอะ
6. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้เด็กช่วยกันทำความสะอาด และเก็บวัสดุเครื่องใช้เข้าที่

แนวการประเมิน

1. สังเกตความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมือ
2. สังเกตพัฒนาการของผลงาน
3. สังเกตการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2). การพิมพ์ภาพ

การพิมพ์ภาพช่วยให้เด็กได้เข้าใจในสัญลักษณ์ของรูปทรงต่างๆ และเน้นการสัมผัสผิวของวัสดุที่ใช้พิมพ์ได้ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจและพัฒนาการทางร่างกาย

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
2. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
3. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือและตา
4. เพื่อพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

แนวการจัดกิจกรรม

1. จัดให้เด็กได้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม 3-4 คน
2. ครูเตรียมอุปกรณ์ให้ ซึ่งอาจจะใช้วัสดุต่างๆ เช่น ตรายาง พืชผลไม้แกะเป็นรูปต่างๆ ใบไม้ ก้านกล้วย ฯลฯ และแผ่นหมึกพิมพ์ หรือสีต่างๆ และกระดาษวางไว้บนโต๊ะ
3. ครูบันทึกรายละเอียดของภาพพิมพ์ลงบนกระดาษและผึ่งให้แห้ง
4. เก็บงานของเด็กเพื่อหมุนเวียนแสดง
5. รวบรวมผลงานของเด็ก
6. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้เด็กช่วยกันทำความสะอาดและเก็บวัสดุเครื่องใช้เข้าที่

แนวการประเมิน

1. สังเกตความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมือ
2. สังเกตพัฒนาการของผลงาน
3. สังเกตการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3). การปั้น

การปั้นช่วยส่งเสริมพัฒนาการกล้ามเนื้อมือให้กับเด็ก และยังช่วยให้เด็กสนุกและประสบความสำเร็จ เพราะทำได้ง่าย และจะทำอย่างไรก็ได้ นอกจากนี้ยังช่วยผ่อนคลายความเครียดให้เด็กด้วย

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อนิ้วมือ
2. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา

แนวการจัดกิจกรรม

1. ครูอาจใช้ดินเหนียว ดินน้ำมัน หรือแป้งทำขนม และเตรียมวางบนโต๊ะให้เด็กได้เล่นเป็นกลุ่ม ครูควรปูโต๊ะด้วยผ้าพลาสติกเพื่อป้องกันการเปื้อน

2. ให้เด็กทำอย่างอิสระเสรี
3. ครูควรแสดงผลงานของเด็กไว้ระยะหนึ่งหรืออาจจะเก็บเมื่อเด็กเลิกเล่นเลยก็ได้
4. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้เด็กช่วยกันทำความสะอาด และเก็บเครื่องใช้วัสดุเข้าที่

แนวการประเมิน

1. สังเกตความสามารถของเด็กในการใช้กล้ามเนื้อ
2. สังเกตพัฒนาการของผลงาน
3. สังเกตการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4). การพับ ฉีก ตัด ปะ

เด็กสนใจหนังสือ และรูปภาพต่างๆ ในนิตยสาร ฉะนั้นครูสามารถนำภาพต่างๆ มาให้เด็กตัดและตกแต่งประดิษฐ์เป็นรูปต่างๆ ขึ้นตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายอีกด้วย

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกกล้ามเนื้อมือ
2. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสมือและตา
3. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ
4. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
5. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

แนวการจัดกิจกรรม

1. ครูเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม เป็นรูปภาพต่างๆ (ทั้งที่ยังไม่ได้ตัดและตัดเรียบร้อยแล้ว) พร้อมทั้งกาว กรรไกรปลายมน กระดาษ ผ้าเช็ดมือ ฯลฯ วางเตรียมไว้บนโต๊ะ

2. ให้เด็กได้ลงมือทำกิจกรรมอย่างเสรี

3. ครูบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับผลงานที่เด็กทำ
  4. ในบางครั้งอาจให้เด็กร่วมทำงานกันเป็นกลุ่ม
  5. เก็บรวบรวมผลงานของเด็กไว้ หลังจากได้แสดงแล้ว
  6. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้เด็กช่วยกันทำความสะอาดและเก็บวัสดุเครื่องใช้เข้าที่
- แนวการประเมิน
1. สังเกตพัฒนาการของผลงาน
  2. สังเกตการใช้กล้ามเนื้อมือและตา
  3. สังเกตการแบ่งปันอุปกรณ์กับเพื่อน

5). งานประดิษฐ์

การร้อยลูกปัด การร้อยดอกไม้ ประดิษฐ์สิ่งของจากกล่องหรือเศษวัสดุ ฯลฯ เป็นกิจกรรมที่เด็กอนุบาลชอบ ครูจึงควรจัดสลับให้เด็กได้ทำ แต่ต้องคำนึงถึงความยากง่ายที่เหมาะสมกับเด็ก

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อฝึกประสาทสัมผัสพันธุกล้ามเนื้อมือและตา
2. เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อฝึกการสังเกต
4. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์

แนวการจัดกิจกรรม

1. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม และเพียงพอับจำนวนเด็กและครูอาจจะต้องอธิบาย

วิธีการใช้อุปกรณ์ในระยะแรกเริ่ม

2. ให้เด็กได้ทำอย่างอิสระและให้กำลังใจด้วยคำชมเชย
3. บันทึกรายละเอียดของแต่ละกิจกรรมและแสดงไว้บนแผ่นป้ายนิทรรศการ
4. เมื่อทำกิจกรรมเสร็จให้เด็กช่วยกันทำความสะอาด และเก็บวัสดุเข้าที่

แนวการประเมิน

1. สังเกตการใช้ประสาทสัมผัสพันธุกล้ามเนื้อมือและตา
2. สังเกตพัฒนาการของผลงาน
3. สังเกตการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

3.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย นอกจากจะต้องคำนึงถึงขั้นพัฒนาการตามวัย พัฒนาการทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแล้ว ยังจำเป็นจะต้องคำนึงถึงทฤษฎีการศึกษาศิลปะเด็กควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้ครูจัดประสบการณ์ให้เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้สรุปทฤษฎีงานศิลปะของเด็ก (Theories fo Child Art) ดังต่อไปนี้ คือ

1. ทฤษฎีสติปัญญา : เด็กคิดอะไร (Cognitive Theory)

ทฤษฎีนี้จะมีพื้นฐานของความคิดว่า เด็กวาดจากสิ่งที่เขารู้ ไม่ใช่วาดจากสิ่งที่เขาเห็น ฟลอเรนซ์ กูดอินาฟ (Florence Goodenough) มีความเชื่อว่างานศิลปะของเด็กเป็นงานที่มากยิ่งขึ้นกว่าการจินตนาการทางสายตา และกิจกรรมตากับมือสัมพันธ์กัน กูดอินาฟได้กล่าวว่า ศิลปะรวมถึงกระบวนการคิดขั้นสูง ตัวอย่างภาพที่แสดงว่า เด็กวาดจากสิ่งที่เขารู้มากกว่าสิ่งที่เขาเห็นคือ เด็กวาดภาพแม่ที่กำลังตั้งครรภ์ โดยการวาดภาพเด็กทารกอยู่ในท้องแม่ เด็กที่วาดภาพขาคนที่เห็นชัดเจนภายใต้กระโปรงเพราะเด็กรู้ว่ามีขาอยู่หรือเด็กวาดโต๊ะที่มีขาสี่ขาทั้งๆ ที่เด็กไม่อาจมองเห็นขาโต๊ะทั้งหมดในมุมมองนั้น เพราะเด็กรู้ว่าโต๊ะมีขาสี่ขา

2. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ : เด็กรู้สึกอย่างไร (Psychoanalytic Theory)

พื้นฐานความคิดของทฤษฎีนี้ก็คือ ผลงานศิลปะของเด็กสะท้อนให้เห็นอารมณ์ของเด็กมากกว่าความรู้ สติปัญญา หรือพัฒนาการโดยทั่วไป ผู้มีอิทธิพลต่อแนวความคิดนี้ก็คือ หลุยส์ เมอร์ฟี (Lois Murphy) และ แคทเธอริน รีด (Katherine Read) กิจกรรมที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายก็คือ การใช้วัสดุประเภทการเคลื่อนไหว เช่น การระบายสีด้วยนิ้วมือ (Fingerpaints) และการปั้นดินเหนียว (Clay) สื่อทั้งสองชนิดจะช่วยให้เด็กระบายความรู้สึก และประสบการณ์ทางด้านอารมณ์หลายๆ อย่าง ทฤษฎีจิต วิเคราะห์จะอธิบายงานศิลปะของเด็กโดยเน้นจิตใต้สำนึก เด็กวาดภาพสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความรู้สึก และภาพภายในความคิดของเด็กมากกว่าความพยายามที่จะแสดงความเป็นจริงของสิ่งภายนอกตัว ตัวอย่างการวิเคราะห์งานศิลปะตามแนวทฤษฎีนี้ เช่น เด็กที่วาดภาพน้องเป็นรูปใหญ่ และวาดภาพสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ตัวเล็ก แสดงว่าเด็กคนที่วาดภาพมองน้องว่าเป็นจุดศูนย์กลางของความสนใจของทุกคนในบ้าน

3. ทฤษฎีสติปัญญา-พัฒนาการ : เด็กคิดและเติบโตอย่างไร (Cognitive-developmental Theory)

ผลงานทดลองของเพียเจท์ เกี่ยวกับความเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็ก เป็นทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายว่าทำไมเด็กถึงวาด วาดอย่างไร และวาดอะไร เพียเจท์เชื่อมโยงผลงานศิลปะของเด็ก

กับความสามารถในการเข้าใจความถาวรของวัตถุ เขาเชื่อว่านอกเสียจากเด็กจะเข้าใจความคงที่ของวัตถุ เด็กจะไม่มีจินตนาการที่จะระลึกอดีต หรือคาดการณ์อนาคตในเรื่องการหายไปของวัตถุจริง การแสดงออกเช่นนี้เป็นวิธีที่เด็กรวบรวมประสบการณ์ เพื่อทำความเข้าใจสิ่งแวดล้อม เด็กต้องการประสบการณ์รูปธรรมหรือสัญลักษณ์ทางภาษาพูด จินตนาการจะสร้างสัญลักษณ์รูปธรรมและภาษาสร้างสัญลักษณ์ทางวาจา เพียงเท่านี้ที่กำหนดขั้นตอน 3 ขั้น ในการที่เด็กจะเข้าใจมิติของรูปภาพ คือ

1) ขาดความสามารถในการสังเคราะห์ (Synthetic Incapacity) คือ จินตนาการของเด็กจะยังไม่สมบูรณ์ เป็นเพียงส่วนย่อย หรือเป็นการตัดต่อ

2) ความจริงทางด้านสติปัญญา (Intellectual Realism) เด็กวาดจากสิ่งที่เขารู้ ไม่ใช่วาดจากสิ่งที่เขาเห็น

3) ความจริงทางด้านรับรู้ภาพ (Visual Realism) เกิดขึ้นเมื่ออายุประมาณ 9 ปี เป็นการแสดงให้เห็นว่า เด็กเข้าใจความสัมพันธ์ของวัตถุกับพื้นที่

4. ทฤษฎีเกสตัลท์ : ภาพรวม (Gestalt Theory)

ทฤษฎีเกสตัลท์เน้นความสำคัญของการรับรู้โดยภาพรวม ตาไม่ใช่กล้องถ่ายรูปที่จะถ่ายภาพสิ่งที่เห็น สมองไม่ใช่ผ้าขาวที่จะบันทึกรายละเอียดของความจริงภายนอก ศิลปะ คือ วิธีที่เด็กสร้างภาพพจน์ที่สอดคล้องกับโครงสร้างโดยรวมที่เด็กได้รับ เด็กจะไม่คิดถึงรายละเอียด แต่จะพยายามจัดหมวดหมู่ องค์ประกอบ และสร้างแบบแผนภาพรวมของสิ่งที่มองเห็น

5. ทฤษฎีของฮาร์นแฮม : การรับรู้ (Arnheim's Theory)

ฮาร์นแฮมได้เสนอแนะว่า เด็กจะไม่วาดภาพสิ่งที่เด็กรู้ แต่จะวาดในสิ่งที่เด็กรับรู้ ฮาร์นแฮมได้รวมทฤษฎีศิลปะของเด็กหลายทฤษฎีเข้าด้วยกัน โดยยึดทฤษฎีของเพียเจต์เป็นหลัก รูปทรงทางด้านศิลปะ เขาเชื่อว่าพัฒนาการของเด็กจะเป็นไปในลักษณะคู่ขนานกันระหว่างความซับซ้อนของรูปทรงและความสามารถในการรับรู้ และการเข้าใจความซับซ้อนของงานศิลปะ ซึ่งจะสัมพันธ์กับทักษะการจำแนกเรื่องเวลาและมิติ (Time and Space) ฮาร์นแฮมกล่าวว่า ทั้งเด็กและผู้ใหญ่พยายามที่จะแสดงโครงสร้างของวัตถุในลักษณะสื่อของวัตถุนั้น ไม่ใช่ลักษณะภาพจากกล้องถ่ายรูป การเจริญงอกงามจะมีกฎของตัวเอง คือ จากรูปแบบง่ายๆ ไปสู่รูปแบบที่ซับซ้อนขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะการรับรู้ของเด็กแต่ละคน

6. ทฤษฎีพัฒนาการ : เด็กเติบโตอย่างไร (Developmental Theory) 2-4 ปี

ทฤษฎีการสอนศิลปะศึกษาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ ทฤษฎีพัฒนาการ ซึ่งจะจำกัดทั้งการสอนโดยตรงและบทบาทของครู ผู้นำทฤษฎีนี้ก็คือ วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Victor Lowenfeld) เขาได้แบ่งขั้นตอนการเจริญงอกงามทางศิลปะของเด็กออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) ขั้นขีดเขียน (Scribbling Stage) อายุ 2-4 ปี ผลงานของเด็กเป็นการแสดงออกของ แต่ละคน
- 2) ขั้นก่อนเป็นแบบแผน (Preschematic Stage) อายุ 4- 7 ปี เด็กแสดงให้เห็นความพยายามโดยการใช้สัญลักษณ์
- 3) ขั้นแบบแผน (Schematic Stage) อายุ 7-9 ปี แสดงให้เห็นจากมโนทัศน์ที่เป็นรูปร่าง
- 4) ขั้นหมู่พวก (Gang Stage) อายุ 9-12 ปี เป็นขั้นเริ่มแสดงความเป็นจริง
- 5) ขั้นเหตุผล (Reasoning Stage) อายุ 12-14 ปี หรือขั้นความจริงเทียม (Lowenfeld, 1982)

3.5 ครูผู้สอนศิลปะศึกษา

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ อย่างกว้างขวางในทุกๆด้าน โดยใช้กิจกรรมศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกทางความคิด จินตนาการและประสบการณ์ต่างๆของเด็ก ครูจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้การศึกษาด้านศิลปะแก่เด็ก บทบาทของครูผู้สอนศิลปะศึกษาคือต้องเป็นผู้ที่กระตุ้น ให้เด็กสามารถสร้างงานศิลปะ ได้อย่างเต็มความสามารถ และให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด คอยให้กำลังใจตลอดจนให้การสนับสนุนการสร้างงานศิลปะของเด็ก ให้มีความเจริญก้าวหน้า เช่นเดียวกับการเรียนการสอนในวิชาอื่นๆ

นอกจากนี้ ครูยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเจริญของนักเรียนให้ได้สูงสุด ตามศักยภาพของแต่ละคน จากการสนับสนุนให้เด็กร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นถ้าครูผู้สอนจัดประสบการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการตามธรรมชาติของนักเรียนแล้ว เด็กก็ไม่มีโอกาสพัฒนาเท่าที่ควร และถ้าทางโรงเรียนไม่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนการสอน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แล้วก็เท่ากับการเรียนการสอนนั้นไม่ประสบผลตามปรัชญาการศึกษาที่กำหนดไว้

เลิศ อานันท์นะ (2523) ให้ความหมายครูศิลปะศึกษา (Art teacher) ไว้ว่า คือผู้ทำหน้าที่จัดดำเนินการเรียนการสอนในวิชาศิลปะศึกษา (Art Education) อันประกอบด้วย กิจกรรมศิลปะในระดับพื้นฐาน เพิ่มปลูกฝังความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะของสุนทรีย์ โดยมีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนากำลังคนทางด้านอารมณ์ จิตใจ นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูที่เป็นที่ต้องการของนักเรียน เรียงตามความต้องการดังนี้

1. มีความรู้ดี สามารถให้คำอธิบายได้อย่างแจ่มชัด

2. เอาใจใส่ และสามารถเข้าใจนักเรียนเป็นอย่างดี
3. ร่าเริงแจ่มใส มีอารมณ์ขัน
4. มีลักษณะเป็นผู้นำ สามารถแก้ไขปัญหาได้รวดเร็ว
5. บุคลิกลักษณะท่าทาง และการแต่งกายดี
6. ให้ความรักความอบอุ่น เป็นที่พึ่งของนักเรียน
7. มีความเป็นประชาธิปไตย เคระพ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
8. มีความเป็นกันเอง นำคบหาสมาคมในทุก ๆ โอกาส
9. กระตือรือร้น นำความรู้ใหม่ ๆ มาสอนนักเรียน
10. เป็นคนธรรมดาสามัญ ไม่เจ้ายศเจ้าอย่าง

ลินเดอร์แมน (Linderman, 1980) กล่าวถึงลักษณะครูศิลปะที่ดีไว้ว่า

1. สอนดี และอดทนในการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เด็กเกิดความสนใจ
2. เป็นคนตรงไปตรงมา รู้จักตนเอง และมีความสามารถ
3. ดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึง เข้ากับนักเรียนได้ดี สนใจนักเรียนอย่างแท้จริง
4. ยอมรับนับถือ มีศรัทธาต่อเด็ก และเชื่อว่าเด็กยอมรับตนด้วย
5. เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และยอมรับฟังความคิดเห็น
6. วางตนเป็นที่ยอมรับนับถือของนักเรียนและคนทั่วไป
7. เป็นคนก้าวหน้าทันสมัย
8. รักความสามัคคี ไม่อวดดี ไม่เห็นแก่ตัว
9. มีอารมณ์ขัน
10. ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เห็นใจและความเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่จะช่วยให้การสอนของครูก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนมากที่สุด คือ

1. ความรู้ของครู
2. ความสนใจและความเข้าใจเรื่องการสอนศิลปศึกษา
3. การเตรียมตัวสอน
4. วิชาการสอน
5. ลักษณะประจำตัวของครู

ทิสนา แชมมณี (2526) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูศิลปศึกษา ดังนี้

1. ควรศึกษาแผนการสอนล่วงหน้า
2. ควรปรับแผนการสอนให้เหมาะกับสภาพท้องถิ่น จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับนักเรียนส่งเสริมความสนุกสนานเพลิดเพลิน และการแสดงออกของนักเรียน
3. ให้นักเรียนแสดงความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์
4. สร้างบรรยากาศที่ดี มีความเป็นกันเองกับนักเรียน
5. ระวังไว้เสมอว่า มิได้มุ่งสอนให้นักเรียนเป็นศิลปิน แต่เป็นการปูพื้นฐานให้นักเรียนมีความสำนึกในคุณค่า และประโยชน์ของศิลปะ สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดคุณค่าและ รสนิยมที่ดี
6. ใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น
7. ให้โอกาสนักเรียนชี้แจงผลงาน อภิปราย และแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
8. ฝึกให้นักเรียนรักษาความสะอาดสถานที่ และเครื่องมือเครื่องใช้หลังจากเสร็จงาน และปลูกฝังความรับผิดชอบในการทำงาน
9. ยอมรับผลงานนักเรียน
10. จัดให้มีการแสดงผลงานนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้ชื่นชมผลงานของตนเอง และเป็นแนวคิดแก่ผู้อื่น

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้ให้ความสำคัญของครูกับการพัฒนาศิลปะสำหรับเด็กดังนี้

1. การสอนศิลปศึกษา ไม่จำเป็นต้องเป็นครูศิลปะเสมอไป ครูที่มีส่วน ใกล้ชิดกับเด็ก เป็นรายบุคคล มีโอกาสที่จะสร้างทัศนคติ และหวังผลในการจัดประสบการณ์ทางศิลปะได้สมบูรณ์ว่าควรสอนศิลปะอย่างมีความเชื่อมั่นโดยศึกษาแนวทาง และจุดหมายปลายทางของศิลปศึกษา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่สอดคล้องกัน
2. ครูผู้สอน จำเป็นต้องศึกษาพัฒนาการของเด็ก พยายามสร้างความ เห็นอกเห็นใจ ต่อเด็กทุกด้าน และหาทางช่วยเหลือเพื่อสร้างกำลังใจให้แก่เด็ก
3. ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ทางศิลปะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันเป็นพื้นฐานที่มีค่าต่อชีวิตของเด็ก ครูจึงพยายามจัดประสบการณ์ให้มากหลายด้าน
4. ครูผู้สอน ไม่ควรใช้วิธีเผด็จการสั่งงานให้เด็กทำด้วยการกำหนดผลสำเร็จอย่างตายตัวจนกระทั่งเด็กไม่สามารถแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นของตนเองได้
5. อย่าส่งเสริมให้เด็กเอาแบบอย่างเพื่อนที่ปฏิบัติงาน อาจทำให้กลายเป็นผู้ที่ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ควรมุ่งส่งเสริมคุณค่าทางเอกลักษณ์ สร้างลักษณะเฉพาะตัว

3. มีการจัดรวบรวมสื่อ ทางศิลปะได้อย่างทันสมัย
4. มีไหวพริบในการแยกแยะหาจุดเด่นในผลงานของเด็ก
5. ทำตัวให้เป็นคนร่าเริง มีอารมณ์ขัน เปิดเผยและรับฟังความคิดเห็นบุคคลอื่น
6. จัดห้องเรียนและห้องปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับกิจกรรม
7. จัดเวลาให้เหมาะสมกับบทเรียนและกิจกรรม
8. กำหนดกิจกรรมด้วยความพินิจพิจารณา ไม่ว่าด้านเรื่องราวเนื้อหา ตลอดจนวัสดุ

และเทคนิคที่ใช้

อุบล ตูจันดา (2532) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูศิลปะไว้ว่า ควรมีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี มีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความรักในผู้เรียนวิชาศิลปะและรักในการสอนศิลปะ ซึ่งพอจะแบ่งประเด็นหลักๆ คือ

1. มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดทางศิลปศึกษา โดยตรง
2. มีอารมณ์ คือมีการผ่อนคลาย รู้จักใช้อารมณ์ในทางที่เหมาะสม
3. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
4. มีความสามารถในการปรับปรุงพฤติกรรม

จากคุณลักษณะบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนศิลปศึกษาดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนศิลปศึกษา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม นอกเหนือจากข้อความที่ว่า ครูต้องเป็นผู้ที่มีความรู้คู่คุณธรรมแล้ว ลักษณะที่ดีของครูศิลปะโดยทั่วไป อาจสรุปได้ว่า ควรมีความรู้ ความเข้าใจในการสอนศิลปศึกษา มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้เด็กเกิดความสนใจ หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มีหลักการสอนที่ดีตลอดจนมีหลักในการประเมินผลอย่างถูกต้องมีบุคลิกที่น่าเคารพนับถือ มนุษยสัมพันธ์ดี แต่งการสุภาพเรียบร้อย ดูแลเอาใจใส่นักเรียนมีความมานะอดทน จิตใจดีงาม และเป็นผู้ที่มีศรัทธาต่ออาชีพครูอย่างแท้จริง หากครูผู้สอน สามารถจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาแล้ว จะมีส่วนช่วยพัฒนาความพร้อมในตัวเด็กเป็นอย่างมาก

4. องค์ประกอบในการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา เป็นการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ การสร้างสรรค์ โดยการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของกิจกรรม ซึ่งเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงจากการทำกิจกรรมตามความสนใจ ความสามารถ จนเกิดความเจริญงอกงามทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา อีกทั้งยังส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน พัฒนาบุคลิกภาพ ส่งเสริมการแสดงออก พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง และมีสุนิยมด้านสุนทรียศาสตร์

ศิลปะจึงเป็นแนวทางที่จะช่วยให้เด็กได้แสดงความสามารถ และความรู้สึกรักนึกคิดของตนออกมาในรูปแบบของภาพ หรือสิ่งของ เด็กจะใช้ศิลปะเพื่อเป็นสื่ออธิบายสิ่งที่เขาทำ เห็น รู้สึก และคิดออกมาเป็นผลงาน การจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก จะช่วยให้เด็กมีโอกาสค้นคว้า ทดลอง และสื่อสารความคิด ความรู้สึกของตน ให้ผู้อื่นและโลกที่อยู่รอบตัวเขาได้เข้าใจ (เยาวภา เดชะคุปต์, 2528)

โดยทั่วไป การจัดประสบการณ์ เป็นวิธีการที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ภาณี ครูวิทันะ (2528) กล่าวถึงวิธีการจัดประสบการณ์ศิลปะสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ควรคำนึงถึง ดังนี้

1. ครูต้องการให้เด็กได้รับค่านิยมหรือทักษะอะไรจากกิจกรรมทางศิลปะ
2. ครูจะต้องจัดบรรยากาศอย่างไรจึงจะส่งเสริมพัฒนาการตามที่ครูต้องการ
3. ครูจะสอนศิลปะแก่เด็กเล็กอย่างไร
4. ศิลปะของเด็กเล็กๆ มีลักษณะอย่างไร
5. ครูจะประเมินผลศิลปะของเด็กได้อย่างไร
6. จะใช้วัสดุและกิจกรรมประเภทไหน จึงจะเหมาะสม

ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน (2526) กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นกระบวนการอันประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย การจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การประเมินผล

ลำพอง บุญช่วย (2530) กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนการสอนไว้ว่า ต้องประกอบด้วย ครูผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน การประเมินผล

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2538) กล่าวถึงองค์ประกอบในการวางแผนการเรียนการสอนว่า ต้องประกอบด้วย หลักสูตรรายวิชา หัวข้อเรื่อง วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การดำเนินกิจกรรม การวัดและประเมินผล

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2537) กล่าวถึง องค์ประกอบที่จะทำให้เป็นการเรียนการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่ การตั้งจุดประสงค์การสอน การกำหนดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การวัดผลประเมินผล

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2529) กล่าวว่า องค์ประกอบที่จะก่อให้เกิดการเรียนการสอนได้แก่ ผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตร วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ วิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์เนื้อหา กำหนดวิธีสอน วางแผนการสอน เตรียมกิจกรรมการเรียน ดำเนินการเลือกและผลิตสื่อการสอน สร้างเครื่องมือวัด และประเมินผล ดำเนินการสอน ประเมินผล ติดตามและปรับปรุง

จากองค์ประกอบของการจัดประสบการณ์ หรือการเรียนการสอน สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษา จึงควรประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหาและกิจกรรม
3. การดำเนินการสอน
4. สื่อและอุปกรณ์
5. การประเมินผล

4.1 วัตถุประสงค์ (Objective)

วัตถุประสงค์ อาจใช้ชื่อเรียกต่างๆ อีกหลายชื่อ เช่น จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย นักการศึกษาได้ให้ความหมายของวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2535) ให้ความหมายของจุดประสงค์ไว้ว่า จุดประสงค์คือข้อความที่ระบุคุณลักษณะของการเรียนรู้ และความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในบทหนึ่งๆ แล้ว

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2532) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ หมายถึง แนวทางขอบข่าย และจุดมุ่งหมาย หรือพฤติกรรมที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไป

อบรม สินธิบาล และกุลชลี อังค์ศิริพร (2524) ให้ความหมายไว้ว่า จุดประสงค์การสอน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ครูมุ่งจะให้เกิดแก่ตัวนักเรียนว่านักเรียนจะทำอะไรบ้างในเมื่อเรียนวิชาหนึ่งวิชาใด หรือบทเรียนตอนใดตอนหนึ่งจบลง

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นสำหรับการสอนแต่ละครั้ง เพื่อเป็นเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

ชวลิต ดาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (2525) จุดประสงค์ หมายถึง ข้อกำหนดให้ผู้สอนปฏิบัติตามจุดประสงค์นั้นๆ จุดประสงค์การเรียนรู้ คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้นหากประสงค์จะวัดการเรียนรู้ ก็ต้องวัดพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป

จากความหมายของวัตถุประสงค์ดังกล่าว สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ คือ ข้อความที่แสดงลักษณะการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ทางด้านความรู้ (knowledge) หรือ ทักษะ (Skill) ตามความคาดหวังของผู้สอนหลังจากที่ได้ผ่านการเรียนการสอนในบทนั้นๆ โดยกำหนดขึ้นแต่ละครั้ง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนวิชาหนึ่งๆ หรือในแต่ละหน่วยการเรียน

ลำพอง บุญช่วย (2530) กล่าวเปรียบเทียบความสำคัญของวัตถุประสงค์ไว้ว่า เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนหางเสือของเรือที่กำหนดทิศทางในการเล่นเรือให้มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ต้องการ ที่ไม่มีการกำหนดจุดประสงค์ที่แน่นอนก็เหมือนกับเรือที่แล่นไปโดยไม่มีหางเสือ เรือจะแล่นไปในทิศทางใดก็ขึ้นอยู่กับทิศทางลม และแรงคลื่นที่พัดพาไป ถ้าครูผู้สอนได้กำหนดจุดประสงค์ไว้อย่างชัดเจน จะทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และได้ผลตามที่ต้องการ

วัตถุประสงค์ จึงเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่ได้ แนวทางมาจากความคิดรวบยอด (concept) ของการเรียนการสอน ดังนั้นวัตถุประสงค์จึงมีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน โดยที่วัตถุประสงค์จะเป็นการเชื่อมโยงจุดมุ่งหมายของการเรียนมาสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลอย่าง แท้จริง

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) กล่าวไว้ว่า จุดประสงค์จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. ช่วยในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมได้ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้เรียนได้ทราบพัฒนาการของตนเอง ขณะที่เรียนจะช่วยกระตุ้น หรือเสริมแรงให้ผู้เรียนมีความพยายามมากขึ้น
3. ช่วยในการประเมินผลโครงการหรือวิชา ว่าหลังจากจบบทเรียนแล้วประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีความรู้ ความสามารถเป็นอย่างไร มีข้อบกพร่องอะไรที่ควรแก้ไข

ดังนั้น ครูจึงควรมีความรู้ในด้านจุดประสงค์ เพื่อจะได้นำไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนได้ดียิ่งขึ้น เพราะจุดประสงค์ มีความสำคัญต่อผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้

1. เป็นเครื่องกำหนดทิศทางว่าจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เรื่องใดบ้าง หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นอย่างไร
2. เป็นแนวทางในการเลือกและจัดลำดับเนื้อหา กิจกรรม

3. เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีสอนและจัดลำดับขั้นตอนการจัดประสบการณ์
4. เป็นแนวทางในการเลือกวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน ให้สอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรม และวิธีสอน
5. เป็นเครื่องกำหนดวิธีการประเมินผลผู้เรียน เพราะจุดประสงค์จะระบุพฤติกรรมที่คาดหวังไว้
6. เป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน หลังจากที่ได้วัดผล และประเมินผลผู้เรียนแล้ว

วัตถุประสงค์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objective)
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objective)

วัตถุประสงค์ทั่วไป เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งขึ้นเป็นกรอบหรือแนวกว้าง ทำให้ทราบว่า ผู้เรียนควรเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง หลังจากได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว โดยใช้คำที่ไม่เฉพาะเจาะจง เช่น ให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจ ให้ตระหนักในความสำคัญ ให้เห็นคุณค่า ให้เกิดเจตคติที่ดี ให้เกิดการพัฒนา ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฯลฯ ผู้สอนจะใช้วัตถุประสงค์นี้เป็นหลัก ในการเขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นตัวกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนและความสามารถของผู้เรียนภายหลังจากผ่านกระบวนการเรียนการสอนแล้ว โดยใช้คำกริยาที่บ่งให้เห็นถึงการกระทำที่ผู้สอนสังเกตได้ วัดผลได้ เช่น ตอบคำถามได้ บอกความหมายได้ อธิบายได้ สรุปความสำคัญได้ แยกแยะความแตกต่างได้ ฯลฯ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมผู้สอนจะเขียนขึ้น เพื่อใช้ในการสอนเนื้อหาย่อยที่สอนแต่ละครั้ง

องค์ประกอบของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่สมบูรณ์ (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2537) จะมีองค์ประกอบครบ 3 ส่วน ดังนี้

1. พฤติกรรมที่คาดหวัง (Expected Behavior) คือ พฤติกรรมขั้นสุดท้าย (Terminal Behavior) ที่ผู้เรียนจะแสดงออกหลังจากผ่านการเรียนการสอนแล้ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้สอนกำหนดไว้ สามารถสังเกตได้ วัดผลได้ ควรใช้คำ เช่น เล่า อธิบาย จำแนก ชี้บ่ง ระบุชื่อ เรียงลำดับ บรรยาย อธิบาย สรุป เปรียบเทียบ ยกตัวอย่าง เขียน คัด อ่าน ฯลฯ คำที่ไม่ควรใช้ เช่น รู้ เข้าใจ รู้จัก ชาบซึ้ง รู้สึก ชอบ เห็นคุณค่า ตระหนัก เกิดเจตคติ ฯลฯ

2. สถานการณ์ (Condition) คือ สภาพการณ์ หรือเงื่อนไขในการให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมา เป็นการกำหนดขอบเขต หรือสิ่งแวดล้อมที่จะให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมนั้น เช่น เมื่อนักเรียนฟังนิทานแล้วจากภาพที่ครูกำหนดให้

3. เกณฑ์ (Criteria) คือ การกำหนดปริมาณการแสดงพฤติกรรมว่า ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด เช่น ยกตัวอย่างได้ 10 ชนิด ทำข้อสอบได้ 50 คะแนนขึ้นไป

จะเห็นได้ว่าการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมจะมีความสะดวกในการประเมินผล เพราะใช้คำกริยาที่ระบุพฤติกรรมที่ชัดเจน การกำหนดวัตถุประสงค์สอนในแต่ละครั้ง จึงนิยมกำหนดในลักษณะวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม วัตถุประสงค์เปรียบเสมือนเป้าหมาย (Goal) ของการจัดประสบการณ์ ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องกำหนดทิศทางการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลในด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ฉะนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ในเชิงพฤติกรรม จะทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ สถานการณ์ที่ครูตั้งขึ้น พฤติกรรมของนักเรียน และเกณฑ์ เมื่อครูกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอน ครูจะต้องเข้าใจหลักการ สอนให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ และเกิดเจตคติ โดยครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงขั้นตอนการสอนอย่างละเอียด

สำหรับวัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2534) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกิจกรรมศิลปศึกษา ดังนี้

1. เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก และความสัมพันธ์ระหว่างการใช้มือ และใช้สายตา
2. เพื่อฝึกสังเกต
3. เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
4. เรียนรู้ธรรมชาติของสี
5. เรียนรู้พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (เช่นการประดิษฐ์เศษวัสดุ)
6. ฝึกประชาธิปไตย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2536) กล่าวว่า ศิลปะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการสร้างเสริมด้านนิสัยให้แก่เด็กและเพื่อให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก โดยมีได้มุ่งหวังจะพัฒนาเด็กให้เป็นศิลปิน จัดขึ้นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ด้านศิลปะ มีความคิดที่ดีต่อศิลปะ

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) กล่าวว่า ศิลปะเป็นวิชาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการศึกษา นับตั้งแต่เด็กวัยก่อนเข้าเรียนระดับอนุบาล ไปจนจบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยมี

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้เด็ก และเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนทฤษฎีปัญญาและเจตคติ ให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆ กัน

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของกิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. เพื่อฝึกประสาทสัมผัส
2. เพื่อปลูกฝังให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อส่งเสริมให้มีรสนิยมที่ดี รักสวยรักงาม ชาบซึ่งในความไพเราะของดนตรี
4. เพื่อปลูกฝังค่านิยม เจตคติ และคุณสมบัติที่ดีของศิลปะและวัฒนธรรมไทย
5. เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักแสดงออกตามความถนัด และความสามารถของแต่ละคน
6. เพื่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
7. เพื่อฝึกให้เป็นคนมีระเบียบ ประณีต และช่างสังเกต
8. เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
9. เพื่อนำไปใช้บูรณาการกับกลุ่มวิชาต่างๆ

จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

4.2 เนื้อหาและกิจกรรม (Content & Activity)

เนื้อหา (Content) เป็นเรื่องราวที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนประกอบด้วยสาระที่เป็นความรู้ที่ประมวลหรือรวบรวมมาเพื่อจัดอย่างมีระบบระเบียบให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ ซึ่งมีได้หมายถึงความรู้เท่านั้น แต่รวมถึงประสบการณ์ของการเรียนรู้ด้วย เนื้อหาที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรนั้น ได้จากกลุ่มความรู้ที่ถูกดัดแปลงให้ง่ายลงเหมาะกับแต่ละระดับการศึกษา เนื้อหาที่สมบูรณ์ ต้องเป็นเนื้อหาที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้และพัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำ (ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์, 2525)

กาเย่ และบริก (Gagne and Briggs, 1974) ได้ให้ความหมายว่า เนื้อหา หมายถึง สาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น

1. ข้อมูลที่เป็นความรู้
2. เจตนาคติ
3. ทักษะ

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2529) กล่าวว่าเนื้อหา ตามความหมายที่สมบูรณ์ หมายถึง เนื้อหาสาระ ความรู้ ค่านิยม ทศนคติ รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในการสอนเพื่อให้เกิดผลการเรียนหรือผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ครูจำเป็นต้องให้ทั้งความรู้และประสบการณ์ประกอบกันทั้งสองอย่าง

สำหรับเนื้อหาวิชาศิลปะ พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า เนื้อหาทางศิลปะ หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ที่ครูศิลปะจัดให้แก่นักเรียนตามจุดประสงค์ที่วางไว้ องค์ประกอบของเนื้อหาจะออกมาในรูปของความรู้ ความเข้าใจ

เสริมศรี ไชยศร (2528) กล่าวว่า การกำหนดเนื้อหา ต้องเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ไม่ยากเกินไป ต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความมุ่งหวังของสังคม และต้องมีหลักการตามวิชาความรู้

เกณฑ์ในการเลือกเนื้อหานั้น ทาบ (Taba , 1962 : 267-289) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาไว้ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เชื่อถือได้และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน
4. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
5. สอดคล้องกับความจริงในสังคม
6. สนองความมุ่งหมายได้หลายประการ

การจัดเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียงลำดับเนื้อหา และประสบการณ์ ให้ผู้เรียนเรียนได้สะดวก เพื่อให้เนื้อหาต่างๆ มีความสัมพันธ์กันก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนที่สูงสุด

ลำดับของการจัดเนื้อหาวิชาที่นิยมใช้มีดังนี้ (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2529)

1. การจัดเนื้อหาตามลำดับจากง่ายไปสู่ยาก (Simple to complex) เช่น เรียนเรื่องสิ่งมีชีวิต ควรเริ่มจากสัตว์เซลล์เดียวไปถึงสัตว์ที่ประกอบด้วยเซลล์หลายเซลล์ มีระบบร่างกายที่ซับซ้อน
2. จัดลำดับตามความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง เช่น ในวิชาเรขาคณิต ผู้เรียนต้องเรียนทฤษฎีบทแรกๆ ก่อนจึงจะเข้าใจทฤษฎีบทท้ายๆ

3. การจัดลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย (The Whole to the part) เช่น วิชา ภูมิศาสตร์ ให้ผู้เรียนรู้สภาพภูมิศาสตร์ทั่วๆ ไปก่อน โดยการเรียนเรื่องโลกก่อนแล้วจึงไปถึงทวีป และประเทศ

4. การจัดลำดับตามกาลเวลา (Chronological Sequence) เช่น ในวิชาประวัติศาสตร์ มักใช้ลำดับเวลาเป็นเกณฑ์

5. การจัดให้เรียนสิ่งที่ใกล้ตัวขยายขอบเขตออกไปสู่สิ่งที่ไกลตัว (Concentric Cycles) แนวคิดนี้เกิดขึ้น เพราะนักการศึกษาตระหนักว่า การเรียนที่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนนั้นช่วย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะเรียนมากขึ้น

นอกจากนี้ เนื้อหาจะต้องมีความถูกต้องทันสมัย และมีการจัดเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง (Continuity) เพื่อให้ผู้อำนวย ต่อการสะสมความรู้และประสบการณ์เพียงพอสำหรับการเรียน และการปฏิบัติกิจกรรมขั้นต่อๆ ไปอย่างสัมฤทธิ์ผล จัดเนื้อหาจากเรื่องที่เป็นรูปธรรมไปสู่เรื่องที่เป็นนามธรรม และควรจัดเนื้อหาให้สัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งให้เกิดบูรณาการ (Integration) จากวิชาหนึ่งไปสู่ วิชาหนึ่ง กิจกรรมหนึ่งไปสู่กิจกรรมหนึ่ง และบูรณาการที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนจากความรู้ที่ได้รับ กับประสบการณ์ของตนเอง

กิจกรรม (Activity) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปีพุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของกิจกรรมไว้ว่า กิจกรรม หมายถึง การที่ผู้เรียนปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการ เรียนรู้

กรมวิชาการ (2532) ให้ความหมายว่า กิจกรรม หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัด ให้แก่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

สันหัตถ์ อรุณธำรี (2535) อธิบายไว้ว่า กิจกรรม คือ สภาพการเรียนรู้ ที่เด็กใช้ทั้ง ภายและสมองกระทำกิจกรรม เช่น การค้นคว้า การแก้ปัญหา การเล่นนิทาน การวาดภาพ ฯลฯ

กิจกรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดประสบการณ์ศิลปศึกษา ซึ่งครูจะต้อง เป็นผู้เลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของเรื่องนั้นๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียน รู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526 : 31) ให้ความเห็นว่า กิจกรรมศิลปะที่เด็กปฐมวัยแสดงออก สามารถสรุปได้ 3 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมแสดงประสบการณ์ เด็กนำประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็น ประสบการณ์เฉพาะตัวมาใช้ในการแสดงออกทางศิลปะ ประสบการณ์ดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้น ความรู้สึกนึกคิดในการวาดภาพของเด็กได้อย่างมากตามสภาพการรับรู้ และความเข้าใจของเด็ก

ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพในการแสดงออกตามวุฒิภาวะและพัฒนาการทางด้านการทำงานของเด็กแต่ละคน

2. กิจกรรมเสนอจินตนาการ จินตนาการของเด็กอาจเป็นเรื่องของความเพ้อฝัน การคาดหวังในอนาคต การจินตนาการไปสู่อดีตหรือ การรวมพลังความคิดไปสู่สิ่งที่มองไม่เห็น เด็กไม่สามารถแยกจินตนาการกับชีวิตจริงได้ด้วยเหตุนี้จึงสามารถพบจินตนาการของเด็กได้จากงานศิลปะที่เด็กทำ

3. กิจกรรมสร้างสรรค์รูปแบบ เป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ทางด้านรูปร่าง วัสดุที่ใช้การผสมผสานงาน 2 และ 3 มิติ กิจกรรมในลักษณะนี้จะช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้เป็นอย่างดี

การจัดกิจกรรมต่างๆ ทางด้านศิลปะจึงมีความหมายต่อเด็ก กิจกรรมทางศิลปะที่จัดสมควรที่จะเน้นการส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีงามทางศิลปะ โดยจัดกิจกรรมรวมทั้งการจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนต่างๆ เพื่อส่งเสริมสถานภาพการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะมีดังนี้ คือ (Walter Hathaway, 1972 : อ้างถึงในวิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ 2531)

1. จัดกิจกรรมศิลปะที่สามารถส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้จากการได้สังเกต สำรวจตรวจสอบ และการใช้สายตาในลักษณะต่างๆ
2. จัดกิจกรรมศิลปะให้เด็กได้มีโอกาสได้แก้ปัญหาจริง และได้เรียนรู้ด้วยการใช้มือปฏิบัติจริงมากที่สุด
3. จัดกิจกรรมศิลปะที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้สาขาวิชาอื่นๆ และสามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้
4. จัดกิจกรรมที่ได้มีโอกาสใช้ความคิดเห็น การพินิจพิจารณา และความเข้าใจในคุณค่าของการสร้างสรรค์นั้นๆ

สำหรับศิลปศึกษา กิจกรรมนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการได้ปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยตรง จะช่วยให้เด็กได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ รู้วิธีการทำงาน กระบวนการทำงานศิลปะ และเรียนรู้การทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ผลงานศิลปะที่เกิดขึ้น ยังเป็นสิ่งที่สร้างความภาคภูมิใจ และสร้างความมั่นใจในการแสดงออกให้เด็กอีกด้วย

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกกิจกรรมศิลปศึกษา ดังนี้

1. ความเหมาะสมกับนักเรียน ในเรื่องวัย เพศ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

- ครู
2. ความเหมาะสมกับสภาพของครู คือ ความถนัด ความสนใจ และความสามารถของ
- ครู
3. ความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน ตามสภาพท้องถิ่นนั้นๆ
  4. ความเหมาะสมกับสภาพของสังคมในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ความเชื่อ สถานการณ์บ้านเมือง และสมัยนิยม

การจัดให้มีกิจกรรมศิลปะต่างๆ กัน ในแต่ละครั้งที่สอน มีข้อดี คือ

1. เป็นการสอนความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความรู้สึก ของนักเรียนแต่ละคน ที่ไม่เหมือนกัน ทำให้นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข
2. นักเรียนรู้สึกมีอิสระ ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เป็นสิ่งส่งเสริมเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกความสามารถพิเศษทางศิลปะได้อย่างเต็มที่ โดยครูไม่ใช่ข้อกำหนดในหนังสือหลักสูตรเป็นเครื่องขัดขวางความเจริญก้าวหน้าของนักเรียน
4. นักเรียนมีโอกาสเห็นการทำงานศิลปะชนิดต่างๆ ที่เพื่อนคนอื่นเลือกทำ เช่น ตัวนักเรียนเองเลือกประดิษฐ์เศษวัสดุ แต่เมื่อได้เห็นเพื่อนคนที่ 1 วาดภาพ คนที่ 2 ปั้น คนที่ 3 พิมพ์ภาพ โดยใช้เทคนิคแปลกๆ และได้ผลออกมาน่าสนใจ นักเรียนผู้นั้นอาจเกิดความอยากลองทำงานอย่างอื่นที่ได้อีกมาบ้าง ในโอกาสต่อไป
5. ประหยัด ในเรื่องการเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ เพราะไม่จำเป็นต้องหาให้ครบหรือพอสำหรับนักเรียนทั้งชั้น

ส่วนข้อเสียของการจัดให้มีกิจกรรมหลายๆ อย่าง ในคราวเดียวกัน คือ

1. ครูต้องคิดและเตรียมตัวมากขึ้น
2. ครูจัดการชั้นเรียนลำบาก

นอกจากนี้การจัดกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหานั้นก็มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก สิริวรรณ ศรีพหล และธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2527) ได้กล่าวถึงแนวทางในการกำหนดกิจกรรมที่ใช้ในการสอน โดยสรุปดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่สามารถสนองวัตถุประสงค์ของบทเรียนอย่างแท้จริง
2. เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การสอนในด้านความเข้าใจ เนื้อหาสาระ เจตคติหรือทักษะอย่างใดอย่างหนึ่งทั้ง 3 ประการ อันถือเป็นหัวใจของวัตถุประสงค์การสอน

3. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัยและความพร้อมของผู้เรียน
4. เป็นกิจกรรมที่สนองต่อความสนใจของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่
5. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานทางสังคมของผู้เรียน
6. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนอยากปฏิบัติและอยากเข้าร่วม
7. เป็นกิจกรรมที่พัฒนาความคิดให้แตกฉาน ให้เป็นผู้คิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหา
อย่างเป็นระบบ

8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่
9. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ปฏิบัติ
10. เป็นกิจกรรมที่ประหยัดเวลาและทรัพยากร
11. เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและชุมชน
12. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคมและท้องถิ่น

จิรณ ตั้งเจริญ (2526 : 249-251) ได้เสนอเนื้อหาและกิจกรรมศิลปะ สำหรับเด็กอายุ 5-6 ปี ไว้ดังนี้

1. การปูพื้นฐานให้เด็กมองเห็นความสวยงามทางศิลปะ

- 1.1 ฝึกสังเกตรูปทรงรอบๆ ตัว
- 1.2 ให้เด็กสัมผัสสิ่งต่างๆ ที่มีรูปร่างเหมือนกัน แตกต่างกัน และคล้ายคลึง
กัน
- 1.3 ให้เด็กช่วยกันจัดแจกัน
- 1.4 เด็กช่วยกันจุดมุมห้องให้สวยงาม
- 1.5 เด็กและครูช่วยกันจัดหาสิ่งประดิษฐ์สำเร็จรูปมาตกแต่งห้อง
- 1.6 เด็กและครูช่วยกันสะสมภาพต่างๆ ที่มีรูปร่างและเส้นที่สวยงาม
- 1.7 ให้เด็กได้มีโอกาสไปชมการแสดงภาพเขียน หรือสิ่งประดิษฐ์ของเด็ก
วัยต่างๆ บ้างถ้าสามารถทำได้

2. การวาดภาพระบายสี

- 2.1 ให้เด็กวาดภาพโดยเสรี ด้วยดินสอสี สีเทียน หรือดินสอดำ แล้วให้เล่า
เรื่องราวจากภาพที่เขียน
- 2.2 ให้ป้ายสีด้วยพู่กันบนกระดาษโดยเสรี แล้วเล่าเรื่องจากภาพที่เขียน
- 2.3 ให้เด็กใช้สีเทียนระบายลงบนกระดาษ โดยใช้ปลายหรือข้างสีเทียน
แล้วให้เล่าเรื่องราวจากภาพที่เขียน

2.4 ให้เด็กทดลองใช้ข้างของสีเขียนด้วยวิธีต่างๆ เช่น หมุนเป็นวงกลมลากเป็นแถวยาวหรือซิกแซก

2.5 ให้ระบายสีตามรูปทรงที่กำหนดให้

2.6 ให้วาดภาพระบายสีตามความคิดคำนึงของเด็ก แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้นๆ

2.7 พาเด็กออกไปศึกษานอกสถานที่ แล้วกลับมาเขียนภาพตามที่พบเห็นและประทับใจ

3. การทดลองเกี่ยวกับสี

3.1 ให้ละเลงสีหลายๆ สีด้วยส่วนต่างๆ ของช่วงแขน

3.2 ให้ละเลงสีหลายๆ สีเป็นภาพโดยอิสระ แล้วให้เด็กบอกความหมายของภาพนั้นๆ

3.3 ให้ละเลงสีหลายๆ สีเป็นภาพตามที่ครูกำหนด

3.4 ให้หยดสีโปสเตอร์หรือสีฝุ่นลงบนกระดาษเปียก

3.5 ให้เด็กเป่าสีบนกระดาษ

3.6 ให้เด็กทดลองผสมสีหลายๆ สีแล้วสังเกตการผสมผสานกันของสี

3.7 ให้ใช้สีย้อมผ้า สีต่างทับทิม โรยบนกระดาษเปียก

3.8 ให้ใช้ลูกกลิ้งสีโปสเตอร์ที่หยดบนกระดาษที่อยู่ในถาด เอียงถาดไปมาให้ลูกกลิ้งกลิ้งผ่านสีและผ่านแผ่นกระดาษ

4. การพิมพ์

4.1 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยส่วนต่างๆ ของช่วงแขน

4.2 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยวัสดุต่างๆ

4.3 ให้เด็กพิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ที่ครูทำ

4.4 ให้เด็กพิมพ์ภาพด้วยตรายางแล้วระบายสี

4.5 ให้เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอดำหรือดินสอสีดู

5. การปั้น

5.1 ให้เด็กเล่นดินน้ำมัน ดินเหนียว หรือแป้ง

5.2 ให้เด็กปั้นแป้งทำขนมง่ายๆ เช่น ขนมบัวลอย ขนมกรอบเค็ม ฯลฯ

5.3 ให้ปั้นตามใจชอบเป็นรูปสัตว์ คน หรือสิ่งของเครื่องใช้

5.4 ให้เล่นก่อบทราย

5.5 ให้ปั้นรูปทรงต่างๆ แล้วนำมาติดต่อกัน

5.6 ให้ปั้นตามเรื่องราวหรือนิทานที่ครูเล่า หรือเด็กแต่งเอง

6. การพับ ฉีก ตัด ปะ

6.1 ให้ฉีกหรือตัดกระดาษตามคำสั่งครู

6.2 ให้เด็กตัดหรือฉีกกระดาษและปะลงบนกระดาษอีกแผ่นหนึ่ง อาจจัดให้เป็นเรื่องราวต่างๆ ที่ครูกำหนดให้หรือตามความนึกคิดของเด็ก

6.3 ให้เด็กพับหรือม้วนกระดาษที่ตัดเป็นแถบยาวๆ เป็นวงกลมหรือรูปเหลี่ยมต่างๆ แล้วนำรูปทรงต่างๆ มาประดิษฐ์เป็นรูปสัตว์ ดอกไม้ และอื่นๆ ตามใจชอบ

6.4 ให้พับผ้าเช็ดหน้า ใบตอง ใบมะพร้าวต่างๆ ตามใจชอบ หรือตามแบบอย่าง

7. การประดิษฐ์

7.1 เด็กประดิษฐ์ภาพและเครื่องห้อยแขวนจากวัสดุต่างๆ

7.2 ให้ประดิษฐ์ของเล่นและของใช้ต่างๆ จากเศษวัสดุ

7.3 ให้ร้อยดอกไม้ ลูกบิด หรือวัสดุต่างๆ ก้านธูป ก้านมะพร้าว ลวด เชือก หรือด้าย

7.4 ให้เย็บหรือร้อยตามรอยปรุของรูปภาพ ผ้าเนื้อหยาบหรือกระสอบด้วยเข็มใหญ่ๆ ปลายทู่ๆ

7.5 ให้ใช้กระดาษ ใบตอง ใบมะพร้าว สาน หรือประดิษฐ์ของเล่น

ดังนั้นครูจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมให้เด็กได้แสดงออกอย่างมีอิสระตามความสามารถ และความสนใจ คอยให้คำปรึกษา พร้อมทั้งแสดงความชื่นชมในผลงานเพื่อให้เด็กมีกำลังใจ และมั่นใจที่จะสร้างสรรค์ให้ดียิ่งขึ้น

4.3 การดำเนินการสอน (Instruction Procedures)

การดำเนินการสอน เป็นการนำกิจกรรมที่ได้เลือก หรือจัดไว้ไปใช้ในการสอนในสถานการณ์จริง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนผู้เกิดความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกายหรือเจตคติ ตรงตามจุดประสงค์ของการเรียน (วิทยาลัยครูธนบุรี, 2527)

การดำเนินการสอนโดยสรุปมี 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้น หรือเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนนั้นๆ ได้มากที่สุด เวลาที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียน ควรใช้เวลาประมาณ 3-5 นาที

และไม่ควรเกิน 10 นาที กิจกรรมที่ใช้ในการนำเข้าสู่บทเรียนอาจประกอบด้วยกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง (จินตนา ยูนิพันธ์, 2527) ดังต่อไปนี้

- 1.2 การทบทวนเรื่องที่ได้เรียนไปแล้ว
- 1.3 การสนทนาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน
- 1.4 การตัดข่าวจากหนังสือพิมพ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สอน
- 1.5 การใช้สไลด์ แผ่นโปร่งใส ภาพยนตร์ หรืออุปกรณ์การสอนอย่างอื่น
- 1.6 การสร้างสถานการณ์จำลองหรือการแสดงบทบาทจำลอง
- 1.7 การให้ผู้เรียนได้ร่วมแก้ปัญหาบางอย่าง
- 1.8 การให้ผู้เรียนเล่าประสบการณ์ของตน

2. **ขั้นสอน** เป็นการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา ทักษะทางกาย หรือเจตคติตรงตามจุดประสงค์ของบทเรียน หรือจุดประสงค์ปลายทาง ซึ่งจัดเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3. **ขั้นสรุป** เป็นการรวบรวมย่อความ เพื่อความสะอาดแก่การจดจำและการจดบันทึก (ชาญชัย อินทรประวัตติ, 2523) เป็นการสรุปแนวคิดและสาระสำคัญของการสอนในบทนั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสาระสำคัญและเป็นการย้ำให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญในเรื่องราวที่สอน

4. **ขั้นประเมินผล** เป็นการดำเนินการปฏิบัติตามแผนการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กำหนดไว้ในการเตรียมการสอน ซึ่งอาจประเมินขณะสอนโดยการสังเกตการอภิปราย การรายงานผล การตอบคำถาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ (2523) ได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการสอนที่มีประสิทธิภาพ สรุปได้ดังนี้

1. มีวิธีนำเข้าสู่บทเรียนได้น่าสนใจ สอดคล้องและสัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน และประสบการณ์ของนักเรียน มีการลำดับขั้นตอนการนำเข้าสู่บทเรียนได้อย่างต่อเนื่องรัดกุม ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเหมาะกับระดับชั้นและเวลา
2. เลือกวิธีสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้และวัยของผู้เรียน
3. ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และมีความต่อเนื่อง
4. ให้คำแนะนำ หรือข้อเสนอแนะเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ
5. ให้โอกาสนักเรียนได้เรียนรู้ หรือค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองอย่างมีระบบ
6. มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับชั้น และสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
7. สอนได้ถูกต้องและตรงกับบันทึกการสอน

8. ลำดับกิจกรรมการสอนได้ดี นำไปสู่การสรุปทเรียนได้
9. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
10. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

อำไพ ตีรณสาร (2532: 1-2) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือการจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสูงมาก เพราะผู้เรียนมีความสนใจสูง อันเนื่องมาจากเรื่องที่ครูสอนนั้นเป็นเรื่องที่ตนสนใจดังนั้นการจะจัดกิจกรรมที่ได้ผลดีจึงต้องอาศัยวินัยและความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เพราะในกิจกรรมบางอย่างถ้าห้องถื่นหรือโรงเรียนมีข้อจำกัด ก็ทำให้เกิดความลำบากในการจัดเตรียมเป็นอย่างมาก อีกทั้งความสนใจของผู้เรียนอาจสนใจเฉพาะบางเรื่อง ในขณะที่หลักสูตรระบุกิจกรรมการสอนศิลปะไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครูจะต้องจัดการสอนให้ครอบคลุมทั้งหมด

ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2532:5) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะควรจะต้องเกี่ยวข้องกับเน้นหลักไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นกับเด็กและความรู้สึกด้านอารมณ์ของเด็กมากกว่าที่จะมุ่งเฉพาะไปที่ผลงานของเด็กที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม

ในการสอนเด็กระดับอนุบาลนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยเทคนิคการสอนหลายวิธี เนื่องจากว่าเด็กวัยนี้ยังเล็กอยู่มาก จึงมีข้อจำกัดในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม ดังนั้นเทคนิคในการสอนจึงนิยมสอนแบบทางอ้อมมากกว่าที่จะสอนแบบทางตรงดังที่ใช้สอนเด็กระดับประถมศึกษาหรือระดับอื่น สำหรับเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเด็กวัย 4 - 6 ขวบ นั้น ประภาพรรณ เอี่ยมสุภาษิต (2528,529-533) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. การบอก วิธีการสอนที่ง่ายที่สุดได้แก่ การที่ครูบอกข้อมูลต่างๆให้แก่เด็ก ซึ่งการบอกนั้นบางครั้งทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี การบอกนั้นนอกจากจะเป็นการบอกถึงข้อมูลแล้วยังจะเป็นการบอกกฎเกณฑ์ต่างๆ ตลอดจนเรื่องราวต่างๆที่เด็กไม่สามารถจะค้นหาได้ด้วยตัวเอง แต่การบอกนั้นเป็นเทคนิคที่ไม่ค่อยเหมาะสมกับการสอนเด็กวัย 4-6 ขวบนัก เพราะการบอกเป็นการสื่อสารทางเดียว เด็กมีโอกาสตอบสนองน้อยมาก

2. การฟัง การฟังเป็นเทคนิคการสอนที่ดีวิธีหนึ่ง ที่ครูควรนำมาใช้เพราะเด็กวัยนี้ช่างพูด ครูจึงต้องฟังเด็กพูดหรือแสดงออกอย่างตั้งใจ เพราะการที่ครูสนใจฟังเด็กนั้น จะเป็นการสร้างบรรยากาศให้เด็กรู้ว่าครูยอมรับเด็ก และรับฟังความคิดเห็นของเขา และเป็นการแสดงให้เห็นว่าครูให้การสนับสนุน การฟังทำให้ครูรู้เรื่องและเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็กมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนประเมินประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กอีกด้วย

3. การถามคำถาม เป็นเทคนิคการสอนที่สำคัญอีกวิธีหนึ่ง เพราะเป็นการช่วยในการสื่อสารระหว่างครูกับเด็ก เป็นการสำรวจความคิดของเด็ก ตลอดจนการเพิ่มความสามารถในการคิดของเด็กด้วย คำถามที่ครูสามารถนำเอาไปใช้มี 2 ลักษณะคือ คำถามปลายเปิด และคำถามปลายปิด

3.1 คำถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพอย่างมากในการสอน เพราะคำถามแบบนี้จะช่วยให้เด็กได้คิดในหลายๆทิศทาง ซึ่งทำให้สามารถที่จะประเมินความคิดของเด็กได้ จะทำให้เด็กได้ใช้ความรู้ ตลอดจนตัดสินใจ ซึ่งทำให้เด็กได้มีความคิดใหม่ๆเกิดขึ้น หรือเกิดความคิดที่หลากหลายขึ้น นับได้ว่าเป็นการยกระดับความคิดของเด็กอีกด้วย

3.2 คำถามปลายปิด เป็นคำถามที่เฉพาะเจาะจง ตอบได้ในทิศทางเดียวกัน เป็นคำถามที่มักจะเน้นความรู้ ความจำของเด็ก

การใช้คำถามของครู ไม่ว่าจะเป็นแบบปลายเปิดหรือปลายปิด สิ่งที่ต้องคำนึงคือเนื้อหาของคำถามต้องเกี่ยวข้องกับกรกระทำ และประสบการณ์ของเด็ก การใช้คำถามบ่อยครั้งเกินไป ก็จะทำให้เด็กรู้สึกไม่พอใจได้เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไม่มั่นคง และถูกรบกวน เนื่องจากไม่แน่ใจว่าจะตอบถูกหรือไม่ อีกทั้งเมื่อตอบไปแล้ว คำตอบนั้นจะได้รับการยอมรับหรือไม่ ในการใช้คำถามครูจึงควรระมัดระวังคำถามที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเด็ก หรือเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของเด็ก เพราะจะทำให้เด็กเกิดความไม่สบายใจได้

4. การใช้การเสริมแรงทางบวก การสอนเด็กวัยนี้ครูควรรู้จักใช้การเสริมแรงทางบวกให้เหมาะสม เพราะเด็กเล็กมักจะเข้ามาให้ครูกอดแสดงความสนใจและให้การชมเชย และไม่ชอบการถูกลงโทษหรือไม่เป็นที่สนใจของครู ดังนั้นครูสามารถนำไปใช้วางเงื่อนไขพฤติกรรมเด็กได้ โดยที่ครูใช้การเสริมแรงทางบวก ได้แก่ การกอด การให้ความสนใจ และการชมเชยเด็กเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และอาจจะไม่ให้ความสนใจ หรือให้การลงโทษเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การกระทำเช่นนี้จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมได้เร็วยิ่งขึ้น ในการใช้การเสริมแรงทางบวกนั้น ครูจะต้องระวังอย่าใช้ให้มากเกินไป

5. การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการบอกให้เด็กรู้ว่า เขามีความก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว ซึ่งคล้ายกับการเสริมแรงนั่นเอง และยังเป็นการบอกให้เด็กรู้พฤติกรรมที่เขากระทำนั้นถูกทิศทางหรือไม่ จะเป็นการทำให้เด็กเกิดความแน่ใจสิ่งที่เขาทำมากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการวิเคราะห์และประเมินการกระทำมากยิ่งขึ้น เท่ากับเป็นการวิเคราะห์และประเมินการกระทำของเด็กด้วย

6. การใช้ตัวแบบ ครูนับว่าเป็นตัวแบบที่สำคัญของเด็กทุกอย่างที่ครูกระทำหรือพูด จะติดอยู่ในความจำของเด็ก จากงานวิจัยของ แบนดูรา และวอลเตอร์ (Bandura and Walter, 1963) ได้พบว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลนั้นเกิดขึ้นจากการสังเกตตัวแบบแล้วลอกเลียนแบบมาก

กว่าที่จะเรียนรู้จากการได้รับการเสริมแรง เด็กจะลอกเลียนแบบจากบุคคลที่สำคัญและอยู่ใกล้ชิดกับตัวเขา เช่น จากผู้ปกครอง ครู และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก

7. การสังเกต ครูที่สอนเด็กอนุบาลต้องเป็นบุคคลที่สนใจและคอยสังเกตเด็กอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเวลาในขณะที่เด็กเล่นหรือทำงาน จะอยู่ในกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ หรือเล่นคนเดียวก็ตาม การสังเกตเด็กนั้นจะทำให้ครูรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น จะสามารถป้องกันแก้ไขได้ทันที่ เพื่อความปลอดภัย อีกทั้งทำให้เด็กอยู่ภายใต้สภาพที่เหมาะสม การสังเกตนั้นครูควรกระทำอย่างต่อเนื่อง และควรจะสังเกตการปฏิสัมพันธ์ของเด็กทั้งต่อเด็กด้วยกัน ต่อผู้ปกครองและต่อวัตถุด้วย

8. การดูแล เด็กวัยนี้ต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิด ต้องการความรัก ความอบอุ่น การแสดงถึงความต้องการของเด็กนั้น เขาจะแสดงออกมาอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนและเปิดเผย เช่น การแสดงความรักต่อครูโดยการเข้าไปกอด หรือบอกครูว่าเขารักครู เป็นต้น การให้การดูแลเด็กเป็นกลวิธีที่จะช่วยให้การสอนของครูประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น และรับรู้ที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งจะมีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

9. การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นกลวิธีที่มีประโยชน์มากวิธีหนึ่ง เพราะจะทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น แม้ว่าเด็กวัยนี้จะมีช่วงเวลาความสนใจต่ำ ไม่สามารถทำอะไรได้นานและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางก็ตาม แต่การได้ทำงานเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้เข้าใจคนอื่นมากขึ้น ทำให้เด็กได้พัฒนาตัวเองทางด้านสังคม สติปัญญา เด็กจะเริ่มมองเห็นแง่คิดของคนอื่น นอกเหนือจากแง่คิดของตัวเอง และจะทำให้เด็กเริ่มปรับความคิดของตนให้เข้ากับกลุ่มได้

การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษา วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529)กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะศึกษาไม่ควรยึดมั่นอยู่กับรูปแบบหรือ วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้สอนควรที่จะเลือกใช้วิธีสอนหลายรูปแบบ โดยเน้นให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกัน

วิธีการสอนศิลปะที่สามาถนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ ศิลปะศึกษามีด้วยกันหลายวิธี แต่ในระดับปฐมวัยยังมีข้อจำกัดเรื่องพัฒนาการด้านต่างๆ อาจสรุปวิธีที่ใช้ดำเนินการสอนที่นิยมใช้ได้ดังนี้

1. แบบบรรยาย (Lecture) เป็นการสอนโดยครูเป็นผู้ชี้แนะ การทำงานเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่ต้นจนจบ แล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม โดยการสอนวิธีนี้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้จากครูเป็นผู้ชี้แนะทั้งสิ้น

2. แบบให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยตนเอง (Self Expression) หรือ (Free Expression) ครูเป็นผู้เสนอแนะ กระตุ้นเร้าให้กำลังใจ ให้เด็กได้แสดงออกตามความถนัด และความชอบของตนเอง เป็นวิธีการสอนที่เป็นไปตามธรรมชาติสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3. แบบสาธิต (Demonstration) ครูเป็นผู้แสดงวิธีการทำกิจกรรมโดยจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแสดงวิธีทำตามลำดับขั้น

4. แบบให้ผู้เรียนทดลอง (Experimentation) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองลงมือกระทำด้วยตนเอง หาประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในด้านการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค วิธีการ และรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งผู้เรียนอาจทดลองทำตามแบบ หรือทดลองสร้างสรรค์ผลงานที่ แปลกใหม่ก็ได้ การสอนวิธีนี้ควรใช้เมื่อการสาธิตสิ้นสุดลง หรือเมื่อต้องการให้ทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

5. แบบเรียนปนเล่น (Play Way) วิธีสอนแบบนี้เป็นการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน โดยที่วิธีนี้จะใช้สำหรับเด็กในวัยก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่เด็กกำลังซุกซนชอบเล่นอยากรู้ อยากเห็น แต่ในขณะที่เดียวกันจะเปลี่ยนความสนใจได้ง่าย ขาดความอดทนในการกระทำสิ่งเดียวอยู่นานๆ

4.4 สื่อและอุปกรณ์ (Instructional Media & Equipment)

กรมวิชาการ (2521) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยากรู้ เรียนรู้ ต่อๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้อย่างดี และรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนคือวัสดุอุปกรณ์ และวิธีสอนประกอบ วัสดุหมายถึงสิ่งสิ้นเปลือง เช่น ซอส์ก็ รูปภาพ แผนที่ต่างๆ อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่คงทนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ต่างๆ ส่วนวิธีสอนประกอบหมายถึง วิธีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยังมีหมายรวมไปถึง การทัศนศึกษา การทดลองต่างๆ ด้วย

ชวลิต ดาบแก้ว และสุดาวดี เหมทานนท์ (2525) กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่างๆ ที่จะช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน เร้าความสนใจผู้เรียนให้เกิดความรู้ เกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็ว เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ประสงค์ สื่อการเรียนการสอนได้แก่เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการที่ผู้เรียนผู้สอนใช้ในการเรียนการสอน

दनัย ไชยโยธา (2534) ได้อธิบายว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อทำให้ผู้สอนและผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกันได้ผลดี และทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ ดังนั้น สื่อการเรียนจึงหมายถึง วัสดุ ครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็นประเภทถาวรและสิ้นเปลือง รวมทั้งวิธีการที่ผู้สอน

ใช้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) จึงหมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการผู้สอน ใช้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนได้

สำหรับสื่อการสอนศิลปศึกษา เลิศ อานันท์นะ (2526) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนศิลปศึกษา หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือวิธีการต่างๆ ที่ใช้ในการสอนศิลปศึกษา เพื่อทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแสดงออกอย่างได้ผลตามที่ครูได้ตั้งจุดประสงค์ไว้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521) ได้กล่าวถึง คุณประโยชน์ของสื่อการเรียนการสอนประเภท วัสดุ อุปกรณ์ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ที่เป็นจริง เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดและความเข้าใจ
2. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียน ถึงสิ่งและเหตุการณ์ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับขนาด กาลเวลา และระยะทาง
3. ช่วยสร้างความสนใจ ทักษะที่ดีของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ง่าย รวดเร็ว และเพลิดเพลิน
4. ช่วยแสดงกรรมวิธีต่างๆ ซึ่งไม่สามารถอธิบายให้เห็นหรือเข้าใจได้ด้วยการบรรยายธรรมดา
5. ให้นักเรียนทั้งหมดมีประสบการณ์ร่วมกัน
6. ช่วยรักษาความสนใจของผู้เรียนต่อบทเรียนอยู่เสมอ
7. ช่วยให้ผู้เรียนได้มากขึ้น ในเวลาที่น้อยลง
8. ช่วยให้ผู้มีความทรงจำต่อสิ่งที่เรียนได้นาน และนำไปใช้ได้ดี
9. ช่วยลดจำนวนนักเรียนที่ลอบตก
10. ช่วยเร่งการเรียนทางทักษะ โดยเสียเวลาน้อยลงและมีคุณภาพสูงขึ้น

จำเนียร ศิลปวานิช (2538) ได้อธิบายว่าคุณค่าของสื่อการสอน อาจพิจารณาได้ 3 ด้าน คือ

1. คุณค่าทางด้านวิชาการ
  - 1.1 ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง

รูปธรรม

1.2 ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ จากลักษณะของสื่อที่เป็น

- 1.3 ช่วยเร่งทักษะการเรียนรู้ เช่น ภาพนิ่ง ภาพยนตร์
2. คุณค่าทางด้านจิตวิทยา การเรียนรู้

2.1 ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการเรียนมากขึ้น

2.2 ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอด

2.3 สื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียน เกิดความพอใจและช่วยให้กระทำกิจกรรม

ด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษา

3.1 ช่วยให้นักเรียนที่เรียนช้าเรียนเร็วขึ้น และช่วยลดการซ้ำชั้นของนักเรียน

3.2 ช่วยประหยัดค่าพูดและเวลาของครู

3.3 ช่วยขจัดปัญหาเรื่องเวลาสถานที่ ระยะทาง เช่น ศึกษาเรื่องในอดีตและ

สามารถนำสิ่งที่อยู่ไกลมาศึกษา

สื่อการเรียนตามแนวนั่งสื่อการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ของกรมวิชาการ กล่าวไว้ว่า นอกจากหนังสือต่างๆ ก็มีวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. เครื่องมือเครื่องใช้ ได้แก่ เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับทำงาน เช่น มีด จอบ เสียม ไม้กวาด เลื่อย สว่าน กบ สิ่ว กรรไกร ฯลฯ

2. อุปกรณ์ประจำโรงเรียน ได้แก่ อุปกรณ์พื้นฐานที่จำเป็นสำหรับโรงเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ ป้ายนิเทศน์ นาฬิกา แผนที่ ธงชาติ พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ ฯลฯ

3. เครื่องช่วยสอน ได้แก่ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ช่วยในการเรียนการสอน เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ ฯลฯ

4. อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ ได้แก่ สิ่งของต่างๆ ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการดูการฟัง และการสัมผัส เช่น รูปภาพ แผนภูมิ บัตรนำ ของจำลอง เทป โทรทัศน์ ฯลฯ

5. วัสดุสิ้นเปลือง ได้แก่ สิ่งของที่ใช้ในการประกอบกิจกรรม ได้แก่ กระดาษ ดินสอ สี กาว ตะปู ฯลฯ

สุจิต เพียรชอบ (2526), ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2525) และदनัย ไชยโยธา (2534) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ 3 ประเภทคือ

1. วัสดุหมายถึงสิ่งที่สิ้นเปลือง เช่น ซอล์ก กระดาษ สี ดินสอ พิล์ม แผ่นภาพ หนังสือ สไลด์ บัตรต่างๆ ดินน้ำมัน ฯลฯ
2. อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เทป วิทยู กระดานดำ ฯลฯ
3. กระบวนการและวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมที่ครูใช้ เช่น การสาธิต การทดลอง และกิจกรรมต่างๆ ที่ครูจัดทำขึ้นและนักเรียนปฏิบัติ

อุบล ตูจินดา (2532) แบ่งวัสดุในการสร้างงานทางศิลปะไว้ 2 ประเภท คือ

1. วัสดุที่จะต้องจัดซื้อ ซึ่งห้องเรียนแต่ละห้องควรจัดเตรียมสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการสอนศิลปะไว้ ดังนี้ ขาหยั่งสำหรับเขียนภาพ โต๊ะสำหรับนักเรียน ผ้ากันเปื้อนหรือเสื้อเชิ้ตที่ไม่ใช้แล้ว ผ้าพลาสติก กระดาษหนังสือพิมพ์ สีฝุ่น สีโปสเตอร์ สีน้ำ พู่กัน ดินสอสี ซอล์กสี กระดาษต่างๆ มีด กรรไกร ค้อน คีม เลื่อย แป้งเปียก กาว ดินน้ำมัน โฟม เครื่องมือต่างๆ อ่างล้างมือ
2. วัสดุที่ไร้ค่า วัสดุราคาถูกที่ไม่ใช้แล้ว หรือวัสดุที่มีอยู่ในห้องที่หาได้ง่ายวัสดุต่างๆ นี้ จะได้รับการคัดเลือกนำมาใช้สอน ครูควรจะสนใจและเสนอแนะให้นักเรียนได้พยายามสะสมไว้ โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่และประเภท วัสดุที่ไร้ค่า เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษห่อของขวัญ แสตมป์ ของจดหมาย แกนกระดาษชำระ เศษผ้า เศษไหมพรม หลอดกาแฟ ฯลฯ

เนื่องจากการสอน มีส่วนช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างมาก และอุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ มีส่วนกระตุ้นความสนใจในการเลือกทำกิจกรรมต่างๆ เพราะเด็กปฐมวัยต้องการเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมและประสบการณ์ตรง ครูจึงจำเป็นต้องมีวัสดุและอุปกรณ์มาใช้ตามความเหมาะสมของกิจกรรมนั้นๆ

สื่อการเรียนการสอนมีอยู่ทั่วไปทุกหนแห่งและมีหลายชนิด ครูจะต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัยของเด็ก และที่สำคัญที่สุดคือ สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ควรเป็นสื่อที่หาได้ง่ายและมีราคาถูก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529)

เกณฑ์ทั่วไปในการเลือกสื่อการเรียนการสอนมีลักษณะดังนี้

1. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน และพยายามเลือกสื่อที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างจริงจัง เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ

2. เลือกสื่อและประสบการณ์ที่จะช่วยเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ มีการตอบสนอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง
3. เลือกสื่อและประสบการณ์ในการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถและ ประสบการณ์เดิมของแต่ละคน การเลือกสื่อจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
4. เลือกสื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่พอจะหาได้ คำนึงถึงความสะดวกสบายในการนำมา ด้วย และไม่จำเป็นต้องใช้สื่อที่มีราคาแพงเสมอไป
5. เครื่องมือและเครื่องอำนวยความสะดวกนั้นต้องสอดคล้องกับวัย ความสนใจ และ ความสามารถที่มีอยู่ต่างๆ กันของผู้เรียน เหมาะกับจุดประสงค์การเรียนรู้ในหัวข้อที่เรียน เหมาะ กับประสบการณ์ที่เลือกแล้ว เลือกจากสิ่งที่มีอยู่และเหมาะกับเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวก
6. ควรจะได้ศึกษาคุณสมบัติ หน้าที่ และประโยชน์ของสื่อเป็นอย่างไรๆ ไป เพื่อความ สะดวกในการใช้

เบนจามิน แลงมะลิ (2527 : 71 - 72) ได้สรุปถึงข้อควรคำนึงในการใช้สื่อ เพื่อจัด ประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ

1. สื่อนั้นหาง่าย อยู่รอบตัวเด็ก เหมาะสมที่เด็กเรียนรู้ เช่น สิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน และสถานศึกษา เครื่องเล่น สิ่งซึ่งอยู่แวดล้อมตัวเด็ก
2. สื่อนั้นมีความปลอดภัย ประหยัดทั้งราคาและเวลา เช่น ตุ๊กตา ลูกบอล ไม้บล็อก รถลากเล็กๆ ซึ่งมีขายอยู่ทั่วไป
3. สื่อนั้นตรงกับเป้าหมายในการใช้สื่อเพื่อจัดประสบการณ์ความพร้อมของแต่ละด้าน เช่น กลอง ใช้สำหรับจัดประสบการณ์ทางหู ผ้าสีต่างๆ ใช้สำหรับประสบการณ์ทางตา
4. สื่อนั้นสะดวกในการนำมาและใช้สอย เช่น หุ่นจำลอง เลื้อ รูปถ่ายข้างแทนข้าง
5. สื่อและการใช้ควรสอดคล้องกับวัยและความสามารถของเด็ก
6. สื่อชนิดเดียวอาจใช้จัดประสบการณ์หลายด้านก็ได้ เช่น ไม้บล็อกสีใช้ฝึกประสาทตา ด้านสี ฝึกประสาทสัมผัสเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ ฝึกประสาทหูโดยการเคาะให้เกิดเสียง
7. สื่อชนิดเดียวใช้จัดประสบการณ์นำไปสู่วิชาต่างๆ ให้สัมพันธ์กันได้

สื่อและอุปกรณ์การจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สื่อการสอนสำหรับครู (Instructional Media) ได้แก่ เครื่องมือในการสอน (Hardware, Software) เช่น เครื่องฉายสไลด์ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ วิทยุ กระดานดำ รูปภาพ ของจริง ตัวอย่าง

อุปกรณ์ (Equipment) ได้แก่ สื่อการสอนที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน เช่น ใบมีด ลูกกลิ้ง กรรไกร และวัสดุ (Materials) ที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆ ศิริลักษณ์ ศรีภักดิ์ (2531) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

วัสดุเพื่อจัดกิจกรรมวาดภาพระบายสี

1. สีเทียน (Crayon) เหมาะสมสำหรับเด็ก เพราะมีขนาดใหญ่กว่าปรกติสำหรับเด็กเล็กกว่า ให้เลือกใช้ มีส่วนผสมของเทียน ทำให้สามารถนำไปใช้ร่วมกับสีน้ำ สีเมจิกได้
2. สีชอล์ก หรือ ชอล์กเขียนกระดานจะใช้กับกระดานสีเข้ม เช่น กระดานเทา กระดานดำ ได้ดี ลักษณะการใช้อาจใช้เทคนิคเพิ่มเติมเพื่อให้ความแตกต่าง ฝึกการสังเกต เช่น จุ่มน้ำแล้วเขียน หรือเขียนบนกระดานชั้นๆ
3. สีชอล์กผสมน้ำมัน (Oil Pastel) ใช้แทนสีเทียนได้ มีเนื้อสีมากกว่าสีเทียน (Crayon) เวลาใช้สีจะเข้มสดใสกว่าสีเทียน ความมันของสีน้อยกว่า และเป็นมือ การใช้เหมือนสีเทียน
4. ดินสอสี (Color Pencil) เด็กๆ มักคุ้นเคยกับสีประเภทนี้บ้างก็เรียกสีไม้ มีหลายสี การใช้ง่าย สะอาด ไม่เลอะเทอะ แต่เมื่อเทียบกับสีเทียน สีชอล์ก ระบายได้ช้ากว่า เพราะไส้สีเล็ก
5. ดินสอดำ 2B, 4B, 6B หรือ พวง EE ใช้กับกระดาษขาว จะเห็นความแตกต่างระหว่างกระดาษกับรอยที่ขีดลงไปได้ชัดเจน ซึ่งเด็กๆ ก็จะชอบเพราะเห็นได้ชัดเจน
6. สีน้ำ เป็นส่วนผสมของน้ำ ไม่เหมาะสำหรับการวาดภาพในเด็กเล็ก เพราะสีไหลได้ บังคับยาก การใช้วาด ระบายสี แต่สามารถใช้ในกิจกรรมอื่นได้ เช่น การย้อม การพิมพ์บางชนิด โดยผสมน้ำในปริมาณน้อย
7. สีโปสเตอร์ เหมาะกับเด็กเล็กมากกว่า เพราะมีเนื้อสีมาก มีความเข้มข้นของสีมาก เป็นสีทึบแสง ระบายทับได้ เด็กสามารถใช้พู่กันลากสีให้ไปตามทิศทางที่ต้องการได้ และใช้ในงานพิมพ์โดยใช้สีชั้นๆ ไม่ผสมน้ำได้เป็นอย่างดี
8. สีผสมอาหาร สีที่เด็กใช้ควรเป็นสีไม่มีพิษ (Non - Toxic) ดังนั้นสีผสมอาหารใช้ในกิจกรรมศิลปะได้เป็นอย่างดี ผสมชั้นหรือจางได้ ถ้าต้องการความเข้มมากก็อาจผสมขาว หรือแบ่งได้
9. สีฝุ่น สีที่บดเป็นผง เวลาใช้ผสมกับกาวและน้ำ ชื่นหรือไลได้ตามต้องการ ใช้เหมือนสีโปสเตอร์ ควรบดสีให้ละเอียด ราคาไม่แพง จึงเหมาะใช้ในโรงเรียน แต่ไม่ค่อยเป็นที่นิยม เพราะยุ่งยากในการจัดเตรียม
10. สีถ่าน (Charcoal) ให้ความตัดกันระหว่างกระดาษและรอยขีดเขียน หรือเส้นที่วาดงานจะมีลักษณะที่แปลก มีแสงและเงาเกิดขึ้นจากการใช้สีถ่านอีกด้วย

11. สีเมจิก ประเภทน้ำ (Water Color) ควรเลือกประเภทไม่มีสารพิษ ซึ่งมักเขียนที่กล่อง ว่า Non - Toxic เด็กๆ ชอบใช้ขีดเขียน หรือวาดเส้นรวมทั้งระบายสี เพราะสีสดใส ใช้งานง่าย ไม่ต้องออกแรงกด

12. พู่กัน ขนาดที่เหมาะสมกับเด็กเล็กคือ พู่กันขนาด 12" พู่กันแบนขนาด 3/4" แปรงทาสีขนาด 1" หรือใหญ่กว่านั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ

13. กระดาษ สำหรับการวาดภาพควรใช้ขนาด 21" X 15" ถ้าใช้สำหรับการระบายสี ควรเป็นขนาด 10" X 15" ส่วนกระดาษสีต่างๆ สำหรับงานประดิษฐ์ ฉีก ตัด ปะ พับ กระดาษมีหลายชนิด หลายขนาด ความหนาบาง พื้นผิวที่ต่างกัน กระดาษใช้ทั้งในกิจกรรมวาดขีดเขียนและประดิษฐ์สร้างสรรค์ ควรเลือกว่าจะใช้กระดาษใด กับกิจกรรมใด ดังต่อไปนี้

13.1 กระดาษปอนด์ ได้แก่ กระดาษพิมพ์ทั่วๆ ไป เหมาะกับสีแห้ง ใช้กับสีน้ำ ไม่เหมาะเพราะกระดาษบาง เปียกน้ำแล้วยุบ มีหลายขนาด ใช้ได้หลายกิจกรรม ทั้งขีดเขียน พิมพ์ พับ

13.2 กระดาษวาดเขียน มีจำนวนแกรมต่างกันตามความหนาและน้ำหนัก กระดาษ ขนาดก็เช่นเดียวกันกับกระดาษปอนด์ ใช้กับงานขีดเขียนด้วยสีระบายสี

13.3 กระดาษสีชนิดต่างๆ เลือกใช้ตามความเหมาะสมกับงาน และทุนทรัพย์ ของโรงเรียน

13.4 กระดาษทราย ใช้ในกิจกรรมวาดภาพ และงานประดิษฐ์ให้ ประสบการณ์ใหม่ และความรู้สึกสัมผัส

13.5 กระดาษฟาง กระดาษสา เป็นกระดาษที่มีเนื้อหยาบโปร่ง ซึมได้ดี ใช้ในกิจกรรมประเภทย่อย จุ่มสี

13.6 กระดาษปรู๊ฟ กระดาษสำหรับพิมพ์หนังสือพิมพ์ สีไม่ขาว ขาดง่าย ใช้ได้ในกิจกรรมหลายๆ ประเภท เช่น พับ ปะติด วาด ขีดเขียน ไม่เหมาะกับการใช้สีน้ำ

วัสดุเพื่อจัดกิจกรรมการพิมพ์ภาพ

1. วัสดุพื้นสำหรับพิมพ์ โดยส่วนใหญ่มักใช้กระดาษ อาจเปลี่ยนเป็นวัสดุอื่นๆ เช่น ผ้า ไม้ ทำให้เด็กมีประสบการณ์

2. แม่พิมพ์ อาจใช้แม่พิมพ์ที่มีอยู่แล้ว เช่น แม่พิมพ์ทรายาง พื้นผิวของวัสดุ หรือ เศษวัสดุต่างๆ นำมาพิมพ์ด้วยวิธีต่างๆ วัสดุที่ทำแม่พิมพ์ได้แก่

2.1 ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น นิ้วมือ มือ เท้า เป็นการให้เด็กฝึกทักษะของส่วนต่างๆ ไปในตัว

2.2 วัสดุธรรมชาติ ได้แก่ ส่วนต่างๆ ของสัตว์ พืช อาจใช้ทั้งชิ้น เช่น ใบไม้ เปลือกหอย หรือบางส่วน เช่น ผลไม้ผ่าครึ่ง ก้านกล้วยตัดขวาง หรือประดิษฐ์ขึ้น เช่น มันแกว

2.3 วัสดุสังเคราะห์ เช่น ไม้ กระเบื้องยาง เชือก กระดาษ เศษวัสดุต่างๆ พลาสติก

3. สี ที่ใช้ในงานพิมพ์ ใช้ได้หลายชนิด ขึ้นอยู่กับวิธีพิมพ์ ถ้าเป็นแม่พิมพ์ ควรใช้สีโปสเตอร์ชั้นๆ ประเภทพิมพ์โดยไม่ใช้แม่พิมพ์ เช่น เป่าสี หยดสี ใช้สีน้ำได้ นอกจากนั้นสีเทียนยังใช้กับการพิมพ์โดยวิธีฝน (Rubbing) ดังนั้นต้องเลือกให้เหมาะกับงานที่จะทำ

วัสดุเพื่อจัดกิจกรรมการปั้น

1. ดินเหนียว โดยปรกติงานปั้นมักใช้ดินเหนียว ซึ่งเมื่อทิ้งให้แห้งจะแข็ง เปราะ แตกหักได้ แต่สามารถใส่น้ำหมักไถ่นำมาปั้นใหม่ได้

2. ดินน้ำมัน ใช้งานง่าย เก็บง่าย ควรเลือกดินน้ำมันที่ไม่มีสารพิษ (Non - Toxic) นับเป็นวัสดุพื้นฐานสำหรับเด็กที่ใช้อายุเสมอ

3. แป้งปั้น การผสมแป้งสำหรับปั้นทำได้หลายวิธี

วิธีที่ 1 แป้งสาลี ผสมกับน้ำร้อนทีละน้อย คนให้เข้ากันจนงวดได้ ผสมสีจนวดจนเข้ากัน

วิธีที่ 2 แป้งสาลี 1 ส่วน

เกลือ 1/4 ส่วน

น้ำ

นวดให้เข้ากันผสมสีตามต้องการ ผสมเกลือเพื่อให้มีรสเค็ม เด็กจะได้ไม่กินเข้าไป

วิธีที่ 3 แป้งมันผสมน้ำร้อนพอเข้ากัน เติมน้ำ แป้งสาลีจนงวดได้ผสมสีตามต้องการ

4. แป้งขนม ผสมแป้งสำหรับทำขนมให้เด็กปั้น อบ หรือ ทอด งานที่ได้มีคุณค่าสำหรับเด็ก สร้างความชื่นชม ความภาคภูมิใจในตนเอง และรู้คุณค่าให้กับเด็ก แป้งที่ใช้ ได้แก่ แป้งทำขนมคุกกี้ บิสกิต

วัสดุเพื่อจัดกิจกรรมการพับ ฉีก ตัด ปะ

กิจกรรม พับ ฉีก ตัด ปะ เป็นกิจกรรมที่ค่อนข้างยากสำหรับเด็กเล็ก เพราะต้องใช้สายตาให้สัมพันธ์กับการใช้มือ กระดาษที่ใช้มีหลายประเภทดังนี้

1. กระดาษที่นำมาเป็นพื้นภาพ อาจเป็นกระดาษปอนด์ทั่วไป กระดาษพิมพ์สี หรือกระดาษวาดเขียน ที่มีความหนา และขนาดต่างกัน
2. กระดาษที่ใช้พับอาจเป็นกระดาษพิมพ์ทั่วไป กระดาษพิมพ์สี หรือเป็นกระดาษสีที่มีลวดลาย
3. กระดาษห่อของขวัญ หรือกระดาษจากนิตยสาร ซึ่งนำมาฉีก ปะ โดยอาจนำรูปภาพที่มีความหมายมาใช้สื่อในภาพ เช่น รูปส่วนต่างๆ ของอวัยวะในร่างกาย มาประกอบเป็นรูปภาพใหม่
4. กระดาษโปสเตอร์สีสำหรับใช้ตัด แต่ไม่ควรหนาเกินไป เพราะกล้ามเนื้อมือของเด็กยังไม่แข็งแรง

วัสดุเพื่อจัดกิจกรรมประดิษฐ์

ในเด็กเล็กวัสดุในการประดิษฐ์มักเป็นกระดาษ และเศษวัสดุ ประดิษฐ์ด้วยวิธีการต่างๆ ใช้วัสดุติด ตกแต่ง ให้สวยงาม งานประดิษฐ์มีวัสดุอุปกรณ์ดังนี้

1. กระดาษ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ กระดาษที่นำมาประดิษฐ์ด้วยการฉีก ตัด พับ ม้วน ปะ และกระดาษในการตกแต่ง เช่น กระดาษแข็ง กระดาษสีต่างๆ ทั้งชนิดหนา บาง กระดาษวาดเขียน
2. เศษวัสดุ เป็นอุปกรณ์ที่เหมาะสม ทำให้เด็กมีประสบการณ์ทางด้านประสาทสัมผัส และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ที่ดี เพราะมีทั้งพื้นผิว สี สัน ขนาดที่แตกต่างกัน
3. กรรไกร ควรเป็นกรรไกรขนาด 3" - 4" ปลายมน เด็กจับได้ถนัดมือ และไม่เป็นอันตรายแก่เพื่อน แต่การใช้ต้องระมัดระวัง อาจพลาดถูกมือตนเองได้
4. แป้งเปียก วัสดุติดที่ใช้ในการติดกระดาษกับกระดาษ โดยผสมแป้งมัน กับน้ำ คนให้ละลาย ตั้งไฟคนจนแป้งเดือด สุกทั่วกัน ถ้าผสมสารส้มในน้ำจะทำให้อยู่ได้นาน
5. กาว หากติดวัสดุอื่นๆ เข้าด้วยกัน โดยใช้แป้งเปียกไม่ได้ ควรใช้กาวอเนกประสงค์ ชนิดที่ไม่เป็นพิษ ส่วนใหญ่เรามักใช้กาวลาเท็กซ์แทนเพราะหาซื้อสะดวกกว่ามีทั่วไป ราคาไม่แพงจนเกินไป ปัจจุบันกาวลาเท็กซ์มักผสมด้วยแป้งเปียก ดังนั้นเวลาซื้อควรพิจารณาเสียก่อน เพื่อให้ได้กาวชนิดที่ต้องการ

4.5 การประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ ตามเกณฑ์ที่ต้องกำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ผลจากการวัด เช่น เมื่อวัดได้ค่าเป็นตัวเลขก็นำมาพิจารณาตัดสินคุณค่าของสิ่งนั้นๆ

การประเมินผลทางศิลปศึกษา คือ การใช้เกณฑ์ตรวจสอบดูว่าการแสดงออกทางศิลปะของนักเรียนได้พัฒนาการไปในระดับที่น่าพอใจหรือไม่ เพียงใด โดยครูเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (เลิศ อานันทนนะ, 2526) เด็กทุกคนแม้มีอายุเท่ากันแต่สมรรถภาพการใช้มือ การรับรู้เรื่องต่างๆ ก็ไม่เท่ากัน การแสดงออกทางศิลปะจึงมีความแตกต่างกันอย่างกว้างขวางตามประสบการณ์ (ประภัสร นิยมธรรม, 2523) จึงเป็นยากที่จะตัดสินชี้ขาดลงไปว่าการสร้างสรรค์ของเด็กนั้นๆ มีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้ทำการประเมินควรสำรวจตนเองเสียก่อนว่า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะของเด็กมากน้อยเพียงใดและมีความเข้าใจจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็กอย่างไรบ้าง (เลิศ อานันทนนะ, 2526) จุดสำคัญของการประเมินผลควรอยู่บนรากฐานความคิดที่ว่า เด็กมีพัฒนาการดีขึ้นกว่าครั้งก่อนหรือไม่ โดยดูจากช่วงเวลา que เด็กกำลังทำงาน มิใช่ดูจากผลงานสำเร็จเพียงอย่างเดียว และต้องไม่นำเด็กไปเปรียบเทียบกับคนอื่น (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531) ดังนั้นการประเมินผลจึงจำเป็นต้องใช้ความใกล้ชิดกับเด็กเพื่อสังเกตพฤติกรรมของเด็กด้วย

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้เสนอองค์ประกอบของการวัดและประเมินผลไว้ว่าต้องประกอบด้วย ผู้วัดผล สิ่งที่จะวัด วิธีวัด

การประเมินผลกิจกรรมศิลปศึกษา ในชั้นเด็กเล็กก่อนประถมศึกษา ครูประจำชั้นส่วนใหญ่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา จึงเป็นผู้ประเมินผลทางด้านศิลปะของเด็กด้วย

Lowenfeld and Brittain (1982) ได้เสนอแนะแนวทางการประเมินผลทางศิลปศึกษาตามลักษณะพัฒนาการความเจริญงอกงามของผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังนี้

1. พัฒนาการทางอารมณ์ มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานศิลปะ แสดงให้เห็นถึงความสุขสภาพจิต และอารมณ์ที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง สร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้อย่างอิสระ และพึงพอใจในผลงานของตน
2. พัฒนาการทางสติปัญญา มีความสามารถในการแสดงออก มีความรู้ในเรื่องของหลักการทางศิลปะ สามารถทำกิจกรรมศิลปะได้อย่างถูกต้องและประณีต รู้จักแก้ปัญหาในการทำงานศิลปะ
3. พัฒนาการทางร่างกาย มีความสามารถใช้เครื่องมือ วัสดุ ได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว มีความแม่นยำ แน่นนอน ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นมีลักษณะที่สัมพันธ์กับความรู้สึกรักนึกคิดของ

ตนเองสามารถวัดผลการปฏิบัติงานได้จากทักษะการทำงาน การใช้เทคนิควิธีการต่างๆ และจากตัวผลงานที่ทำเสร็จแล้ว

4. พัฒนาการทางการรับรู้ มีความสนใจในการแสดงออก การบรรยาย การอภิปราย เกี่ยวกับผลงานศิลปะ และสามารถแสดงความรู้ ความเข้าใจได้อย่างมั่นใจถูกต้องตามเกณฑ์การพิจารณาทางศิลปะ เกิดความรู้สึก รับรู้ถึงความงามที่ปรากฏในงานศิลปะ

5. พัฒนาการทางสุนทรียภาพ มีความเข้าใจชื่นชมในคุณค่าความงามของศิลปะ สามารถแสดงความคิดเห็น บรรยาย หรือวิจารณ์ผลงานศิลปะ โดยให้เหตุผลตามหลักการทางศิลปะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

6. พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ทำงานศิลปะได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น แสดงความคิดอย่างก้าวหน้าและเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง ไม่ลอกเลียนแบบของผู้อื่น ผลงานที่แสดงออกมีความงดงามและมีลักษณะที่แตกต่างไปจากผู้อื่น

7. พัฒนาการทางสังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เข้าใจในการแสดงออกของผู้อื่น

นอกจากการประเมินผลโดยอาศัยแนวทางจากการพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้ว การประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมในการเรียนศิลปะก็มีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ วิรัตน์ พิชญ์ใหญ่ (2520) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนศิลปะนี้จะสัมพันธ์กับความมุ่งหมายของการศึกษาทุกๆ ด้าน เป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อการสร้างสรรค์ เพื่อศิลปนิยมและเพื่ออารมณ์กับความรู้สึกในงานศิลปะ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 6 ประการคือ

1. พฤติกรรมการรับรู้ มีความฉับพลันในการรับรู้ในคุณค่าความงามของศิลปะ มีความสามารถในการสังเกต การเห็น การระลึก หรือจดจำลักษณะความงามในสิ่งแวดล้อม

2. พฤติกรรมในการรู้และเข้าใจ มีความรู้ในหลักการของสุนทรียศาสตร์ เข้าใจศิลปินและผลงานของเขา

3. พฤติกรรมในปฏิบัติการที่แสดงออก มีประสบการณ์และอารมณ์ในการแสดงออกในงานศิลปะ มีความรู้สึก อารมณ์ ในปฏิบัติการได้ตอบ สร้างสรรค์

4. พฤติกรรมในการวิเคราะห์ มีความสามารถบรรยายและอธิบายลักษณะในงานศิลปะและสามารถตีความ หรือใช้วิจารณ์ญาณในการคาดคะเน

5. พฤติกรรมในการพินิจและประเมินผล มีความสามารถวิจารณ์พินิจงาน และประเมินผลงานศิลปะ

6. พฤติกรรมในการจัดและดำเนินงานอย่างมีระเบียบวินัย มีความสามารถในการสร้างสรรค์ รู้จักแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ใช้เครื่องมือและวัสดุประกอบงานศิลปะได้อย่างเชี่ยวชาญ

ประเทิน มหาจันทร์ (2531) ได้เสนอเกณฑ์ในการประเมินค่าทางการแสดงออกของเด็ก 5 ประการดังนี้

1. ความหมายของผลงาน
2. ความเจริญในด้านต่างๆ
3. วิธีการและความชำนาญ
4. สัมพันธภาพในผลงาน
5. กระบวนการทำงาน

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการประเมินผลดังนี้

1. เข้าใจลักษณะที่เป็นธรรมชาติของเด็กแต่ละคนตลอดจนลักษณะผลงานของเด็ก
2. สนใจการทำงานของเด็กแต่ละคนอย่างใกล้ชิด
3. ระวังอยู่เสมอว่า เด็กที่เก่งคือเด็กที่มีพัฒนาการดีขึ้นกว่าที่เขาเคยเป็น
4. อย่างหวงคะแนนสูงๆ ไว้เฉพาะเด็กที่มีฝีมือ
5. อย่าเข้าใจว่าการให้คะแนนต่ำๆ กับเด็กจะช่วยให้เขาเกิดความพยายามขึ้น
6. ศึกษาเด็กแต่ละคนในทุกๆ สถานการณ์และทำโดยต่อเนื่องกัน
7. สัมภาษณ์ครูก่อนว่า มีวิธีสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถของเด็ก อย่างเพียงพอ

หรือไม่

หรรษา นิลวิเชียร (2535) กล่าวว่า การตัดสินผลงานศิลปะของเด็กเล็ก ไม่ใช่ตัดสินความถูกต้องของการเลียนแบบ หรือทักษะการใช้วัสดุ ครูประเมินประสบการณ์ และผลสำเร็จของงาน โดยตอบคำถามสี่ข้อต่อไปนี้

1. เด็กมีความสุข และความพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับหรือไม่
2. ผลสำเร็จของงานแสดงให้เห็นการพัฒนากการใช้วัสดุ และอุปกรณ์ทางศิลปะหรือไม่
3. เด็กแสดงให้เห็นความเข้าใจการใช้วัสดุ และข้อจำกัดของวัสดุหรือไม่
4. เด็กแสดงความสนใจในรูปทรง รูปร่าง สี พื้นผิว และรูปแบบ หรือไม่

งานศิลปะช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการในทุกด้าน เด็กต้องการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอนไม่มีการลัดหรือข้ามขั้น เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ดังนั้น ครูไม่ควรให้ความสำคัญของผลงาน ยิ่งไปกว่าเครื่องแสดงขั้นพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

เครื่องมือในการวัดผล ที่เป็นวิธีการในการวัดความรู้ความสามารถของผู้เรียนของครูศิลปะเพื่อนำผลที่ได้มาประเมิน โดยทั่วไปมีอยู่ 5 เทคนิค (ชลอ พงษ์สามารถ, 2526) คือ

1. การทดสอบ (Testing) เป็นวิธีวัดผลที่ใช้มากในการวัดพฤติกรรม ด้านความรู้ ความคิด การทดสอบจะช่วยให้ผู้สอนทราบสมรรถภาพของผู้เรียน
2. การสังเกต (Obsevation) เป็นวิธีการวัดพฤติกรรมด้านความรู้สึกของ ผู้เรียนโดยมีอาจารย์เป็นผู้สังเกต นับตั้งแต่การเริ่มบทเรียนจนกระทั่งจบบทเรียน
3. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งย่อมที่จะทำให้พบข้อเท็จจริงบางประการได้ เช่น บุคลิกภาพ ท่วงทีวาจา ปฏิภาณ ไหวพริบทัศนคติบางประการ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า
4. แบบสอบถาม (Questionaire) เป็นการวัดความรู้สึก ความคิดเห็น ความสนใจ ทัศนคติบางที่คู่กับการสัมภาษณ์
5. การตรวจผลงาน (Checking) เป็นการวัดผลจากผลงานสำเร็จ เพื่อให้ทราบถึงทักษะ ความก้าวหน้าของผู้เรียน การแก้ปัญหา และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ เป็นต้น

การวัดและประเมินผลดังกล่าว สอดคล้องกับการวัดและประเมินความพร้อมในการเรียนสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา ดังนี้ คือ ใช้วิธีการ สังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน การทดลองด้วยวาจา การใช้แบบทดสอบ และการให้เด็กประเมินกันเอง (นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข, 2529)

ด้วยเหตุที่กิจกรรมศิลปะเด็กปฐมวัย ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมประเภทการเขียนภาพระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ต้องใช้การบังคับควบคุมกล้ามเนื้อในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นในการวัดประเมินผลความพร้อมในการเรียน จึงต้องวัดและประเมินหลายด้าน เช่น การสังเกตการแสดงออก ทำความคิดสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัย สังคมนิสัย และการประเมินความสามารถในการบังคับกล้ามเนื้อเล็ก อาจพิจารณาได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2529) อ้างถึงใน สัญญลักษณ์ สุวรรณรัตน์, 2533)

1. การประเมินความสามารถในการบังคับกล้ามเนื้อเล็ก

ฉีกขาด

ขอบเขตที่ไม่ปะปนกัน

ตามขอบเขตเพียงใด

1.1 การพับกระดาษ ให้ดูการจดมุมตรงกันหรือไม่ กรีดรอยพับเรียบร้อยไม่

1.2 การระบายสี ให้ดูความเรียบร้อยของการระบายสี และการระบายสีตาม

1.3 การพิมพ์ ให้ดูความสม่ำเสมอของการกดแม่พิมพ์

1.4 งานฉีก เช่น ฉีกเป็นรูปคน รูปสัตว์ ให้ดูที่เค้าโครงสัดส่วน

1.5 งานปะ ให้ดูว่าเมื่อกำหนดขอบเขตรูปทรงต่างๆ แล้ว เด็กปะกระดาษได้

2. การประเมินผลงานศิลปะทางความคิดสร้างสรรค์

2.1 ให้ดูที่ผลงานว่า แสดงออกอย่างอิสระ แปลงใหม่

2.2 การใช้วัสดุฉีกปะ และการให้สี

2.3 การสื่อความหมายจากงานที่ทำ

2.4 มีรายละเอียด

2.5 ความสมดุลงานภาพ และจุดเด่น

การบันทึกความเจริญของเด็กมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาและการสอนวิชาศิลปะ เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ทราบว่าเด็กแต่ละคนมีพัฒนาการอย่างไร โดยครูควรบันทึกความเจริญไว้เป็นรายบุคคล ซึ่งครูอาจทำได้โดยวิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล การใช้วิธีการทดสอบ แล้วบันทึกความเจริญของพัฒนาการ

สรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมศิลปะศึกษาเป็นการตรวจสอบการเรียนรู้ และพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านต่างๆ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านความรู้ ความคิด ความรู้สึก และทักษะในการปฏิบัติต่างๆ โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การทดสอบ การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน ฯลฯ การประเมินผลงานทางศิลปะควรมองผลงานของเด็กในลักษณะการให้การศึกษาด้านศิลปะมากกว่าความเป็นศิลปิน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เข้าใจในหลักจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก การประเมินผลกิจกรรมศิลปะศึกษาที่สำคัญ จึงน่าจะมุ่งวัดความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้น จากการประกอบกิจกรรมศิลปะศึกษาที่สำคัญคือการวัดพัฒนาการของผู้เรียนทางด้านสร้างสรรค์ สุนทรียภาพ การรับรู้ อารมณ์ สติปัญญา สังคม และวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการจัดกิจกรรมศิลปะ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาษาไทย

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลของการเล่นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์เด็กปฐมวัย” วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของการเล่นของเล่นที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย โดยสามเหลี่ยมในฝัน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนอายุ 5-6 ปี จำนวน 23 คน จากโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เล่นของเล่นไม้บล็อก กลุ่มที่ 2 เล่นของเล่นสามเหลี่ยมในฝัน กลุ่มที่ 3 ปล่อยให้อิสระ โดยให้นักเรียนทั้ง 3 กลุ่ม ทำแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังเล่นด้วย แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ต่างมีพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ แต่กลุ่มที่ 3 ไม่มีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน และกลุ่มที่ 2 มีพัฒนาการด้านความคิดคล่องแคล่วสูงกว่ากลุ่มที่ 3 แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จงใจ ขจรศิลป์ (2532) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย” วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่างอิสระ กับแบบครูชี้แนะ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี จำนวน 60 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมแบบริเริ่มอย่างอิสระ กลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมแบบครูชี้แนะ ตามแผนการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยใช้แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของทอแรนซ์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมแบบริเริ่มอย่างอิสระกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ และการเล่นแบบตามมุมแบบครูชี้แนะ มีความคิดสร้างสรรค์ และความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

สมหมาย เชื้อดี (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย สำหรับผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก” วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้แก่เด็กปฐมวัย สำหรับผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็ก และตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกอบรม กลุ่มประชากร คือ ผู้ดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กปฐมวัย บางรัก

และเขตยานนาวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 354 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 30 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ ชุดฝึกอบรมการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยยึดรูปแบบของชุดการสอบจุลบท ของ เร็กซ์ เมเยอร์ โดยใช้แบบประเมินผลตนเอง แบบวัดผลสัมฤทธิ์ของการฝึกอบรม แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อชุดอบรม เป็นเครื่องมือในการหาประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรม ผลการวิจัย ได้ชุดฝึกอบรม 2 ชุด ชุดฝึกอบรมชุดที่ 1 คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ (ภาคทฤษฎี) มี 2 กิจกรรม ได้แก่ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และชุดฝึกอบรมที่ 2 คือ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ (ภาคปฏิบัติ) มี 4 กิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมการปั้น การจัดกิจกรรมการเขียนภาพ การจัดกิจกรรมการเล่นกับสี และการจัดกิจกรรมการสร้างสรรค์จากเศษวัสดุชุดฝึกอบรมทั้ง 2 ชุด มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดผลสัมฤทธิ์ของชุดฝึกอบรมภายหลังการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้ดูแลเด็กมีความคิดเห็นต่อชุดฝึกอบรมในทางบวกระดับสูง

สุทธิพรรณ ธีรพงศ์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และแบบครุไม่มีส่วนร่วม” วัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และแบบครุไม่มีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ปีการศึกษา 2533 โรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สหวิทยารัตนโกสินทร์ สอนดุสิต จำนวน 28 คนได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แผนการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และแบบครุไม่มีส่วนร่วม แบบสังเกตพฤติกรรม การร่วมมือของเด็กปฐมวัยและเครื่องมือทดสอบพฤติกรรมการร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมมีพฤติกรรมการร่วมมือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุไม่มีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิลาวัณย์ เผือกพวง (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบ” วัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับ

ประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4-5 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนเกษมพิทยา จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ด้านความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และแบบทดสอบความสามารถการใช้กล้ามเนื้อเล็ก ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อ ด้านความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

บรรจง บุญการี (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการสอบศิลปะศึกษาของครูประถมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี “วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอบศิลปะศึกษาของครูประถมศึกษาในจังหวัดลพบุรี ในด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผลตัวอย่างประชากรเป็นครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 4 และ 6 ในโรงเรียนที่เปิดสอนครบชั้น ปีการศึกษา 2531 จำนวน 190 คน จาก 90 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบแบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติในด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดและประเมินผล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติในทุกด้านเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

เทียนชัย เสาวจินดารัตน์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปะศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของครูประจำชั้น ในการสอนศิลปะศึกษา ในด้านกิจกรรมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพกับความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปะศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านสภาพการปฏิบัติการสอนศิลปะศึกษา ครูประจำชั้นมีการปฏิบัติในด้านกิจกรรมการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง

ในด้านความต้องการในการสอนศิลปศึกษา ครูประจำชั้นมีความต้องการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมาก

นพดล สายทองยนต์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 9” วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัญหาการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครูศิลปศึกษา ในด้านการใช้หลักสูตรวิธีสอน และเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอนและห้องเรียนศิลปศึกษา การวัดและประเมินผล และการจัดกิจกรรมศิลปศึกษา ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่สอนศิลปศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 512 คน จาก 512 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยได้พบว่า มีปัญหาการสอนศิลปศึกษาในด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ครูส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับความรู้จากการอบรมสัมมนาด้านศิลปศึกษา และการนิเทศ การให้ความสนับสนุนด้านงบประมาณจากผู้บริหาร และการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น

อัศพรพล เดชะพูล (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูศิลปศึกษา (ทัศนศิลป์) จำนวน 65 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 จำนวน 36 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด วิเคราะห์โดยการหาค่า ร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูศิลปศึกษามีสภาพการสอนวิชาศิลปะด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อการสอน และการวัดและการประเมินผล เมื่อพิจารณาโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก และด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาการสอนวิชาศิลปะ ทางด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา วิธีสอน สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ครูศิลปศึกษาส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตร ต้องการได้รับการ

สนับสนุน งบประมาณในการจัดหาและจัดทำสื่อการสอน และเห็นว่าควรลดจำนวนนักเรียนให้พอเหมาะกับชั้นเรียน

จารุณี บุญคง (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 7” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็ก ของครูโรงเรียนประถมศึกษา ในเมืองและนอกเมือง เขตการศึกษา 7 ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ครูชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาในเมืองและนอกเมือง เขตการศึกษา 7 ปีการศึกษา 2529 ซึ่งจำแนกเป็นครูในเมือง 56 คน ครูนอกเมือง 131 คน ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการการนิเทศการสอนในชั้นเด็กเล็กของครูโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 7 มีความต้องการอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับจาก ค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตร และวัดผลและประเมินผล

ชูลี ช่วยเอื้อ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษา ในโรงเรียนอนุบาล สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานด้านอนุบาลศึกษา 219 คน ครูผู้สอนชั้นอนุบาลศึกษา 302 คน มีอที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบ ตรวจสอบ แบบปลายเปิดและแบบ เติมคำ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า การใช้แนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาในโรงเรียนอนุบาล ของผู้บริหารและครูผู้สอนในด้านการแปลงแนวการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลศึกษาไปสู่การจัดประสบการณ์และกิจกรรม มีเป้าหมายหลักในการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาคือ ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยของเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อเป็นการ เตรียมความพร้อมให้แก่เด็กวัย 4-6 ปี ให้มีความพร้อมทุกด้าน มีส่วนน้อยที่จัดประสบการณ์เพื่อมุ่งให้เด็กอ่านได้ เขียนได้ และคิดเลขได้ ผู้บริหารส่วนใหญ่คัดเลือกครูเข้าสอนชั้นอนุบาล โดยวิธีพิจารณาผู้ที่มีวุฒิทางด้านอนุบาลศึกษา การนิเทศการสอน ผู้ให้การนิเทศส่วนใหญ่คือ ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้านอนุบาลศึกษา กิจกรรมการนิเทศที่ใช้มากที่สุด คือ การประชุมปรึกษาหารือ และเทคนิคและกลวิธีสอนที่ครูผู้สอนนำมาใช้มากที่สุดคือ การให้เด็กทำงานเป็นกลุ่ม ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมตามที่กำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตามที่กำหนด

ในรายการประสพการณ์และเนื้อหา ผู้บริหารและครูผู้สอนมีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ โรงเรียนต้องรับภาระงานศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ทำให้การบริหารงานวิชาการฝ่ายอนุบาลไม่คล่องตัว ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการจัดการศึกษาระดับอนุบาลศึกษา ครูผู้สอนชั้นอนุบาลมีพื้นฐานความรู้ด้านอนุบาลศึกษาแตกต่างกัน โรงเรียนไม่มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจน มีจำนวนเด็กในชั้นเรียนมากเกินไป ทำให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่คล่องตัว ครูขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม อบรม หรือสัมมนา ศึกษานิเทศก์ไม่สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือครูอนุบาลได้

นภา คงเมือง (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ตามสภาพความเป็นจริงและตามความคาดหวังของครูใหญ่และครูผู้สอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 55 คน ประกอบด้วยครูใหญ่ที่ทำหน้าที่บริหาร 13 คน ครูใหญ่ที่ทำหน้าที่บริหารและเป็นครูผู้สอนชั้นเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 29 คน และครูผู้สอนจำนวน 13 คน ซึ่งประกอบด้วยครูอาสาสมัครสตรี 10 คน ประจำปีการศึกษา 2531 ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่เปิดสอนชั้นเด็กก่อนวัยเรียนจำนวน 42 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีทั้งหมด 3 ชุด คือ แบบสอบถามครูใหญ่ แบบสอบถามครูผู้สอน และแบบสังเกตผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในด้านการบริหารและการนิเทศการสอน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องที่เน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแนวทางที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและความคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์กับครูผู้สอนครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่กระตุ้นให้ครูผู้สอนมีความคิดริเริ่มในการทำงาน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุด ในข้อที่มีความเป็นกันเองกับครูผู้สอน สามารถพบได้ตลอดเวลาเมื่อมีปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่ได้รับความ สนใจ ร่วมมือ และช่วยเหลือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ผู้ปกครองให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน คือ มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่นักเรียนได้รับการฝึกให้มีความสนใจ และสังเกตสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจนถูกต้อง และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ครูใช้คู่มือครู เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ครูมีการปฏิบัติน้อยและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในเรื่อง การดูแลความเรียบร้อยที่เก็บอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน การนิเทศการสอนมีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ครูใหญ่สนใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศ มีการตรวจเยี่ยมให้

คำแนะนำด้านการสอนอยู่เสมอ และมีความคาดหวังในการปฏิบัติในข้อที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการสอนในโรงเรียน

สันหัตถ์ อรุณธำรี (2535) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “สภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัยเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน กรุงเทพมหานคร” วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัยเด็กปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาล ตัวอย่างประชากรเป็นผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 229 คน และครูอนุบาลจำนวน 365 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จากโรงเรียนอนุบาลสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน กรุงเทพมหานคร เฉพาะโรงเรียนที่เปิดการสอนชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ปีการศึกษา 2535 โดยการศึกษาในเรื่องเป้าหมาย นโยบาย การส่งเสริมสนับสนุน ลักษณะการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัย และปัญหาในด้านต่างๆ แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบและคำถามปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนทุกแห่งมีเป้าหมาย มุ่งให้เด็กได้มีความมีระเบียบวินัยตามพัฒนาการและความพร้อมของเด็กในแต่ละวัย การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมในชีวิตประจำวันในโรงเรียนให้สะอาดและมีระเบียบ การส่งเสริมและสนับสนุนครูอนุบาลในการจัดกิจกรรมใช้วิธีการร่วมประชุมปรึกษาหารือ และติดตามผลการแก้ปัญหา ลักษณะการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัย พบว่าส่วนมากครูอนุบาลใช้กิจกรรมการสนทนา รองลงมาคือให้เด็กฝึกปฏิบัติจริง เล่นนิทาน สาธิต และร้องเพลงตามลำดับ ปัญหาในการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัย และครูอนุบาลไม่สามารถดำเนินงานตามแผนหรือโครงการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัย ด้านอุปกรณ์และสถานที่ ผู้บริหารและครูอนุบาลมีความเห็นสอดคล้องกัน ในเรื่องการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยในโรงเรียน และปัญหาด้านบุคลากรของผู้บริหาร คือ บุคลากรทางด้านปฐมวัยขาดความเอาใจใส่ต่อการจัดกิจกรรมสร้างเสริมระเบียบวินัย ส่วนปัญหาของครูอนุบาลคือ บุคลากรไม่สามารถคิดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมระเบียบวินัยที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้

ภาษาต่างประเทศ

PHILLIPS, LORI JAYNE (1993) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “A STUDY OF EARLY CHILDHOOD EDUCATORS' UNDERSTANDING OF THE ARTISTIC PROCESS AND OF ART EDUCATION”

จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลจากครูปฐมวัย เกี่ยวกับความเข้าใจกระบวนการทางสุนทรียะ และศิลปศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการรับรู้

ทัศนคติ และความเชื่อของกลุ่มตัวอย่าง โดยเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ 1. สถานภาพส่วนตัว 2. ทัศนคติส่วนตัวเกี่ยวกับความสามารถทางศิลปะ และการสร้างสรรค์ 3. ทัศนคติเกี่ยวกับศิลปะโดยรวมๆ 4. กรอบความคิดของผู้สอนเกี่ยวกับศิลปะในชั้นเรียน

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา คือ ครูอนุบาลของโรงเรียนในใจกลาง และฝั่งตะวันออกของเกาะ Mavi, Hawaii ทั้งหมด 24 คนที่ใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งสุดท้าย

ผลจากการรวบรวมข้อมูล แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีทัศนคติคล้ายคลึงกัน และสอดคล้องกับผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษา โดยทัศนคตินี้มีความเห็นเกี่ยวกับการทดลองด้วยสื่อหลากหลายชนิด และสิ่งแวดล้อมที่มีความสำคัญต่อการสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยสนับสนุนการสร้างสรรค้อย่างอิสระ

ทัศนคติเหล่านี้แตกต่างกับจุดมุ่งหมาย การศึกษาศิลปะในปัจจุบัน ซึ่งศิลปะจะมีความสำคัญเท่ากับวิชาอื่นๆ ความคิดเห็นนี้แสดงให้เห็นว่าศิลปะมีหลักการที่ชัดเจน และมีศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการสอนศิลปะเท่านั้น

ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าที่ผ่านมา ศิลปะเป็นเพียงงานฝีมือ และถูกจำกัดให้ทำที่บ้าน ครูทั้งหมดมีความต้องการที่ตรงกันในการที่จะรู้ให้มากขึ้นเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของศิลปะ, ศัพท์ และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษา

ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะช่วยพัฒนาหลักสูตรในการศึกษาสำหรับครูที่ต้องการเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับโปรแกรมในการทำงานทางศิลปศึกษา ผลของการทำงานจะช่วยเตรียมความต้องการของครู และช่วยเสนอแนะทางกิจกรรมศิลปะที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของครู

HOUSE - GARDNER, SHARON LEE (1985) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "A STUDY OF THE EFFECTS OF PAST ENVIRONMENTAL EXPERIENCE ON CHILDREN'S COGNITIVE IMAGERY AND THEIR RESULTING ART EXPRESSIONS (PERCEPTION, CREATIVITY)" โดยกล่าวถึง การแสดงออกในการสร้างสรรค์ของเด็กว่าจะเกิดจากสิ่งที่มองเห็นและประสบการณ์ที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าภูมิหลังของเด็กจะมีหลายทาง, วัฒนธรรม, สังคม, เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพียงเล็กน้อย ซึ่งจะเกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้

ดังนั้น เกณฑ์ของเครื่องมือที่ใช้จึงเป็นการจัดการเด็กในเมือง, ชานเมือง และชนบท และระดับของเด็กก่อนวัยเรียนจากโรงเรียนประถมมิชิแกน ซึ่งถูกถามโดยคำถามที่ถูกเลือกมาในภาพสไลด์ทั้ง 24 ชุด โดยในภาพเหล่านี้จะกล่าวถึงเมืองและชนบทเกี่ยวกับสีและลักษณะของพื้นผิว

จุดมุ่งหมายของการศึกษา กำหนดคุณลักษณะดังนี้ : เส้น-ไม่มีรูปร่างที่แน่นอน สี- ปานกลาง และพื้นผิว-ไม่ชัดเจน หลังจากเก็บสไลด์ เด็กได้ทำกิจกรรมภาพปะติด (Collage) โดยภาพปะติดเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นโดยใช้กระดาษตัวอย่างที่มีคุณภาพต่ำ

ผลจากการฉายสไลด์ และการแบ่งประเภทของภาพปะติด โดยตัดสิ้นจากการวิเคราะห์ทางสถิติ การวิเคราะห์ความแปรปรวนจากผลของสไลด์ และการทดสอบค่าไค-สแควร์ จากผลของภาพปะติด การวิเคราะห์ของสไลด์ที่ถูกเลือกแสดงถึง (1) เด็กจากวัฒนธรรมตะวันตกจะชอบเมืองมากกว่าชนบท (2) เด็กจะมองสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกันตามสภาพแวดล้อมในระดับอนุบาล และจะดีขึ้นในระดับประถม 1 (3) ความสัมพันธ์ของความถูกต้องและขัดแย้งระหว่างระดับชั้น และสถานที่ตั้งมีส่วนปรากฏในสีและพื้นผิว (4) เด็กผู้ชายส่วนใหญ่จะชอบเมืองมากกว่าเด็กผู้หญิง การวิเคราะห์ทางสถิติของผลงานภาพปะติด พบว่าไม่มีนัยสำคัญ มีหลายเหตุผลสำหรับข้อขัดแย้งนี้อาจจะเกี่ยวข้องกับกระดาษที่ใช้ทำงานศิลปะที่หาใช้

แสดงให้เห็นว่า การสอนมีผลต่องานวิจัยครั้งนี้ และความคิดที่เป็นจุดสำคัญของศิลปะมีส่วนช่วยให้รู้ว่าเด็กชอบวัฒนธรรมเมืองมากกว่าชนบท

แวน (Wane, 1984) ได้ศึกษาเรื่องหลักสูตรและกิจกรรมในโรงเรียนอนุบาลเขตเลคแลนด์ (Leckland) นิวยอร์ก ค.ศ. 1963 - 1983

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้ม และรูปแบบของหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในเขตเลคแลนด์ นิวยอร์ก ตั้งแต่ ค.ศ. 1963 - 1983 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามครูผู้สอนชั้นอนุบาลทุกคน แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร และวิเคราะห์เอกสารของโรงเรียน

ผลวิจัยพบว่า หลักสูตรส่วนใหญ่จะบันทึกไว้อย่างละเอียดมากกว่าการบอกกล่าวจากครูสู่ครู ในสิบปีที่ผ่านมาหลักสูตรจะเน้นการศึกษาวิชาการมากขึ้น การทำงานของเด็กที่จัดเป็นกลุ่มลดลง ขณะที่การให้เด็กทำงานเป็นรายบุคคลเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการทำงานของเด็กจะเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลมาก เวลาที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมและพละนันทมน้อยลง แต่ครูก็เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ในการสอนของครูเน้นการส่งเสริมพัฒนาการสติปัญญา แต่ไม่ได้ใช้แบบฝึกหัดในการจัดการเรียนการสอน

ฟร็ดแมน (Freedman, 1985) ได้ทำการสำรวจหลักสูตรโรงเรียนอนุบาลในซานดิเอโก แคลิฟอร์เนีย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนอนุบาล เขต

ซานติเอโก แคลิฟอร์เนีย เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมของการเรียนการสอนที่ควรนำมาใช้ในโรงเรียนอนุบาลมีอะไรบ้าง และโรงเรียนควรจะมีส่วนร่วมอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียน 45 แห่งเป็นเจ้าของโรงเรียนเอง อีก 27 แห่งเป็นผู้บริหารที่ให้บริการว่าจ้างมา เด็กในโรงเรียนเป็นเด็กมาจากครอบครัวชั้นกลางมีประมาณ 4,000 คน มีครูทั้งหมดประมาณ 400 คน การสอนแต่ละวิชาใช้เวลาประมาณ 20 นาทีต่อกิจกรรม ทฤษฎีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาอนุบาล คือ ทฤษฎีของ เฟรอบเอล (Froebel) แมคมิลเลียน (Mcmillan) มอนเตสซอรี (Montessori) และเพียเจต์ (Piaget) โดยมีเป้าหมายในการจัด คือ ต้องการให้นักเรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างเต็มที่ทั้งด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย และสติปัญญา และให้ข้อเสนอแนะว่า การใช้หลักสูตรโรงเรียนอนุบาลควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของเด็กในยุคปัจจุบัน

เลิศลักษณ์ สุทธิพิทักษ์ (1971) ศึกษาผลของภาพที่มีรายละเอียดต่างกัน และสิ่งชี้แนะความลึกของภาพชนิดต่างๆ ที่มีต่อการรับรู้ความลึกของภาพวาด 2 มิติของเด็กอายุ 5 ปี และ 6 ปี จำนวน 80 คน ซึ่งศึกษาอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาลุมมิงตันอินเดียนา โดยให้เด็กแต่ละคนดูภาพวาดจำนวน 15 ภาพ ในแต่ละภาพประกอบด้วยวัตถุชนิดเดียวกัน 3 ชนิดวางเรียงกัน ตามลักษณะของสิ่งชี้แนะความลึกของภาพ สิ่งชี้แนะความลึกที่ใช้ในภาพจะมีเพียงภาพละชนิดซึ่งได้แก่สิ่งชี้แนะความลึกแบบแนวเส้น แบบการบังกัน และแบบขนาดการทดลองที่แบ่งลักษณะของภาพที่ให้ออกเป็น 2 ประเภท คือ กลุ่มที่ใช้ภาพวาดที่มีรายละเอียดน้อยกว่ากับกลุ่มที่ใช้ภาพวาดที่มีรายละเอียดมากกว่า ซึ่งรายละเอียดในที่นี้หมายถึงส่วนประกอบที่น้อยกว่าในภาพและเงาที่ปรากฏในภาพ เมื่อให้เด็กดูภาพแล้วจะให้เด็กชี้บอกวัตถุที่อยู่ใกล้ตัวที่สุด ผลการทดลองปรากฏว่า

1. ภาพที่มีรายละเอียดมาก จะทำให้เด็กรับรู้ความลึกของภาพง่ายกว่าภาพที่มีรายละเอียดน้อย
2. เด็กอายุ 6 ปี รับรู้ความลึกของภาพได้ถูกต้องกว่าเด็กอายุ 5 ปี
3. สิ่งชี้แนะความลึกของภาพต่างชนิดกันจะทำให้การรับรู้ความลึกของภาพต่างกันทั้งในเด็กอายุ 5 ปี และ 6 ปี
4. ภาพที่มีรายละเอียดมากทำให้เด็กอายุ 5 ปี รับรู้ความลึกของภาพได้เท่ากับเด็กอายุ 6 ปี ที่รับรู้ภาพที่มีรายละเอียดน้อย

เอ็ดเวิร์ด (Edwards, 1971) ได้ทำการศึกษาผลของการสอนเกี่ยวกับการรับรู้ทางสายตา โดยอาศัยเครื่องชี้ความลึกของภาพ แบบแนวเส้นขนาด และการบังกันที่ใช้กับภาพ 2 มิติกับเด็ก อายุ 5 ปี และ 6 ปี ซึ่งพบว่า

1. ผลของการสอน ช่วยให้เด็กอายุ 5 ปี และ 6 ปี สามารถรับรู้ความลึกของภาพได้ดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ผลของการสอน ช่วยพัฒนาการรับรู้ความรู้สึกของภาพของเด็กอายุ 5 ปีให้ดีขึ้น เท่าๆ กับเด็กอายุ 6 ปีที่ไม่ได้รับการฝึก

3. เครื่องชี้ความลึกของภาพแบบขนาด และการบังกัน สามารถทำให้เด็กอายุ 5 ปี รับรู้ความลึกของภาพได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่เด็กอายุ 6 ปี รับรู้ความลึกของภาพได้ดีขึ้นจากการใช้เครื่องชี้แบบขนาดเพียงอย่างเดียว

4. เด็กอายุ 6 ปี ที่ไม่ได้รับการฝึกสามารถรับรู้ความสามารถรับรู้ความลึกของภาพได้ดีกว่าเด็กอายุ 5 ปีที่ไม่ได้รับการฝึก

จากการวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ผลของการฝึกจะทำให้เด็กมีเกณฑ์ ในการรับรู้ทางสายตาของเด็กพัฒนาขึ้นได้ เนื่องจากกรฝึก จะทำให้เด็กมีเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ และการแยกลักษณะส่วนย่อย และส่วนรวมของภาพได้ดีขึ้น